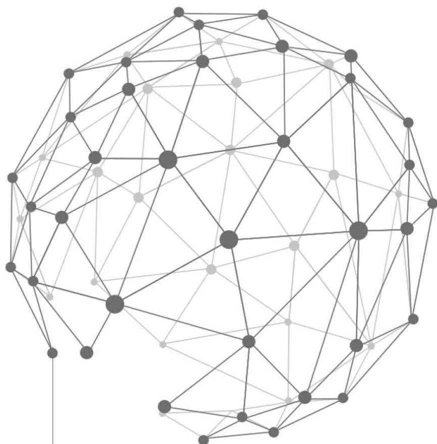
عەلی باپیر



پایەکانی بوونناسیی و ڕوونکردنەوەی ئیمان

2021-1442





www.alibapir.com



پایەکانی بڕوونایی
و
ڕوونکردنەوەی ئیمان

www.alibapir.com

پایەکانی بوونناسی و ڕوونکردنەوەی ئیمان

نووسین: عەلی باپیر

مافی لە چاپدانەوەی پارێزراوە بۆ نوسینگەی تەفسیر

چاپی یەکەم ١٤٤٢ك - ٢٠٢١ز



نوسینگەی تەفسیر
بۆ بڵاوکردنەوە
هەولێر- شەقامی 30 مەتری تەنیشت منارەی چۆلی
+964 750 818 08 66
www.al-tafseer.com
tafseeroffice@yahoo.com
/TafseerOffice

ئامادەکردنی پێڕست - نوسینگەی تەفسیر
عـــەلی بـــاپیر (نووسەر)
پایەکانی بوونناسی و ڕوونکردنەوەی ئیمان
١٩٦ لاپـــەڕە
١٤ * ٢١ سـم
بابـەت : ئایینی
ISBN : 978-99-22-632-11-7

لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتیەکان - هەرێمی کوردستان
ژمارە سپاردنی (٢١٩) ی ساڵی ٢٠٢٠ پێدراوە

"بیروبۆچونی ئەم کتێبە، مەرج نیە هەمان بیرو بۆچونی نوسینگەی تەفسیر بێ"

خـەتی بـەرگ : نـــەوزاد کۆیـــی
دیزاینی ناوەوە : زەردەشت کاوانی

www.alibapir.com

مەوسووعەی

بەرەو باشتر تێگەیشتن و پێگەیشتن

- کتێبی ٥ -

پایەکانی بوونناسی و ڕوونکردنەوەی ئیمان

نووسینی

عەلی باپیر

www.alibapir.com

بسم الله الرحمن الرحيم



www.alibapir.com

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

﴿ إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٖ ثُمَّ ٱسۡتَوَىٰ عَلَى ٱلۡعَرۡشِۖ يُغۡشِي ٱلَّيۡلَ ٱلنَّهَارَ يَطۡلُبُهُۥ حَثِيثٗا وَٱلشَّمۡسَ وَٱلۡقَمَرَ وَٱلنُّجُومَ مُسَخَّرَٰتِۭ بِأَمۡرِهِۦٓۗ أَلَا لَهُ ٱلۡخَلۡقُ وَٱلۡأَمۡرُۗ تَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٥٤ ﴾ الأعراف.

﴿ لَّيۡسَ ٱلۡبِرَّ أَن تُوَلُّواْ وُجُوهَكُمۡ قِبَلَ ٱلۡمَشۡرِقِ وَٱلۡمَغۡرِبِ وَلَٰكِنَّ ٱلۡبِرَّ مَنۡ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلۡكِتَٰبِ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ ١٧٧ ﴾ البقرة.

لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
عەلی باپیر/AliBapir
archive.org/details/@alibapir
عەلی باپیر/AliBapir
کەناڵی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir
www.alibapir.net
کوردی - عربي - English
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

www.alibapir.com

لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي
AliBapir/عەلی باپیر
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir/عەلی باپیر
archive.org/details/@alibapir
www.alibapir.net
English - عربي - كوردی
کەناڵی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir
Google Play
App Store
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

www.alibapir.com

پێشکەش بێ

بە هەر کەسێك کە:

١- بە هۆی بوونناسییەکی ڕاست و ڕوونەوە، دەزانێ خوا عزوجل کێیە و، گەردوون چییەو، ژیان بۆ چییە و، لە کوێوە هاتوە و، بۆچی هاتوە و، بۆ کوێ دەچێ؟

٢- بە هۆی ئیمانەوە: ڕاستە ڕێی گرتوە و، تەنیا خوا بە بەدیهێنەرو پەروەردگار و پەرستراوی و، بەس پێغەمبەری خوا موحەممەدی صلى الله عليه وسلم بە سەر مەشقی ڕەهای و، هەر ئیسلام بە بەرنامەی ژیانی دنیای، دادەنێ.

لە ڕێی کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
عەلی باپیر/AliBapir
archive.org/details/@alibapir
AliBapir
www.alibapir.net
English - عربي - کوردی
www.alibapir.com

لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي

عەلی باپیر/AliBapir
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

عەلی باپیر/AliBapir
archive.org/details/@alibapir

www.alibapir.net
English - عربي - كوردی

کەناڵی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

AliBapir
Google Play
App Store

ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

www.alibapir.com

پێشەکی و ڕێ خۆشکردن

إِنَّ الْحَمْدَ للهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ، وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا، وَمِنْ سَيئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَن يَهْده اللهُ فَلاَ مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يُضلِلْ فَلاَ هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَن لاَ إِلَهَ إِلاّ اللهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسولُهُ.

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسۡلِمُونَ ﴿١٠٢﴾ ﴾آل عمران.

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفۡسٖ وَٰحِدَةٖ وَخَلَقَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا وَبَثَّ مِنۡهُمَا رِجَالٗا كَثِيرٗا وَنِسَآءٗۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ٱلَّذِي تَسَآءَلُونَ بِهِۦ وَٱلۡأَرۡحَامَۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَيۡكُمۡ رَقِيبٗا ﴿١﴾ ﴾النساء.

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَقُولُواْ قَوۡلٗا سَدِيدٗا ﴿٧٠﴾ يُصۡلِحۡ لَكُمۡ أَعۡمَٰلَكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدۡ فَازَ فَوۡزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾ ﴾الأحزاب.

أَمَّــا بَعْـــــدُ:

فَإِنَّ أَصْدَقَ الحَدِيثِ كَلاَمُ الله، وَخَيْرَ الْهَدِي هَدْيُ مُحَمَّد صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَشَرَّ الأُمُورِ مُحْدَثاتُها، وَكُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَة، وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلاَلَةٌ، وَكُلَّ ضَلاَلَةٍ فِي النَّار.

www.alibapir.com

خوێنەرە بەڕێز و خۆشەویستەکانم!

مرۆڤ بە بێ بوونناسییەکی ڕاست و دروست، لەم ژیانە دنیاییەیدا، وەك بابای چاوبەستراو وایە، هەمیشە سەراسیمە و سەرگەردانە، لە بەرانبەر ئەم پرسیارە بنەڕەتییە گەورە و گرنگە دا:

من کێم و، کێ دروستیکردووم و، بۆچی؟

ئەم گەردوونە چییە و، کێ وەدیهێناوە و، بۆچی؟

دوای مردن چی هەیە و، بەرەو کوێ دەچین؟

پێویستە چۆن بژیم و، ئەم ژیانە چۆن بگوزەرێنم؟

هەڵبەتە تاکە بوونناسیی (معرفة الوجود)ی ڕاست و دروستیش، تەنیا لە ڕێی سروش (وحي)ەوە دەزانرێ، چونکە جگە لە خاوەن و پەروەردگاری گەردوون و مرۆڤ، هیچکەس زانیاریی ورد و تەواوی لە بارەی دروستکراوەکانەوە لە لانیە و، تەنیا خۆی دەزانێ گەردوون و پێکهاتەکانی (بە سەر و خواریەوە، بە تایبەت مرۆڤ) بۆچی هێناونە دی؟

بە دڵنیاییش دوای لە عەقڵ و دڵی مرۆڤدا چەسپانی، تاکە بوونناسیی ڕاست و بێ گرێ و گۆڵ، کە بوونناسیی ئیسلامیی هەڵقوڵاوە لەوەحییەوە، مرۆڤ بەرەو ئیمان پەلکێش دەکرێ، ئیمان بە خوا عزوجل و، سەرجەم پایەکانی دیکەی ئیمان، کە لە سوڕگەی ئیمان بە خوادا دەخولێنەوە و پێییەوە پەیوەستن: ئیمان بە فریشتەکانی خواو، بە کتێبەکانی و، بە پێغەمبەرانی و، بە ڕۆژی دوایی و دیداری خوا و، بە ئەندازەگیریی و نەخشەی خوا.

www.alibapir.com

بەڵێ بەڕێـــزان!

ئیمانی ساغ و ڕاست، لەسەر بناغەی بوونناسییەکی ڕاست و دروست دادەمەزرێ و، وەك دیوارێك لە سەری هەڵدەچنرێ.

ئنجا ئێمە لەم کتێبەدا و، لە دوو بەش دا، باسی هەر کام لە بوونناسیی و، ئیمان، دەکەین:

بەشی یەکەم: پایەکانی بوونناسیی

پایەکانی (بوونناسیی ئیسلامیی)یش چوارن و، هەر کامیان لە باسێکی سەربەخۆدا دەتوێژینەوە:

باسی یەکەم: خواناسیی

باسی دووەم: گەردووونناسیی

باسی سێیەم: مرۆڤناسیی

باسی چوارەم: دنیا و دواڕۆژ ناسیی

بەشی دووەم: ڕوونکردنەوەی ئیمان

ئەم بەشەش لە شەش باس پێکهاتوە، کە تێیان دا تیشك دەخەینە سەر پێناسەی ئیمان و چییەتیی و، بنەڕەتەکانی و، پێکهاتەکانی و... هتد:

باسی یەکەم: پێناسەی ئیمان

باسی دووەم: بنەڕەتەکانی ئیمان

باسی سێیەم: پێکهاتەکانی ئیمان

باسی چوارەم: بڕوادار کێیە؟

باسی پێنجەم: ئایا کردەوە بەشێکە لە ئیمان یان نا؟

www.alibapir.com

باسی شەشەم: پلەکانی ئیمان.

شایانی باسیشە ئەم کتێبە بە هەردووك بەشەکەیەوە: کت و مت و وەك خۆی لە کتێبی چوارەمی مەوسووعەی: (بیرکردنەوەی ئیسلامیی لە نێوان وەحیی و واقیع دا)ەوە گوازراوەتەوە، پاش یەك دوو سووکە دەستکارییی[(1)].

هیواداریشم ئەم کتێبە مایەی بەرچاوڕوونییەکی باش بێ، لە بارەی هەردووك بابەتی گەورە و هەستیاری: (بوونناسیی) و (ئیمان)ەوە.

٨/ڕەجەبی/ ١٤٤١ ك

٢٠٢٠/٣/٣ز



---

(١)) لە لاپەڕە (٢٦)ەوە تاکو لاپەڕە: ١٥٩، چاپی یەکەم/٢٠١٩ز، کە ئەویش لە مەوسووعەی: {الإسلام كما يتَجلّى في كتاب الله} وەرگیراوە، کتێبی یەکەم و دووەم (الطبعة الثانية/٢٠١٧م).

www.alibapir.com

بەشی یەكەم

پایەكانی بوونناسیی
(علم الوجود، المعرفة)
Ontology

١- خوا ناسیی. ٢- گەردوونناسیی.

٣- مرۆڤناسیی. ٤- دنیاو دوارۆژناسیی.

لە ڕێگەی كۆمەڵایەتییەكان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي
ڕاگەیاندنی مەكتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir/عەلی باپیر
archive.org/details/@alibapir
AliBapir/عەلی باپیر
AliBapir
كەناڵی ڕاگەیاندنی مەكتەبی مامۆستا عەلی باپیر
www.alibapir.net
English - عربي - كوردی
ڕاگەیاندنی مەكتەبی مامۆستا عەلی باپیر
www.alibapir.com

لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir/عەلی باپیر
archive.org/details/@alibapir
AliBapir/عەلی باپیر
AliBapir
Google Play
App Store
www.alibapir.net
English - عربي - كوردی
کەناڵی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

www.alibapir.com

ڕێخۆشكردن

خوێنەری سەنگین!

ئەم بەشی یەكەمە، وێڕای (بەرایی)، لە چوار باس (مبحث) پێك دێ:

باسی یەكەم: خواناسیی.

ئەم باسە لە یازدە (١١) بڕگەدا دەخەینەڕوو، كە هەموویان لە چوارچێوەی باس و خواس لەبارەی خوای بەرزو مەزن و بێ وێنەوە، دان.

باسی دووەم: گەردوونناسیی.

ئەم باسەش لە هەشت بڕگەدا دەخەینە ڕوو.

باسی سێیەم: مرۆڤناسیی.

ئەمیش لە شەش بڕگەی چڕو پڕو گوشراودا دەخەینە ڕوو.

باسی چوارەم: دنیاو دوارۆژناسیی.

ئەم باسی چوارەم و كۆتاییەش، لە حەوت بڕگاندا، كورت و پوخت دەكەینەوە.

واتە: سەرجەم:

١١ + ٨ + ٦ + ٧ = ٣٢ بڕگە، بۆ خستنە ڕووی بوونناسیی ئیسلامیی تەرخانكراون.

www.alibapir.com

بــەرایی

خوێنەری سەنگین!

لەم (بەرایی)یەدا تیشکێك دەخەینە سەر چەمك و واتای وشەی (بوونناسیی- علم الوجود)و دەڵێین:

بێگومان هەموو مرۆڤێکی خاوەن عەقڵ و هۆش، هەمیشە کۆمەڵێك پرسیاری لەلا دەورووژێنرێن، کە بە هیچ شێوەیەك ناتوانێ نادیدەیان بگرێ و، خۆییان لێ دەرباز بکات، وەك:

من چیم و کێم و، لە کوێوە هاتووم و، کێ هێناومیە دی و بۆچی و، پێویستە چۆن بژیم و، چی بکەم و چی نەکەم و ....هتد؟!

ئنجا: ئایا ئەم گەردوونە، بە سەروخوار (ئاسمان و زەویی) یەوە، چییەو، چۆن هاتۆتە دی و، کێ هێناویەتە دی و، بۆچی و، سەرەنجامی چۆن دەبێ و ....هتد؟!

ئنجا: ئایا ئەم ژیانە دنیاییە، حیکمەت و ئامانجەکەی چییەو، پێویستە چۆن بگوزەرێنرێ و، چ ئەرکێکی تێدا ئەنجام بدرێ و، بەپێی چ بەرنامەیەك بەڕێ بکرێ و، ئایا ئەم ژیانی دنیایە هیچ قۆناغێکی دیکەی بەدوادادێ، چۆن دەست پێ دەکات و، چۆن کۆتایی دێ و، چی تێدا دەگوزەرێ و، ئاکام و کۆتاییەکەی چۆن دەبێ و ....هتد؟

ئنجا شایانی باسە {بوونناسیی} دەیەوێ وەڵامی هەموو ئەو پرسیارانە بداتەوەو، ئێمەی مسوڵمانیش، دڵنیایی تەواومان هەیە

www.alibapir.com

کە جگە لە (وەحیی) خوا، هیچ ئایین و بەرنامەیەکی دیکە لە بارانیدا نیە، بوونناسییەکی وا بخاتە دەست مرۆڤ، کە وەڵامی ئەو پرسیارانە بداتەوەو، مرۆڤ لەبارەی خۆی و خواو گەردوون و ژیانەوە، بەرچاو ڕوون بکات و، ئاشکراشە تاکە نوسخەی (وەحیی) جێی متمانەو باوەڕ، ئەوەیە کە لە دوو توێی قورئاندا بەرجەستەیەو، سوننەتیش لەسەر ئەرزی واقیع چەسپاندوویەتی، هەڵبەتە ئیسلامی بەرجەستە لە قورئان و ڕێبازی پێغەمبەری خاتەم (محمد)یشدا (صلی الله علیه وسلم)، کۆتا نوسخەی هیدایەتی خوایەبۆ مرۆڤ و، بەڕاستدانەری تێکڕای نوسخەکانی دیکەی هیدایەتی خواشە کە: لەپێش ویدا بۆ مرۆڤ و جند نێرراون، هەر لە سەرەتای نیشتەجێ بوونیانەوە لەسەر زەوی، وەك خوای میهرەبان فەرموویەتی:

﴿ قَالَ ٱهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًۢا ۖ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۖ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّى هُدًى فَمَنِ ٱتَّبَعَ هُدَاىَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ ﴿١٢٣﴾ ﴾ طه.

واتە: (خوا) فەرمووی: هەردووکتان (ئادەم و ئیبلیس) لێی دابەزنە خوار {لە ئاسمان یان لە بەهەشت کە لە ئاسمانە، یان لە باغێکی سەر زەوی کە لە شوێنێکی بڵند بووە} هەندێکتان دوژمنی هەندێکتانن، ئنجا هەر کات لە منەوە بەرنامەو ڕێنماییتان بۆ هات، بێگومان هەرکەس شوێن بەرنامەو هیدایەتی من بکەوێ، نە گومڕا دەبێ و نە ژیتتاڵ و بێ مراد.

بەڵێ بەڕێزان!

بێجگە لە خوای بەرزو مەزنی پەنهانزان و شارەزای وردو درشت و ئاشکراو پەنهان و سەرو خواری بوون (وجود)، هیچ کەسی دیکە

www.alibapir.com

زانیاری تەواوی بە: گەردوون و مرۆڤ و ژیان و دنیاو دوارِۆژ، نیە، تاكو بتوانێ بوونناسییەكی ڕاست و دروست بخاتە بەردەست مرۆڤ و، تەنیا دوایین نوسخەی هیدایەت و وەحیی و پەیامی خوا: (قورئانی مەزن) ئەوەی لە تواناداا هەیە، چونكە خوا زاناو توانا عز وجل هەرچی مرۆڤ و جند بۆ ئەم ژیانە دنیایەیان پێویستیان بووە، بۆی خستوونە دوو توێی قورئانی بەپێزەوە، وەك فەرموویەتی:

﴿ قُلۡ أَنزَلَهُ ٱلَّذِي يَعۡلَمُ ٱلسِّرَّ فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ إِنَّهُۥ كَانَ غَفُورٗا رَّحِيمٗا ٦ ﴾ الفرقان.

واتە: بلّێ: (ئەم قورئانە) كەسێك دایبەزاندوە كە نهێنی ئاسمانەكان و زەوی دەزانێ، بە دڵنیایی ئەو لێبوردەی بەبەزەییە.

ئێستاش بەچاكی دەزانم حیكمەتی بەكار هێنانی وشەی (بوونناسیی) ڕوون بكەمەوە، كە لە جیاتی (جیهانبینیی) و (دنیا بینیی) بەكارمان هێناوە:

لە ئۆرە كۆمەڵایەتییەكان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي
ڕاگەیاندنی مەكتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir/عەلی باپیر
archive.org/details/@alibapir
AliBapir/عەلی باپیر
AliBapir
كەناڵی ڕاگەیاندنی مەكتەبی مامۆستا عەلی باپیر
www.alibapir.net
عربي - كوردی - English
ڕاگەیاندنی مەكتەبی مامۆستا عەلی باپیر



بوونناسیی(1)، نەك جیهانبینیی و دنیابینیی:

سەرەتا دەڵێین:

ئێمە وشەی {دنیا بینیی}، یان {جیهانبینیی}یمان پێ ڕاست نیە، کە لە بەرانبەر (علم الوجود - Ontology)دا بەکاربێ، چونکە:

هەرکام لە (جیهان) و (دنیا) مەبەست پێیان ئەو بوونەوەرە بەرهەست (محسوس)ەیە کە دەبینرێ و، لەو سنوورە بەو لاوە دەلالەت لەسەر هیچی دیکە ناکەن، بەڵام {بوونناسیی} یانی: ناسینی (بوون- وجود) ئەمیش هەم خوا سبحانه و تعالی، کە خاوەنی بوونی خودیی (ذاتي)و سەربەخۆ (مستقل) و، بەدیهێنەری بەدیهێنراوەکانەو، هەم بەدیهێنراوەکانیش، هەموویان پێیان دەگوترێ: بوون (وجود)، واتە: هەرچی کە هەیە، ئنجا چ بوونەکەی سەربەخۆ بێ و لەخۆیەوە بێ، کە خوایە سبحانه و تعالی، واتە: بوونەکەی نەبوون (عدم) ی پێش نەکەوتبێ، کە تەنیا خوایە، چ دروستکراوبێ و بوونەکەی سەربەخۆ نەبێ و لەخۆیەوە نەبێ و، نەمانیشی بەسەردابێ، کەواتە: {بوونناسیی} واتە: زانیاریی دەربارەی بوون (الوجود) ئنجا ئەو بوونە، چ بەدیهێنەر (خالق) و خاوەنی (بوون) بێ، کە خوایە، چ بەدیهێنراو (مخلوق)، ئەویش چ بەرهەست (محسوس) بێ، چ نابەرهەست (غیب) بێ، بەڵام وشەی (جیهان) یان (دنیا) تەنیا شتە

---

(1) شایانی باسە کە خۆم وشەی {بوونناسیی}یم بۆ واتای وشەی: (علم الوجود - المعرفة)ی عەرەبیی و {Ontology} ئینگلیزیی، داتاشی، لە جیاتی: {جیهانبینیی} یان {دنیابینیی}، لەبەر ئەو هۆکارەی کە لەسەرێ خستوومەتە ڕوو.

www.alibapir.com



بەرهەستەكانی دروستكراوەكان دەگرێتەوە، یانی: ئەوانیش هەمووان ناگرێتەوە.

شایانی باسە: وەك پێشتریش گوتمان: كتێبی یەكەمم لە مەوسووعەی: (الإسلام كما يتجلى في كتاب الله) هەمووی تەرخان كردوە بۆ {بوونناسیی} كە پێشتر بەم شێوەیە نەمبینیوە كتێبێكی سەربەخۆ بۆ ئەو بابەتە تەرخان بكرێ، كە پێم وایە ئەوە كەم و كوورِییەك بووە، لە باسكردنی {ئیمان و عەقیدەی ئیسلامیی}دا، كە یەكسەر لە ئیمان بەخواوە دەست پێ بكەی، چونكە پایەكانی ئیمان ئەگەر پێنجن، وەك لە قورئاندا هاتوون و دوایی باسیان دەكەین، ئەگەر شەشن، وەك لە سوننەتدا پایەی شەشەمیشیان خراوەتە گەڵ، كە بریتیە لە ئیمان بە قەدەر، بەڵێ پایەكانی ئیمان، بناغەكەیان بریتیە لە {بوونناسیی} یانی: پایەكانی ئیمان لەسەر ئەم بوونناسییە بنیات دەنرێن و دادەمەزرێن، چونكە هەر لەخۆوە ئیمان و عەقیدە پەیدا نابێ، بەڵكو بناغەیەكی هەیە، چونكە ئەگەر وەك حاڵەتی مەنتیقیی و لۆژیكیی تەماشا بكەین:

ئینسان بۆچی ئیمان بەخوا دێنێ؟ دیارە پێشتر دەبێ خوای ناسیبێ، چ شتێك پاڵمان پێوە دەنێ ئیمان بەخوا بێنین؟ بێگومان ئەم گەردوونە ناچارمان دەكات ئیمانی پێ بێنین، كەواتە: زانین پێش ئیمان دەكەوێ، {بوونناسیی} پێش ئیمان و عەقیدە دەكەوێ و، لەسەر بناغەی ئەو بوونناسییە، ئەو ئیمان و عەقیدەیە پەیدا دەبێ.

هەر بۆیەش ئەوەی كە لە زۆربەی ئەو كتێب و بەرهەمانەدا دەیبینن، كە لە بارەی ئیمان و عەقیدەوە نووسراون، كە یەكسەر لە خستنە ڕووی

www.alibapir.com

پێناسەی ئیمان و پایەکانەوە دەست پێدەکەن، قورئان وای نەکردوە، تەماشا بکەن سێزدە (١٣) ساڵ قورئان لە مەککە دابەزیوە، کوا لەکوێدا پایەکانی ئیمان باس کراون، بەو شێوەیە کە ئێمە دەیخوێنین؟!

لە ڕاستییدا لە قورئانی مەککەییدا، وەك چۆن لە سەرەتاوە حوکمە شەرعییەکان نەهاتوونە خوارێ، چونکە حوکمە شەرعییەکان دەبێ بۆ کۆمەڵگایەك بێنە خوار، کە لەسەر پێی خۆی وەستابێ و، خاوەنی ئیرادەو ئیدارەی خۆی بێ، تاکو بتوانێ حوکمەکان جێبەجێ بکات، ئەگەرنا وەك پەندێکی عەرەبی دەڵێ: (إذا أردت أن تطاع، فَأْمُرْ بما يُستطاع) ئەگەر ویستت فەرمانبەرییت بکرێ، فەرمان بە شتێك بکە کە بگونجێ و لەتوانا دابێ، خوای کاربەجێ لە مەککە حوکمە شەرعییەکانی دانەبەزاندوون، لەبەر ئەوەی لەوێ جارێ کۆمەڵگایەکی ئیسلامیی بوونی نەبووە، کە خاوەنی ئیرادەو ئیدارەی خۆی بێ و لەسەر پێی خۆی وەستابێ، قەوارەی سیاسیی هەبێ و بتوانێ حوکمە شەرعییەکان جێبەجێ بکات، ئنجا بەهەمان شێوەش لە قورئانی مەککەییدا زیاتر جەخت کراوەتەوە لەسەر بوونناسیی (معرفة)، بەڵێ: باسی ئیمانیشی تێدایە، بەڵام بەدڵنیاییی دوایی لە سووڕەتی (البقرة)دا پایەکانی ئیمان باس کراون، هەروەها لە سووڕەتی (النساء)دا، کە دوایی باسیان دەکەم، هەروەها دوایی پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) لە فەرمایشتەکانیدا باسی پایەکانی ئیمان و ئیسلام دەکات، چونکە پێشتر دەبێ خەڵك خوا بناسێ، ئنجا ئیمان بەخوا بێنێ، هاوبەش بۆ خوا دانەرەکانی مەککە، لەبەر ئەوەی خوایان باش نەدەناسی (دەیانناسی، بەڵام باشیان نەدەناسی) هاوبەشیان بۆ دادەنا.

www.alibapir.com

بۆیە من پێم وایە ئێستاش بۆ مسوڵمانان زۆر گرنگە، تاکو لە شیرك دووربن و، لە هەموو ئەو شتانەی کە لەگەڵ ئیمان تێك دەگیرێن، دووربن، دەبێ پێشێ ئەو بوونناسییەیان هەبێ، کە لە قورئاندا خراوەتە ڕوو، بەتایبەت چۆن باسی خوا کراوە؟ ئنجا باسی فریشتەکانی خواو، کتێبەکانی و، پێغەمبەرە هەڵبژاردەکانی سەلامی خوایان لێبێ و، ڕۆژی دوایی و، بەهەشت و دۆزەخ و ...هتد، پێویستە سەرەتا ئەو بوونناسیی و بەرچاو ڕوونییە هەبێ، ئنجا دەگونجێ ئیمانێکی ڕاست و دروست و مەحکەم، لەسەر بناغەی ئەو بوونناسییە بنیات بنرێ.

ئێستاش کاتی ئەوەیە بچینە سەر باسی یەکەم لە بەشی یەکەم:



www.alibapir.com

باسی یەکەم

خوا ناسیی خوا (عزَّ وجل) تاکە بەدیهێنەرو پەروەردگارو خاوەنە



لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي
AliBapir/عەلی باپیر
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir/عەلی باپیر
archive.org/details/@alibapir
کەناڵی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
www.alibapir.net
English - عربي - کوردی
AliBapir
Google Play
App Store
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

www.alibapir.com



بڕگەی یەکەم

خـوا تاکــە بەدیهێنەرو خـاوەن و پەروەردگارەو، ئـــەوە گەورەترین ڕاستیی خوارِسکە لە دەروونی مرۆڤداو، مەزنترین حەقیقەتی عەقڵییە[1]:

دەتوانین زۆر بەڵگان لە قورئانێ بهێنینەوە، لەسەر ئەوە کە ناسینی خوا: وەك بەدیهێنەرو خاوەن و پەروەردگار، گەورەترین ڕاستیی خوا ڕسکە لە دەروونی مرۆڤداو، مەزنترین حەقیقەتی عەقڵییە.

ئەمانەش چوار نموونەن لەو ئایەتانەی کە دەتوانین بەبەڵگەیان بهێنینەوە لەسەر ئەوە کە ئیعتیقاد بە بەدیهێنەرایەتسی و خاوەنداریێتیی و پەروەردگاریێتیی خوا، شتێکی ڕۆچوویە لە خوارِسکی مرۆڤدا، لە سروشتی مرۆڤداو، شتێکە کە عەقڵی سەلیم زۆر بە ئاسانیی ئەوە دەگەیەنێ:





---

(١) ئیمان بەخوا بریتیە لە هەڵوێست وەرگرتنی ئیجابیی لەبەرانبەر خوادا، چونکە مەرج نیە هەرچی ئیعتیقادی بەبەدیهێنەرایەتیی خواو، خاوەنداریێتیی خواو، پەروەردگاریێتیی خواو، پەرستراوێتیی خوا بوو، ئیمانیشی پێی بێ، بەبەڵگەی ئەوە کە ئیبلیس ئەو هەموو مشت و مڕەی لەگەڵ خوای پەروەردگاردا کردوە، کەواتە: ئیبلیس باش خوا دەناسێ، بەڵام ئایا ئیبلیس بە بڕوادار لەقەڵەم دەدرێ؟ بێگومان نەخێر، هەرچەندە زۆربەی هەرە زۆری خەڵك وا دەزانن: زانیاریی هەبوون بە خوا، بریتیە لە ئیمان بەخوا، کە ئەمە وا نیەو ئەگەر وا بووایە، دەبوو ئیبلیس لە هەموو کەس ئیماندارتر بێ! بەڵام دوایی باسی دەکەین کە ئیمان بریتی نیە لەوەی تۆ بزانی خوا هەیە، بەڵکو بریتیە لە قبووڵ کردنی خوا سبحانە و تعالى وەك بەدیهێنەرو پەرستراوو مشوور خۆر، قبووڵی بکەی بەدڵ و بە زمان دانی پێدا بێنی و، بە ئەندامەکانیش بەپێی ئەوە کە ئەو ئیمانە دەیخوازێ، ڕەفتار بکەی.

www.alibapir.com



١- پێنج یەکەمین ئایەتێك کە بۆ پێغەمبەری خوا (صلی الله علیه وسلم) دابەزیون، کە خوا دەفەرموێ:

﴿ اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ﴿١﴾ خَلَقَ الْإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ ﴿٢﴾ اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ ﴿٣﴾ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ﴿٤﴾ عَلَّمَ الْإِنسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٥﴾ ﴾ العلق

ئەمە بەڵگەیە لەسەر خوا ڕسك بوونی ناسینی خوا، لە جەوهەری مرۆڤدا، چ لە دەروونییدا، چ لە عەقڵیدا، بەبەڵگەی ئەوە کە خوا سبحانە و تعالی یەکسەر پێغەمبەری خاتەم دەدوێنێ و دەفەرموێ:

بخوێنە، بەناوی ئەو پەروەردگارەت کە هەموو شتێکی بەدیهێناوە {دوایی لەنێو هەموو شتەکاندا درووستکردنی مرۆڤ دیاریی دەکات} ئەو زاتەی ئینسانی لە خوێن پارە دروست کردوە....

کەواتە: ئیعتیقاد بە بوونی خوا سبحانە و تعالی: بەبەدیهێنەرایەتیی و، خاوەندارێتیی و، پەروەردگارێتیی خوا، شتێکی ڕۆچوویە لە سروشت و خوا ڕسکی مرۆڤداو، عەقڵی سەلیمیش زۆر بە ئاسانیی دەیناسێ.

٢- یەکی دیکە لەو بەڵگانە، ئەوەیە خوای پەروەردگار دەفەرموێ:

﴿ وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِن بَنِي آدَمَ مِن ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا أَن تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَٰذَا غَافِلِينَ ﴿١٧٢﴾ ﴾ الأعراف

واتە: یاد بکەوە کاتێك پەروەردگارت لە پشتی ڕۆڵەکانی ئادەم، وەچەکەیانی وەرگرت و لەسەر خۆیانی کردن بە شاهێد، لێی پرسین:

ئایا من پەروەردگارتان نیم؟ گوتیان: با، شاهێدییمان دا...[1].

ئەمەش وێنا کردنی ناسینی خوایە، لە عەقڵی مرۆڤەکاندا، واتە: لە عەقڵی سەلیمدا.

٣-یەکی دیکە لەو ئایەتانەی بەڵگەی ئەو بابەتەن: خوای کارزان دەفەرموێ:

﴿ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا ۚ لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ ﴿٣٠﴾ ﴾ الروم

واتە: ڕووی خۆت ڕێك ڕاست بکە، بەرانبەر بە ئایین بە پاکیی (دوایی ئایین بەوە تەفسیر دەکات) ئەو خوارسکەی کە خوا خەڵکی لەسەر ڕسکاندوە، گۆڕان نیە بۆ دروستکراوی خوا، ئا ئەوەیە ئایینی ڕاست و ڕێك.

کەواتە: فیترەت و شەریعەت، دوو ڕووی دراوێکن.

٤- یەکێکی دیکە لەو ئایەتانە ئەم ڕستە قورئانییەیە:

﴿ قَالَتْ رُسُلُهُمْ أَفِي اللَّهِ شَكٌّ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ ﴿١٠﴾ ﴾ إبراهيم

واتە: پێغەمبەرەکانیان گوتیان: ئایا لە بوونی خوادا دوودڵیی هەیە؟ بەدیهێنەری ئاسمانەکان و زەوی؟!

---

(١) هەندێ لە زانایان باسی ئەوە دەکەن کە خوا سبحانە و تعالی دەستی بە پشتی ئادەمدا هێناوە، هەموو وەچەکانی وەك گەردیلە لە پشتی هاتوونەتە دەرێ، هەندێ فەرموودەش لەو بارەوە هەن، بەڵام من تێبینییم لەسەر ئەوە هەیەو، پێم وایە خوای پەروەردگار لێرەدا ئەوەمان بۆ وێنا دەکات، کە ناسینی خوا لەلایەن مرۆڤەکانەوە، وەك ئەوەیە پەیمانیان لێ وەرگیرابێ و، لەسەر خۆشیان کرابن بە شاهێد، وەك لە تەفسیری سووڕەتی (الأعراف)دا باسم کردوەو، بەڵگەی زۆرم لەو بارەوە خستوونە ڕوو.

www.alibapir.com

هەموو پێغەمبەران سەلامی خوایان لێبێ وایان فەرمووە، کەواتە: ئەوە ڕاستییەکی سەلمێنراوو نکوولّیی لێنەکراوە.

بەلّێ: دان بە بوونی خوادا هێنان، هەقیقەتێکی فیترییەو، عەقلّی سەلیم زۆر بە ئاسانیی ئەوە دەسەلمێنێ، بەلّکو پێچەوانەی ئەوە لەلای عەقلّی سەلیم ڕەتکراوەیە، چونکە خوا سبحانە و تعالى مرۆڤی وا خولّقاندوەو پێکهاتەی دەروون و عەقلّی مرۆڤی وا هەلّخستوە، کە بەدەروون و فیترەت بۆ خوا تینووەو عەودالّە.

کەسێك کە کاتی خۆی مولحید بووە، بۆی گێڕامەوە گوتی: لەسەردەمی ڕژێمدا، مارکسیی و ماددییەکی زۆر تۆخ بووم، دانم بە هیچ شتێکدا نەدەهێنا، غەیری ماددە، زۆر کارتێکراو بووم بە فەلسەفەی مارکسیی، گەنج بووم و گەرمە تەریقەت بووم لە مارکسیزمدا، ئەوەبوو گرتیانم و دەستیان بەستم و هەلّیاندامە شوێنێك، کە ئینسان نەیدەتوانی تێیدا دابنیشێ، یەکەمین وشە کە بەدەمم داهات گوتم: (یا ألله!) دوایی خۆم سەرم لەخۆم سوڕمابوو! من بە حیساب خوا ناناسم، ئەوە چییە؟ ئیدی لەو کاتەوە زانیم: کە ناسینی خوا، شتێکی زۆر قوولّ و ڕۆچوویە لە فیترەتی ئینساندا، هەرچەندە بیەوێ بیشارێتەوە، ناتوانێ، بەتایبەت لەکاتی تەنگاناندا، کە ئینسان ئاتاجیی خۆی بۆ بەدیهێنەری زۆر بۆ دەردەکەوێ، لەوێدا ئەم فیترەتە سەر دەردێنێ.[1]

ئنجا لەڕووی عەقلّییشەوە: هەردووك یاسای عەقلّیی:

١- {هەموو پەیدا بووێك پەیدا کەرێکی هەیە}

---

(١) ئەو کەسە بەڕێز: دکتۆر بەرهەم ئەحمەد صالّح سەرۆکی کۆماری ئێستای عیراقە و، دوای وەرگرتنی مۆلّەتی خۆیشی لێرەدا ناوم هێنا.

www.alibapir.com

٢- {هەموو ڕێکخراوێك ڕێکخەرێکی هەیە}

هەرکەس میزاجی عەقڵ و هۆشی تێك نەچووبێ، ناچاری دەکەن بڕوا بە خوای بەدیهێنەرو پەروەردگار بێنێ، چونکە: ئەگەر بۆ سەعاتێك یان هەر ئامێرێك، کەسێ بڵێ: ئەمە کەس دروستی نەکردوە، خەڵك پێی دەڵێن: شێت بووە! کەچی سبحان الله! بەس توێژاڵی سەرەوەی مێشکی مرۆڤ، چواردە (١٤) ملیار خانەیەو، هەموو مێشکی مرۆڤ لە سەد (١٠٠) ملیار خانەی دەماریی (عصبي) پێك هاتوە[1]، دیارە ئەمە بەتەقدیریی دانراوە، نەچوون دانە دانەی بژمێرن! ئنجا هەر کام لەو خانانە، چ خانەی مێشك، چ ئەوانەی دیکە[2]، زۆر زۆر وردەکاریی زیاتر تێدایە[3]، لە هەر شتێك کە بەشەر دروستی کردبێ، بۆ وێنە: لە ئاڵۆزترین کۆمپیوتەر، کەچی وەرە قەناعەت نەهێنی بەوەی کە کۆمپیوتەرێك، یان سەعاتێك، لەخۆوە دروست بووە، بەڵام بڕوات وابێ مرۆڤ لەخۆوە دروست بێ!!

یان بۆ وێنە: ئینسان گوڵێکی نایلۆن ببینێ، یان سێوێکی نایلۆن، یان هەر میوەیەك کە لە نایلۆن یان پلاستیك دروست دەکرێ،

---

(١) بڕوانە: إبداع الرحمن في جسم الإنسان، د. منصور أبو شريعة العبادي، ص ١٩٨.

(٢) پسپۆڕانی توێکاریی (تشریح) خانەکانی جەستەی مرۆڤێك بە سەد تریلیۆن (١٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠) خانە مەزەندە دەکەن، بڕوانە: بيولوجيا الإنسان، د. حميد أحمد الحاج ص ٧٣، ط٣/٢٠١٧، دار المسيرة، هەروەها بڕوانە: (العظمة في كل مكان) هارون يحيى، ص١١٤/ط١- ٢٠٠٣م.

(٣) هەر خانەیەك لە دەوری سەد تریلیۆن (١٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠) گەردیلە (ذرة) پێکهاتوە، بڕوانە: التطور، نظرية علمية أم أيدولوجيا؟، أ.د عرفان يلماز، ص٣٢٢، ط١- ٢٠١٣/ دار النيل.

www.alibapir.com



دەڵێ: ماشەڵڵا چەند جوانیان دروست کردوە! بەڵام گوڵێك کە خوا خوڵقاندوویەتی کە ژیانی هەیە، بۆنی هەیە، نەش و نمای هەیە، یاخود میوەکە تامی هەیە، گەشە دەکات، سوودی هەیە، پڕە لە ڤیتامینات، کەچی وەرە مرۆڤ ڕێگا بەخۆت بدەی، قەناعەتت وابێ کە ئەم میوە پلاستیکییە دروستکراوە، کەسێك دروستی کردوە، بەڵام ئەوەی کە ژیانی تێدایەو، تامی هەیەو، بۆنی هەیەو، گەشەو نەش و نما دەکات، پێویستیی بە هیچ کەس نیە، دروستی بکات! لەگەڵ ئەوەشدا زۆر زۆر جیایە لەگەڵ ئەوی دیکە!

یان کەسێك بووکە شووشەیەك ببینێ لە شوێنێك دەڵێ: ئەوە لە کارگەیەك دروست کراوە، ئەدی مرۆڤێك بەو هەموو ئاڵۆزییەوە، دەگونجێ بێ بەدیهێنەرو ڕێکخەرو خاوەن بێ؟!

بەڵێ بەڕاستیی خوێنەرانی بەڕێز! ناسینی خوا، هەم لە فیترەت و دڵ و دەروونی مرۆڤدا، هەم لە عەقڵی مرۆڤدا، شتێکی زۆر ڕوون و ئاشکرایە.

Stay in touch on social media
AliBapir
archive.org/details/@alibapir
www.alibapir.net
English

www.alibapir.com

بڕگەی دووەم

خوا سبحانە و تعالی پاکە لە هەموو کەم و کوڕییەک و، تێرو تەواویی ڕەهای هەیەو، هەموو دروستکراوەکان خوا بە پاک دەگرن و ستایشی دەکەن:

لەزۆر ئایەتەکانی قوڕئاندا، خوا سبحانە و تعالی ئەوەی ڕوون کردۆتەوە {ئەو شێوە ناسینەی خوا} چونکە بەڕێزان! قوڕئان تەعبیری کردوە لە ناخی مرۆڤ، من زۆر جار کە سوورەتی (الفاتحة) دەخوێنم لە نوێژدا، لەبیرم دەچێتەوە کە ئەوە فەرمایشتی خوایە، وا دەزانم هەڵقوڵاوی دەروونی خۆمە:

﴿بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ١ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ٢ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ٣ مَٰلِكِ يَوۡمِ ٱلدِّينِ ٤ إِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَإِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ ٥ ٱهۡدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلۡمُسۡتَقِيمَ ٦ صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ غَيۡرِ ٱلۡمَغۡضُوبِ عَلَيۡهِمۡ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ٧﴾ الفاتحة.

مەبەستم ئەوەیە: خوا سبحانە و تعالی کە فەرمایشتەکانی فەرمووە، تەعبیر دەکەن لە ناخی مرۆڤ، تۆ بێنە هەرچی نووسەرو زاناو شارەزایە، کۆیان بکەوە، ناتوانن سوورەتێکی وەك سوورەتی (الفاتحة) بێنن، کە تەعبیر بکات لە شێوەی مامەڵەی مرۆڤ لەگەڵ خوادا سبحانە و تعالی.

بە (بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ) دەست پێ دەکات، یانی: ناسینی خوای پەروەردگار، شتێکی سەلمێنراوو ڕوون و ئاشکرایە.

www.alibapir.com

دوایی یەکسەر دێتە سەر ستایشی خوا: (ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ).

دوایی دێتە سەر مەدح و سەنای خوا: (ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ).

ئنجا دێتە سەر تەمجیدی خوا، کە خاوەندارێتیی ڕەهای هەیە لەدوارۆژدا: (مَٰلِكِ يَوۡمِ ٱلدِّينِ).

ئنجا دێتە سەر ئەوە کە پێشانی بدات: دەبێ تەنیا خوا بپەرسترێ و تەنیا پشت بە خوا ببەسترێ: (إِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَإِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ ﴿٥﴾).

دوایی داوا لە خوا دەکەن کە بیانخاتە سەر ڕێگای ڕاست، چونکە بەندایەتیی بۆ خوا، دەبێ لە ڕێیەکی ڕاستەوە بێ: ﴿ ٱهۡدِنَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلۡمُسۡتَقِيمَ ﴿٦﴾ ﴾.

ئنجا لە کۆتاییدا: پێناسەی پەیڕەوانی ڕاستە شەقامی خواو، لادەران لەو ڕاستە ڕێیە، دەکرێ: ﴿ صِرَٰطَ ٱلَّذِينَ أَنۡعَمۡتَ عَلَيۡهِمۡ غَيۡرِ ٱلۡمَغۡضُوبِ عَلَيۡهِمۡ وَلَا ٱلضَّآلِّينَ ﴿٧﴾ ﴾.

مەبەستم ئەوەیە: ئەوەی کە خوا فەرموویەتی دەربارەی چۆنیەتی مامەڵەی مرۆڤەکان لە خزمەتیدا، تەعبیر دەکات لە ناخی مرۆڤ، لەدڵ و دەروونی مرۆڤ، لە ڕووحی مرۆڤ.

ئەمەش چەند ئایەتێك بە نموونە، لەبارەی بەپاکگیرانی خواو ستایشکرانییەوە، لەلایەن دروستکراوەکانیەوە، لە ئاسمانەکان و لە زەمیندا:

١- لە سووڕەتی (الصف)دا خوای بێوێنە دەفەرموێ: ﴿ سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۖ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ﴿١﴾ ﴾ الصف

www.alibapir.com

خوا دەفەرمویٚ: هەرچی لە ئاسمانەکان و لە زەویدا هەیە، خوای بەپاك گرت و، خوا زاڵی کارزانە.

٢-لە سوورەتی (التغابن)دا بە (الفعل المضارع) دەفەرمویٚ: ﴿ يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِۖ لَهُ ٱلْمُلْكُ وَلَهُ ٱلْحَمْدُۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ١ ﴾ التغابن.

واتە: هەرچی لە ئاسمانەکان و لە زەویدا هەیە خوا بەپاك دەگریٚ، موڵك هەر هی ئەوە، ستایش هەر هی ئەوەو لەسەر هەموو شتێکیش بە توانایە.

٣- لە سوورەتی (الجمعة)شدا بەهەمان شێوە، ئەوە ڕاگەیەنراوەکە: خوا سبحانە و تعالی لە هەموو لەکەو پەڵەو کەم و کورییەك دوورەو، دروستکراوەکان هەموویان ستایشی خوا دەکەن:





﴿ يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ٱلْمَلِكِ ٱلْقُدُّوسِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ١ ﴾ الجمعة

یەکیٚ بۆی هەیە پرسیار بکات: کوا مرۆڤەکان وان؟ هی وا هەیە ئەصڵەن هەر ئیمان بە خوا ناهێنیٚ! دەڵێین: ڕاستە، بەڵام تەنانەت ئەو گەردیلانەی جەستەی مولحیدێکی ملهوڕیشیان لیٚ پێك دیٚ، ئەوانیش خوا بەپاك دەگرن و ستایشی خوا دەکەن! زانستیش هەتا بەرەو پێشەوە بچیٚ، زیاتر ئەو هەقیقەتانەی خوا لە قورئاندا بەیانی کردوون، دەردەکەون، وەك دەفەرمویٚ:

﴿ سَنُرِيهِمْ ءَايَٰتِنَا فِي ٱلْآفَاقِ وَفِيٓ أَنفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ ٱلْحَقُّۗ ٥٣ ﴾ فصلت

واتە: نیشانەکانی خۆمانیان لە ئاسۆیەکانداو لە دەروونی خۆشیاندا، پێشان دەدەین، تاکو بۆیان دەربکەویٚ کە خوا حەقە {یاخود کە قورئان حەقە}.

www.alibapir.com

بڕگەی سێیەم

خوا سبحانه و تعالى خاوەنی هەموو ناوە هەرە چاکەکانەو، خاوەنی تێکڕای سیفەتە هەرە بەرزەکانە:

ئەوەش لەزۆر شوێنی قورئان خراوەتە ڕوو، کە خوا (عزّ وجل) هەرچی ناوی چاکە، هەیەتی و، هەرچی سیفەتی بەرزە، هەیەتی، بۆ نموونە:

١- لە سوورەتی (الأعراف) ئایەتی (١٨٠)دا، دەفەرموێ: ﴿ وَلِلَّهِ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ فَٱدْعُوهُ بِهَا ۖ وَذَرُوا۟ ٱلَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِىٓ أَسْمَٰٓئِهِۦ ۚ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٨٠﴾ ﴾ الأعراف

واتە: خوا ناوە هەرە چاکەکانی هەن، ئنجا هەر بە ناوە چاکەکانی لێی بپاڕێنەوەو، واز لەوانە بێنن کە لادان دەکەن لەناوەکانی خوادا، لەمەودوا سزای ئەوەی دەیکەن، وەردەگرنەوە.

٢- هەروەها لە سوورەتی (الإسراء)، ئایەتی (١١٠)دا، دیسان باسی ناوە هەرە چاکەکانی خوای بیّوێنە کراوە: ﴿ قُلِ ٱدْعُوا۟ ٱللَّهَ أَوِ ٱدْعُوا۟ ٱلرَّحْمَٰنَ ۖ أَيًّا مَّا تَدْعُوا۟ فَلَهُ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ ﴿١١٠﴾ ﴾.

واتە: بڵێ: لە خوا بپاڕێنەوە یان (خوای) بەبەزەیی، بە هەر کامێکیان (لە ناوەکانی) بانگی بکەن، ئەو ناوە هەرە چاکەکانی هەن.

٣- هەروەها لە سوورەتی (طه)، ئایەتی (٨)دا دەفەرموێ: ﴿ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ لَهُ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ ﴿٨﴾ ﴾.

www.alibapir.com

واتە: خوا جگە لەوی هیچ پەرستراوێك نیە، ناوە هەرە باشەکانی هەن.

٤- هەروەها لە سووڕەتی (الحشر)، ئایەتی (٢٤)دا دەفەرموێ: ﴿ هُوَ ٱللَّهُ ٱلْخَٰلِقُ ٱلْبَارِئُ ٱلْمُصَوِّرُ ۖ لَهُ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ يُسَبِّحُ لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٤﴾ ﴾ الحشر.

واتە: ئەو خوایە، بەدیهێنەرە پەیداکەرە، وێنەکێشە، ناوە هەرە چاکەکانی هەن، هەرچی لە ئاسمانەکان و زەمیندایە بە پاکی دەگرێ و، ئەو زاڵی کارزانە.

٥- پێغەمبەری خواش (صلى الله عليه وسلم) دەفەرموێ: {إِنَّ لِلَّهِ تِسْعَةً وَتِسْعِينَ اسْمًا مِائَةً إِلَّا وَاحِدًا مَنْ أَحْصَاهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ} أخرجه البخاري برقم: (٧٣٩٢)، ومسلم: (٦٩٨٩).





واتە: خوا نەوەدو نۆ (٩٩) ناوی هەن، هەرکەسێ بیانژمێرێ (واتە: بە تێگەیشتن و کار پێکردنەوە) دەچێتە بەهەشت.

لە فەرمایشتی دیکەی پێغەمبەری خوادا (صلى الله عليه وسلم) هاتوە، کە خوای بەرزی مەزن، تەنیا ئەو نەوەدو نۆ ناوەی نیە[1]، بەڵام ئەو نەوەدو نۆ (٩٩) ناوە، لە فەرموودەیەکدا دیاریی

---

(١) {أَللهم أسألك بكل اسم هو لك، سميت به نفسك، أو أنزلته في كتابك، أو علمته أحداً من خلقك، أو استأثرت به في علم الغيب عندك، أن تجعل القرآن ربيع قلبي ونور صدري، وجلاء حزني وذهاب هَمّي} أخرجه أحمد برقم: (٤٣١٨)، قال الهيثمي (١٠/١٣٦): رجاله رجال الصحيح غير أبي سلمة الجهني، وقد وثقه ابن حبان، وابن أبي شيبة برقم (٢٩٣١٨)، والطبراني برقم (١٠٣٥٢)، والحاكم برقم (١٨٧٧) وقال: صحيح على شرط مسلم، وصححه الألباني في تخريج (الكلم الطيب) ص ٧٣.

www.alibapir.com



کراون، هەندێ لە زانایانی فەرموودەناس هێناویانە، بەڵام مشت و مڕ لەسەر سەنەدەکەی هەیە[1]، گرنگ ئەوەیە پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) فەرموویەتی: خوا نەوەدو نۆ (٩٩) ناوی هەن، بەڵام نەیفەرمووە: هەر ئەوەندەی هەن.

بەنسبەت ئەوەشەوە کە خوا خاوەنی سیفەتی هەرە چاکە و، هەرچی سیفەتی باشە، هی خوایە، ئەوەش بە چەندان تەعبیر لە زۆر شوێندا هاتوە، بۆ وێنە:

لە سووڕەتی (الروم) ئایەتی (٢٧)دا دەفەرموێ: ﴿ وَهُوَ ٱلَّذِى يَبۡدَؤُاْ ٱلۡخَلۡقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ وَهُوَ أَهۡوَنُ عَلَيۡهِۚ وَلَهُ ٱلۡمَثَلُ ٱلۡأَعۡلَىٰ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلۡحَكِيمُ ﴿٢٧﴾ ﴾ الروم

واتە خوا ئەو کەسەیە کە دروستکراو دێنێتە دی و دەشیگێڕێتەوەو، لەلای ئاسانتریشەو، سیفەت و وەسفی هەرە بەرز لە ئاسمانەکان و زەویدا هی ویەو، ئەو زاڵی کارزانە.

جیاوازیی لەنێوان ناوەکانی خواو سیفەتەکانی خوادا -کە ئەم باسە پێویستی بە شوێنی تایبەت دەکات - جیاوازیی سەرەکییان ئەوەیە کە ناوەکانی خوا سبحانە و تعالی، وەك نیشانە (عَلَم) خوای پەروەردگاریان پێ دەناسێنرێ و، لە هەمان کاتدا کە ناویشن، سیفەتیشن، هەرچی ناوە بۆ خوا، دەشگونجێ وەك سیفەت بۆ خوا بەکار بێ، بەڵام مەرج نیە هەرچی سیفەت بێ بۆ خوا، بگونجێ وەك ناو بۆ خوا بەکار بهێنرێ.

---

(١) أخرجه الترمذي: (٣٥٧٠)، والسيوطي في الجامع الصغير: (٢٣٦٧) و (٢٣٦٨) و (٢٣٦٩).

www.alibapir.com

بڕگەی چوارەم

خوای تاک و پاک وەک هیچ کام لە دروستکراوەکانی نـــاچێ و، هـیچ کام لە دروستکراوەکانیشی وەک وی ناچـن، لە هـیچ شتێکدا:

ئەمەش چەند ئایەتێکی قوڕئانی بەرزو بەپێز لەو بارەوە، وەك نموونە:

١- خوا سبحانە وتعالی لەسووڕەتی (الشوری) ئایەتی (١١)دا دەفەرموێ:

﴿ فَاطِرُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ جَعَلَ لَكُم مِّنۡ أَنفُسِكُمۡ أَزۡوَٰجٗا وَمِنَ ٱلۡأَنۡعَٰمِ أَزۡوَٰجٗا يَذۡرَؤُكُمۡ فِيهِۚ لَيۡسَ كَمِثۡلِهِۦ شَيۡءٞۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡبَصِيرُ ١١ ﴾ الشوری.

واتە: (خوا) بەدیهێنەری ئاسمانەکان و زەوییە، لە خۆتان هاوسەری بۆ هێناونە دی، {ئەگەر دوێنراوەکان پیاو بن، یانی: ژنانی بۆ هێناونە دی و، ئەگەر ئافرەت بن، یانی: پیاوانی بۆ هێناونە دی} هەروەها ئاژەڵەکانیشی بە جووت خوڵقاندوون {ئەصڵەن بە زەینتاندا نەیەت خوای تاك ڕەگەزی هەبێ} هیچ شتێك وەك خوا نیە {لەنێو ئەو سیفاتانەدا کە لە خوا نەفی دەکرێن، بریتیە لە: هەبوونی ڕەگەز} خوا بیسەری بینەرە.

٢- لە سووڕەتی (طه) لە ئایەتی (١١٠)دا فەرموویەتی:

﴿ يَعۡلَمُ مَا بَيۡنَ أَيۡدِيهِمۡ وَمَا خَلۡفَهُمۡ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِۦ عِلۡمٗا ١١٠ ﴾ طه.

{ئەم ئایەتەش تەواو ڕێگرییمان لێ دەکات، بەهیچ جۆرێك تەماحی ئەوەمان هەبێ، خوا بێنینە نێو زەینی خۆمان و وەهم و عەقڵی خۆمانەوە}.

www.alibapir.com

واتە: (خوا) ئەوەی لە پێشیانەوەیەو ئەوەی لە دوایانەوەیە {یاخود ڕابردوویان و داهاتوویان} دەزانێ و، زانیاریی ئەوان ناتوانێ دەوری خوا بدات.

واتە: ناتوانن پەی بە چییەت (ماهیة)ی خوا بەرن، نەك پەی بە بوونی خوا، پەی بە بوونی خوا دەبردرێ، فیترەت و عەقڵی ئینسان بۆ خوا تینوون، بەڵام حەقیقەت و چییەتەکەی، چۆنە؟ ئەوە لەسەرووی ئەوەوەیە کە مرۆڤ بیزانێ، ئێمە هەقیقەتی زۆر لە دروستکراوەکانیش نازانین، کە دەڵێم: زۆر لە دروستکراوەکان بۆ وێنە: ڕووح، هێزی موگناتیسیی، هێزی کێشندە، زۆر شتی دیکەش، بەڵکو ئێستا کە زانست زۆر بەرەو پێشەوە چووە، ئەو ماددەیەی کە پارچەی بچووکیی و خشتی بناغەی {گەردیلە (Atom) (ذرة)} یە، ئەو گەردیلەیەش خۆی بەرهەست نیەو تەنیا بە شوێنەوارەکانی دەزانرێ هەیە، ئنجا وزەو ماددە، جیاوازییان چییە؟ زانایان ئێستا تووشی سەراسیمەیی بوون، چونکە ماددەش کە زۆر لێی ورد دەبیتەوە، شتێك نیە بگیرێ، چونکە - وەك گوتمان - گەردیلە کە خشتی یەکەمی دروست کرانی هەموو شتێکە، زانایان هەر بە شوێنەوارەکانی دەزانن کە گەردیلە هەیە، ئنجا لە گەردیلە (گەرد) {جُزَيء - مۆلکۆڵ - Molcol} دروست دەبێ، کە مۆڵکۆڵیش هەر نابینرێ، ئنجا دوای ئەوە، پێکهاتەی دیکە کە بە میکرۆسکۆبی ئەلیکترۆنیی کە شەش سەد هەزار (٦٠٠،٠٠٠) جار شت گەورە دەکات، دەبینرێ!





ئنجا زانایان بنچینەیەکیان داناوە دەڵێ: {وکل ما جرى ببالك، فالله بخلاف ذلك}، واتە: هەرچی بەدڵ و وەهمی تۆدا دێ، خوا پێچەوانەی ئەوەیە، ئینسان نابێ تەماحی ئەوەی بێ کە خوا بهێنێتە نێو زەین و عەقڵی



خۆیەوە! چونکە تەنانەت ئەو ڕووحەی کە لەنێوان دوو تەنیشتەکانی دایە، ناتوانیێ بزانیێ ڕووح چییە؟ خوای پەروەردگار دەفەرمویێ:

﴿ وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلرُّوحِ ۖ قُلِ ٱلرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّى وَمَآ أُوتِيتُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٨٥﴾ ﴾ الإسراء

واتە: لە بارەی ڕووحەوە پرسیارت لیێ دەکەن بڵیێ: ڕووح لە کاری پەروەردگارمە {و نازانم، چییە} جگە لە کەمێکیش زانیارییتان پیێ نەدراوە.

بێگومان ئەویش هەر دروستکراوەی خوایە، بەڵام بە دڵنیاییەوە کە دروستکراوێکی ماددیی نیە، دروستکراوە ماددییەکە جەستەکەمانە، نوتفەیە کە لە حەیمەنی پیاوو هێلکۆڵە (بويضة)ی ئافرەت دروست دەبیێ، ئنجا دەبێتە نوتفە، ئنجا دەبێتە خوێنپارە (علقة) و زارجوو (مُضغَة) و ..هتد، دیارە کە بەشێوەی پلە پلەیی (تدرّج) دروست دەبیێ، بەڵام ڕووح، ئایا خوا پلە پلە دروستی کردوە، یان بەیەکجارو، چۆنە؟ نازانین، گرنگ ئەوەیە خوا ڕووحی پاڵداوەتە لای ئەمری خۆی (أمر)ی پەروەردگاریش مەرج نیە پێویست بە پلە پلەیی بکات، وەك (خلْق) خەلقی خوا پلە پلە دروست دەبیێ، بەڵام شتیێ بە ئەمری خوا دروست بوویێ {واتە: ئەمری ڕاستەوخۆی خوا، ئەگەرنا هەموو شتێك هەر بە ئەمری خوا دروست دەبیێ} مەرج نیە پێویستیی بەپلە پلەیی بیێ.





www.alibapir.com

بڕگەی پێنجەم

هیچ شتێک و هـیچ کەس، هیچ جـۆرە نیسـبەتێکی لەگەڵ خـــوادا سبحانه و تعالی نیەو، هیچ جۆرە پەیوەندییەکی بەخواوە نیە، مـەگەر پەیوەندیی دروستکراو لەگەڵ بەدیهێنەر:

زۆرێك لە ئایەتەکانی قورئانی مەزن ئەم ڕاستییەیان ڕاگەیاندوە، بۆ نموونە:

١- لە سوورەتی (مریم) ئایەتی (٩٣)دا، دەفەرموێ: ﴿ إِن كُلُّ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ إِلَّآ ءَاتِي ٱلرَّحۡمَٰنِ عَبۡدٗا ٩٣ ﴾ مريم

واتە: هەرچی لە ئاسمانەکان و زەویدایە، هەمووی بەبەندایەتیی دێتە خزمەت {خوای} بەبەزەیی.

بەسەرنجدانی مێژوو دەزانین کە: هەم جوولەکەکان، هەم نەصرانییەکان، هەم زۆرێك لە ئەوانەی لە خوا پەرستییدا تووشی لادان و خلیسکان بوون، لەبەر ئەوە تووش بوون، کە پێیان وابووە پەرستراوەکانیان {ئنجا پێغەمبەرانن سەلامی خوایان لێبێ، کە بە هەڵە پەرستوویانن، یان هەر شتێك و هەر کەسێکی دیکەیە} پەیوەندییەکی تایبەتییان لەگەڵ خوادا هەیە! خەڵکی عەوام و هەندێ لە ئەهلی تەصەووف، هەموویان نا، لێرەدا بەهەڵە داچوون، وەك لە شیعری دەروێشاندا هاتوە:

بۆیە لە دنیا دەستم گرت بەتۆ   تاکو لە قیامەت نەبم ڕەنجەڕۆ

www.alibapir.com

یانی: وایزانیوه شێخ لە قیامەتیّ دەیباتە بەهەشتیّ! یان شیعە کە هەندێکیان پێیان وایە: هەرکەس یەك فرمێسك بۆ (حُسین) ڕشتبیّ، حوسەین دەیباتە بەهەشتیّ! حیکایەتی سەیر سەیر لەو بارەوە هەن، کە دکتۆر عەلی شەریعەتیی باسیان دەکات، بۆ وێنە: دەڵێن: هەر کەسیّ پارووێك بدات بە کەسێك، لە یادی شەهید کرانی حوسەیندا، حوسەین خوا لێی ڕازی بیّ دەیباتە بەهەشتیّ! کە ئەوەش هەمووی شوێن کەوتنی ئەوانەی پێشووترە، لە خاوەن کتێبەکان و غەیری وانیش، وەك خوای زاناو شارەزا دەفەرمویّ:

﴿وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ وَٱلنَّصَـٰرَىٰ نَحْنُ أَبْنَـٰٓؤُا۟ ٱللَّهِ وَأَحِبَّـٰٓؤُهُۥ ﴿١٨﴾﴾ المائدة

واتە: جوولەکەکان و نەصڕانییەکان گوتیان: ئێمە کوڕانی خواو خۆشەویستانی ئەوین!

خوای پەنهانزان هەر لە هەمان ئایەتدا، وەڵامیان دەداتەوەو دەفەرمویّ:
﴿قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُم بِذُنُوبِكُم ﴿١٨﴾﴾ المائدة.

واتە: بڵێ: ئەدی بۆچی (خوا) بەهۆی گوناهەکانتانەوە سزاتان دەدات؟

چەند جاران سزای داون، پەیمانی کۆن بخوێننەوە: هەمووی باسی سزادانەکانی خوایە بۆ جوولەکەکان، خوای بەرزو بێنیاز لەسەر فڵان شت و فڵان شت، سزای دان، ئنجا خوا دەفەرمویّ: ئەدی بۆچی خوا لەسەر گوناهەکانتان، سزای دان، ئەگەر ڕۆڵەی خواو، خۆشەویستی خوان؟!

زۆر گرنگە کە ئێمە بزانین: لە ئیسلامدا هیچ کەس، هیچ ئیمتیازێکی نیە لەلای خوا، ئەوە نەبیّ کە بەندەی خوایەو دروستکراوی

www.alibapir.com

خوایە، مەگەر بەهۆی بەندایەتیی بۆ خواوە، بیەوێ لەخوا نزیك بێتەوە، ئەگەرنا هیچ كەس هیچ شتێکی نیە لەگەڵ خوادا.

تەماشا بكەن! خوای پەروەردگار كە مەدحی پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) دەكات لە چەند مەقامێكدا، بە وەسفی بەندایەتیی (عبودیة) مەدحی دەكات، بۆ وێنە:

١)- دەفەرموێ: ﴿سُبْحَٰنَ ٱلَّذِىٓ أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِۦ لَيْلًا مِّنَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ إِلَى ٱلْمَسْجِدِ ٱلْأَقْصَا ٱلَّذِى بَٰرَكْنَا حَوْلَهُۥ ﴿١﴾﴾ الإسراء.

واتە: پاكیی بۆ ئەو كەسەی كە شەوڕۆی كرد بەبەندەكەی خۆی لە مزگەوتی حەڕامەوە بۆ مزگەوتی ئەقصا.





لێرەدا تەنها باسی شەو ڕۆیەكەی دەكات، بەڵام لە سووڕەتی (النجم)دا باسی بەرز بوونەوەكەشی دەكات، لەو مەقامە بەرزەدا، بە سیفەتی (عبد) مەدحی دەكات.

٢)- لە سووڕەتی (الكهف)دا دیسان بە سیفەتی عەبد باسی دەكات، كە قورئانی بۆ دابەزاندوە: ﴿ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ عَلَىٰ عَبْدِهِ ٱلْكِتَٰبَ وَلَمْ يَجْعَل لَّهُۥ عِوَجَا ۜ ﴿١﴾﴾ الكهف.

بەڵێ تەنیا لە ڕێگای بەندایەتییەوە، ئینسان لە خوا نزیك دەبێتەوەو، پەیوەندییەكی تایبەتیی لەگەڵ خوادا بۆ پەیدا دەبێت، كاتێك كە بۆ خوا ملكەچتر بێ و بۆ خوا صوڵحاوتر بێ، ئەگەرنا لە ئەصڵدا هیچ كەس هیچ ئیمتیازێكی نیە، ئنجا ئەوەش كە لە هەندێ لە كتێبەكانی خۆشماندا باسكراوە لەبارەی پێغەمبەری خاتەم موحەممەدەوە (صلی الله علیه وسلم) - كە پێم وایە زیاتر لە شیعەكانەوە



هاتوە - کە گوایە: خوای پەروەردگار پێشتر ڕووحەکەی خوڵقاندوەو، هەرچی گەردوونە خوا لەبەر پێغەمبەر موحەممەد (صلى الله عليه وسلم) خوڵقاندوویەتی!! کە بەتەئکید ئێمە پێمان وایە چاکترین و گەورەترین مرۆڤ و نزیکترین کەس لەخوا، پێغەمبەری خاتەمە (صلى الله عليه وسلم)و، دوای ئەویش پێغەمبەرانی دیکە دێن، سەلامی خوایان لێبێ، بەڵام بەتەئکید ئەوانیش هەر دروستکراوی خوان و، هیچ بەڵگەیەکیش نیە بۆ ئیسپاتی ئەو دەعوایە کە گوایە: خوای کاربەجێ گەردوونی لەبەر خاتری (موحەممەد) (صلى الله عليه وسلم) خوڵقاندوەو ئەم دەقەش: {لولاك لولاك، لما خَلَقْتُ الأفلاك} زانایانی پسپۆڕی سوننەت، بە هەڵبەستراو (موضوع)یان داناوە[1].

ئنجا بێگومان هیچ کەسێك هیچ مافێکی لەسەر خوا نیە، مەگەر خوا بۆخۆی ئەو مافەی بۆ بەندەکانی لەسەر خۆی دانابێ.



---

(١) بڕوانە: (كشف الخفاء ومزيل الإلباس عما اشتهر من الأحاديث على ألسنة الناس) للعَجْلوني، ج٢ ص ٢١٤، برقم: ٢١٢٣، (العَجْلوني) گوتوویەتی: (قال الصنعاني: هو موضوع). واتە: (الصنعاني) گوتوویەتی: ئەوە هەڵبەستراوە.

www.alibapir.com

بڕگەی شەشەم

خوا سبحانه و تعالى باڵادەستە بەسەر دروستکراوەکانی خۆیداو، لەسەر هەموو شتێک بەتوانایەو، هەرچی بیەوێ دەیکاو، بە هەموو شتێک زاناو شارەزایە:

لەزۆر ئایەتەکانی قورئاندا، خوای تاك و پاك باسی ئەو سیفەتەی خۆی کردوە، بۆ نموونە:

١- ﴿ وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٨٩﴾ ﴾ آل عمران.

واتە: حوکمڕانیی ئاسمانەکان و زەوی هی خوایەو، خوا لەسەر هەموو شتێك بەتوانایە.

٢- ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ عَٰلِمُ غَيْبِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٣٨﴾ ﴾ فاطر.

واتە: بێگومان خوا زانای نهێنیی ئاسمانەکان و زەوییەو، خوا بە نهێنیی سینەکان {دڵ و دەروونەکان} ئاگادارە.

هەروەها ئایەتی دیکەش لەو بارەوە زۆر زۆرن، کە هەرچی هەیە، لەژێر ڕکێفی خوای زاڵ و توانادایە.

ئنجا ئایا لە سۆنگەی ئەوەوە کە خوای پەروەردگار لەڕێی کۆمەڵێك یاساوە کە دایناون، دروستکراوەکانی خۆی بەڕێوە دەبات، مانای وایە گەردوونێکی ڕێك و پێك و سیستماتیك (منظم) پێویستی بە خوا نیە؟! بێگومان نەخێر، بیرکردنەوەی واش یەکجار سەرکێڵانەو فامکاڵانەیە، چونکە:

www.alibapir.com

١- یاساو ڕێك و پێكیی (القانون والنظّْم) بەبێ یاسادانەرو ڕێكخەر (مقنِّن ومُنَظِّم) مەحاڵە بێتە دی.

٢- خوایەك تبارك وتعالى خاوەنی ئەوپەڕی زانایی و شارەزایی و کارزانیی و توانایی و ...هتد بێ، بێگومان دروستکراوەکانیشی یاسادارو ڕێك و پێك و سیستماتیك دەبن، ئایا خوا عز وجل کاری ناڕێك و پێك پاشاگەردانیی (فوضوي) لێ دەوەشێتەوە؟!

٣- ئایا کاتژمێر (ساعة) یان کۆمپیوتەر، هەر لەبەر ئەوەی سیستمی تێدا دانراوەو، بەڕێك و پێكیی دروستکراوەو کاردەکات، مانای وایە هیچکەس دروستی نەکردوە؟!![1]



---

(١) لە مەوسووعەی: {درەوشاوەیی ئیمان و پووچەڵیی ئیلحاد}دا، باش ئەو بیرۆکەو گومانانەی مولحیدەکان، بەرپەرچ دراونەوە.

www.alibapir.com

بڕگەی حەوتەم

خوای بەرزو مەزن، هەمیشە ژیاوی سەرپەرشتیارەو، دروستکراوەکانی خـۆی بەردەوام لـەژێـر ڕكێف و كـۆنتـرۆڵی خـۆیدا دەهـێڵێتـەوەو، تەنـانەت چاو تـرووكانێک لە دروسـتكراوەكانی خـۆی بێ ئاگا نیەو، خوا سبحانە و تعالی نە ماندوویێتیی، نە خـەو، ڕێی تێ نابەن:

بەڕێـــزان!

ئەم مەسەلەیە كە ئێستا بۆ ئێمە شتێكی زۆر ئاشكراو ڕوونە، بۆ بەشەرییەت وا نەبووە، بەر لەوەی قورئان بێ: سوقڕات و، ئەڕەستۆو، ئەفلاتوون، ئەو سێ فەیلەسووفە كە بە خواناس لەقەڵەم دراون و خواشیان ناسیوە، ئنجا لەپێش مەسیحیشدا بوون، نەك هەر لەپێش ئیسلامدا، ئەوانە قەناعەتیان وابووە كە خوا گەردوونی دروست كردوە، دوایی وەك سەعاتێك قوڕمیشی كردوەو لێی گەڕاوە!

یانی: دوایی هەقی بەسەریەوە نیە چی لێ دێ و چۆن دەبێ؟ ئەوانە كە لەنێو فەیلەسووفەكانی یۆناندا لە هەموویان عاقڵ تر بوون، ئاوا تەصەووڕیان كردوە! بەڵام ئایا خوای بەرزو مەزن چۆن باسی خۆی دەكات؟

لە سووڕەتی (المؤمنون)دا خوا دەفەرموێ: ﴿ وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَآئِقَ وَمَا كُنَّا عَنِ ٱلْخَلْقِ غَٰفِلِينَ ﴿١٧﴾ ﴾

واتە: بەدڵنیایی لە سەرووتانەوە حەوت چینمان (یان حەوت ڕێمان) خولقاندوون و، ئێمە لە دروستكراوەكانی خۆمان بێ ئاگا نین.

www.alibapir.com

خوێنەرانی بەڕێز!

ئەگەر ئینسان لە خۆی و هەست و نەستەکانی ورد بێتەوە، دەزانێ کە خوا ئاگای لەنێو دڵی هەیە، جاری وا هەیە لەنێو دڵی خۆتدا شتێك لەخوا داوا دەکەی، پێویستییەك خولیایەکت هەیە، خوای بەرزو مەزن وەڵامی ئەوەشت دەداتەوە! کەسێ لەوانەیە بڵێ: ئنجا ئایا ئەو شتە وردانە، پێویست دەکات خوا بیانزانێ، وەك هەندێ لە موعتەزیلە بۆچوونیان وابووە، بەحیساب بۆ ئەوەی بەرگریی بکەن لە دادگەریی خوا، هەروەها هەندێ لە فەیلەسووفەکان گوتوویانە: خوا لەوە گەورەترە ئەو وردە شتانە بزانێ، پێیان وا بووە، زانینی ئەو وردە شتانە، لەخوا ناوەشێتەوە! بەڵام نەخێر، خوا وردو درشتی هەموو دروستکراوەکانی خۆی دەزانێ و، لێشیان بێ ئاگا نیە، وەك لە سوورەتی (الرحمن)دا، دەفەرموێ:

﴿ يَسْـَٔلُهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِى شَأْنٍ ﴿٢٩﴾ ﴾ الرحمن[1].

واتە: هەرچی لە ئاسمانەکان و زەویدایە، داوا لە خوا دەکات، لەهەموو تاو (لحظة)ێکدا ئەو (خوا) کاری هەیە.

---

(١) وشەی (يَوم) لە لای باو (عُرف)ی ئێمە، یانی: بیست و چوار (٢٤) سەعات، ئەگەرنا لە ئەسڵی زماندا (يَوم) یانی: کات، ئنجا بۆ ئێمە کە لەسەر زەویین (يَوم) دەبێتەوە بە شەوو ڕۆژ، یان بەس مەبەست پێی ڕۆژ (نهار)ە، کە هاوکۆ (معدَّل)ی دوازدە (١٢) سەعاتە، بەڵام (يَوم) لەلای خوای پەروەردگار یانی: کات (وقت)، واتە: هەموو کاتێك خوا لەکارێك دایە، هەروەها لە زمانی عەرەبییدا یانی: (مدة من الزمان أي مُدَّة كانت) بڕوانە: مفردات ألفاظ القرآن، راغب الأصفهاني، ص٥٧٢، ط/٢٠١٢م، المكتبة العصرية.

www.alibapir.com



بەڵێ خوا بە سیستم ئەم گەردوونە بەڕێوە دەبات، بەڵام خوای باڵادەست مەحکوومی سیستمەکەی خۆی نیە، کە نەتوانێ لێی دەربچێ!

بۆ وێنە:

١)- ئیبراهیم سەلامی خوای لێبێ دەخرێتە نێو ئاگرەوە، بەپێی سیستم بێ، دەبێ ئاگر بیسووتێنێ، بەڵام خوا ناهێڵێ، دەفەرموێ:

﴿ قُلْنَا يَـٰنَارُ كُونِى بَرْدًا وَسَلَـٰمًا عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ ﴿٦٩﴾ ﴾ الأنبياء.

واتە: گوتمان ئەی ئاگر! سارد بەوەو، سەلامەت بە، لەسەر ئیبراهیم.





هەتا هەندێ لە زانایان دەڵێن: بەر لەوەی خوا بفەرموێ: (وَسَلَـٰمًا) ئیبراهیم خەریك بوو لەسەرمان ڕەق بێتەوە، دوایی خوا فەرمووی: (وَسَلَـٰمًا) یانی: ساردییەکی وا نەبێ زیانی پێ بگەیەنێ، سەلامەتیش بە.

٢)- ئاو وا عادەتە خەڵکی بخنکێنێ، بەڵام بەنو ئیسرائیل کە بەس خوا دەزانێ چەند هەزار کەس بوون، لە پەیمانی کۆندا دەڵێ: حەوت سەد هەزار (٧٠٠،٠٠٠) کەس زیاتر بوون! بەڵام هەرچۆنێکی بێ، چەند هەزار کەسێك هەر بوون، دێن بەرەو دەریای سوور - کە ئەمە بۆ زانیارییتان هەقیقەتێکی مێژوویيەو ئەوانەی بڕوایان بە کتێبەکانیش نیە بۆیان مەتەڵە: بەنو ئیسرائیل چۆن لە دەریای سوور پەڕیونەوە؟ - ئنجا کە دێن: پشتیان سوپایەکەی فیرعەونەو پێشیشیان دەریا، بۆیە گوتیان:

www.alibapir.com



﴿إِنَّا لَمُدْرَكُونَ ﴿٦١﴾﴾ الشعراء. واتە: ئێمە گیراوین!

مووساش فەرمووی: ﴿كَلَّآۖ إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ ﴿٦٢﴾﴾ الشعراء. نەخێر، پەروەردگارم ڕێم پیشان دەدا، بەکوێدا بڕۆم؟ ئینسانی ئیماندار هەرگیز ئومێد ون ناکات.

کەواتە: خوا سبحانه و تعالى کات بەکات ئاگای لە دروستکراوەکانی خۆیەتی.





لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir/عەلی باپیر
archive.org/details/@alibapir
AliBapir/عەلی باپیر
کەناڵی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir
Google Play
App Store
www.alibapir.net
English - عربي - کوردی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر



بڕگەی هەشتەم

دروستکراوەکان بۆ ویستی خواو یاسای خوا ملکەچن، هیچ دروستکراوێک بە ئەندازەی سەرە ئەنگوستێک، بەڵکو بەقەدەر موویەک، لاملیی ناکات لەو یاسایانەی خوا بۆی داناون و، ناتوانن لە ژێر ڕکێفی ویستی خوا بچنە دەر:

خوا لەزۆر شوێناندا ئەو هەقیقەتەی بەیان کردوە، بۆ نموونە:

خوا فەرموویەتی: ﴿ أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يَسْجُدُ لَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ وَٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ وَٱلنُّجُومُ وَٱلْجِبَالُ وَٱلشَّجَرُ وَٱلدَّوَآبُّ وَكَثِيرٌ مِّنَ ٱلنَّاسِ ۖ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ ٱلْعَذَابُ ۗ وَمَن يُهِنِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن مُّكْرِمٍ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ ۩ ﴿١٨﴾ ﴾ الحج.

واتە: ئایا نابینی چۆن هەرچی لە ئاسمانەکان و زەویدا هەیە، کڕنووش بۆ خوا دەبات! هەروەها خۆرو مانگ و ئەستێرەکان و، چیایەکان و دارو درەخت و ژیانداران و، زۆرێك لە خەڵکیش و، زۆرێکیش سزایان لەسەر پێویست بووەو، هەر کەسێکیش خوا (بەهۆی کوفرو لادانیەوە) سووك و ڕیسوای بکات، هیچ ڕێز لێگرێکی نابێ، بە دڵنیایی خوا هەرچی بیەوێ دەیکات.

بۆیەش خوا فەرموویەتی: زۆر (كثير) چونکە: مرۆڤەکان هەندێکیان کڕنووشی بۆ نابەن و بۆ خوا ملکەچ نین، لەو بەشەی کە لەژێر ڕکێفی ئیرادەیاندایە، ئەگەر نا ئەوانەش کە ئارەزوومەندانە (طوعاً) خوا ناپەرستن، لەو بەشەدا کە پەیوەندیی بە ئیرادەیانەوە

www.alibapir.com

نیە، بۆ خوا هەر ملکەچن، ئایا گەردیلەکانی جەستەیان، خانەو شانەی کۆ ئەندامەکانیان، هەر بۆ خوا ملکەچ نین و بە قانوونی خوا بەڕێوە ناچن؟

ئایا کافرەکان دەتوانن بە چاو نەبینن؟ یان ئایا دەتوانن وا بکەن، بە گوێ نەبیستن، بە شتێکی دیکە ببیستن؟ ئایا دەتوانن وا بکەن دڵیان لێنەدا؟ یان گورچیلەیان کار نەکات؟ یانی: کۆ ئەندامەکانیان و خانەکانی جەستەیان، بگرە گەردو گەردیلەکانیشیان، ملکەچی خواو ئەو سیستمەن کە بۆی داناون، با لەو بەشەشدا کە ویستیان پێدراوە تاکو تاقیی بکرێنەوە، بتوانن بۆ خوا ملکەچ نەبن!



www.alibapir.com

بڕگەی نۆیەم

خوا چەند یاسایەکی داناون بۆ دروستکراوەکانی خۆی، کە بەسەر هەموو شتێکدا جێبەجێ دەبن، بەڵام وانیە کە خوا سبحانە و تعالی نەتوانێ لەو یاسایانە دەرباز بێ:

لەو بارەشەوە ئایەتی قورئان زۆرن، بۆ نموونە:

١- خوا دەفەرموێ: ﴿ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ ﴿١٦﴾ ﴾ البروج، واتە: خوا هەرچی بیەوێ، دەیکات.

٢- هەروەها دەفەرموێ: ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ يَفۡعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿١٤﴾ ﴾ الحج، بێگومان خوا هەرچی بیەوێ ئەنجامی دەدات.

٣- هەروەها دەفەرموێ: ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ يَحۡكُمُ مَا يُرِيدُ ﴿١﴾ ﴾ المائدة، واتە: بە دڵنیایی خوا چۆنی بوێ، وا بڕیار دەدات.

٤- دیسان دەفەرموێ: ﴿ وَٱللَّهُ يَحۡكُمُ لَا مُعَقِّبَ لِحُكۡمِهِۦ ﴿٤١﴾ ﴾ الرعد، واتە: خوا حوکم دەکا هیچ کەس ناتوانێ، بەدوای دابچێ و بڕیارو حوکمەکەی هەڵبوەشێنێتەوە.

٥- هەروەها فەرموویەتی: ﴿ لَا يُسۡـَٔلُ عَمَّا يَفۡعَلُ وَهُمۡ يُسۡـَٔلُونَ ﴿٢٣﴾ ﴾ الأنبياء، واتە: خوا لێی ناپرسرێتەوە لەوەی دەیکات و، ئەوان لێیان دەپرسرێتەوە.

بەڵێ خوای کاربەجێ لە دروستکراوەکانیدا، کۆمەڵێك یاسای داناون، بەڵام بۆخۆی مەحکوومی یاسایەکانی خۆی نیەو، هەر کاتێك ویستی کاریگەریی و بڕشتی ئەو یاسایانە ڕادەگرێ و لەکاریان دەخات، بەڵام بێگومان ئەویش هەر لەڕووی سیستەم و حیکمەتێکەوە کە هەر شایستەی خۆیەتی، نەك بە گۆترەکاریی و هەڕەمەکیی.

www.alibapir.com



بڕگەی دەیەم

خوا سبحانە و تعالی لە سەرووی دروستکراوەکانی خۆیەتی، بەو شێوەیە کە بۆ خوا شایستەیە، چونکە هیچ شتێک وەک خوا نیە:

براو خوشکانی بەڕێز!

مەبەستم لەم بڕگەیە ئەوەیە کە بەداخەوە، وەك چۆن کاتی خۆی جەهمییەو پەکخەران (مُعَطلة) هەبوون، -وەك پێشتر باسمان کرد- کە تێیانپەڕاندوە، هەندێك لە ئەشعەریی و ماتوریدییەکانیش کەوتوونەتە ژێر کاریگەرییان و، لە بەپاکگرتن (تَنْزیە)ی خوادا تێیان پەڕاندوە، بەجۆرێك کە سەری بۆ ئەوە کێشاوە، هەندێ لە سیفەتەکانی خوا لابدەن و بەبیانووی (تنزیە)وە، خۆیان تووشی پەکخسن (تعطیل) کردوە، لەولاشەوە: هەندێ لە ئەهلی فەرموودەو ئەهلی خەبەر، بەتایبەتی ئەوانەی کە شوێن کەوتووی مەزهەبی حەنبەلیی بوون، کە حەنبەلییەکان خۆشیان وا دەڵێن- وەك پێشتریش باسمان کرد-[1] بەبیانووی چەسپاندنی سیفەتەکان بۆ خواوە، بەتایبەتی ئەوانەی کە ناویان ناون سیفەتە هەواڵییەکان (الصفات الخبریة) کە من تێبینییم لەسەر ئەو وشەیە هەیە، بەبیانووی ئەوە: وایان کردوە سەر بکێشن بۆ وێچواندن (تشبیە) و جەستاندن (تجسیم)ی خوا عز وجل.

بۆ وێنە:

ئێستا هەندێ خەڵك کە نازناوی {سەلەفیی}یان هەڵگرتوە، کاتێك دەڵێن: خوا لە ئاسمانە، وا دەزانن ئاسمان دەوری خوای داوە! وەك

---

(١) لە کتێبی دووەمی مەوسووعەی: [بیرکردنەوەی ئیسلامیی لە نێوان وەحیی و واقیع دا] بە ناوونیشانی: [تەوژمە فیکرییەکانی مێژووی مسوڵمانان].

www.alibapir.com

چۆن شتێك دەخرێتە نێو شتێکەوە!! کە ئەو تەصەووڕە تەصەووڕێکی زۆر هەڵەیە بۆ خوا سبحانە و تعالى، جارێ خوا سبحانە و تعالى بۆخۆی لە چەند شوێنان لە قورئاندا دەفەرموێ: خوا دەوری هەموو شتێکی داوە[1]:

﴿وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُّحِيطًا ﴿١٢٦﴾﴾ النساء.

پاشان کە خوا دەفەرموێ: ﴿لَيْسَ كَمِثْلِهِۦ شَيْءٌ ﴿١١﴾﴾ الشورى، هیچ شتێك وەك وی نیە، مانای وایە: ڕێگات نیە هیچ سیفەتێك بۆ خوا بڕیار بدەی، بەو شێوەیە کە سیفەتی دروستکراوەکانە، کەواتە، کە دەڵێین: خوا لە سەرووی دروستکراوەکانیەتی، یانی: خوا سبحانە و تعالى لەدەرەوەی جوغزو بازنەی دروستکراوەکانی خۆیەتی، بەو شێوەیەی کە بۆ خوا شایستەیە، ئنجا خوا لەسەر عەرشی خۆیەتی، بەڵام خوا پێویستیی بە عەرشەکەشی نیە، چونکە ئەگەر بڵێی: خوا پێویستیی بەو عەرشەیە کە لەسەریەتی، کە جارێ نازانین، لەسەر عەرش بوونی خوا، یانی چیی؟ ئێمە دەڵێین: خوا بەرز بۆوە بۆ سەر عەرش، نیشتەجێ بوو لەسەر عەرش، لەسەر عەرشە، ئەمە مانایەکەی وایە، بەڵام بۆ خوا عز وجل واتایەکی هەیە کە بۆ خوا شایستەیە، وەك پێشەوا مالیك کە لەو بارەوە پرسیاری لێکرا، گوتی: {اِلاسْتِوَاءُ مَعْلُومٌ، وَالْكَيْفُ مَجْهُولٌ، وَالْإِيمَانُ بِهِ وَاجِبٌ، وَالسُّؤَالُ عَنْ الْكَيْفِيَّةِ بِدْعَةٌ} واتە: (إستواء) زانراوە، چۆنیەتییەکەی نەزانراوە، بڕوا پێهێنانی فەڕزە، پرسیار کردن لەبارەیەوە داهێنراوە.

ئنجا کە خوا دەفەرموێ: ﴿ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ﴿٥٤﴾﴾ الأعراف.

---

(١) هەڵبەتە دەورە دان (إحاطة) بە چەمك و واتایەکی شایستەی خوا عز وجل، نەك ئەوەی دێتە زەین و خەیاڵی ئێمەی مرۆڤەوە.

www.alibapir.com

یان دەفەرموێ: ﴿وَهُوَ ٱلَّذِي فِي ٱلسَّمَآءِ إِلَٰهٞ وَفِي ٱلۡأَرۡضِ إِلَٰهٞۚ وَهُوَ ٱلۡحَكِيمُ ٱلۡعَلِيمُ ٨٤﴾ الزخرف.

یانی: خوا لەسەرەوەیە، یانی لەدەرەوەی دروستکراوەکانی خۆیەتی، بۆیە زانایان گوتوویانە: {مستوٍ على عَرْشِهِ، بائنٌ عَن خَلقه}، واتە: خوا لەسەر بارەگای خۆیەتی، بەڵام لەدەرەوەی بازنەی دروستکراوەکانیەتی.

ئنجا پێشتریش گوتمان: مرۆڤ ڕووحەکەی کە لەنێوان دوو تەنیشتەکەی دایە، نازانێ چییەو چۆنە؟! کە بەدڵنیایی ڕووح لەنێو جەستەدایە، بەبەڵگەی ئەوە کە هەر کەسێ مردووێکی بینیبێ، هەست دەکات پێشێ پێیەکانی سارد دەبن، دوایی وردە وردە ئەندامەکانی ڕووحیان تێدا نامێنێ تاکو دەگاتە حاڵەتی غەرغەرە، دوایی زاری دەکرێتەوە دەردەچێ و، پاشان دەم بەیەکدا دەدات.

کەواتە: شتێکی بێ جێیە مرۆڤێك بە ڕووحی نێو جەستەی ئاشنا نەبێ و، چییەت (ماهیة)ەکەی نەزانێ، تەماعی پەیپێبردنی چییەتی خوای هەبێ!





بڕگەی یازدەیەم

خوا تبارک و تعالی: یەکەمینەو دواهەمینەو، ئاشکراو پەنهانە

خوا عز وجل لەو بارەوە فەرموویەتی: ﴿ هُوَ ٱلۡأَوَّلُ وَٱلۡأٓخِرُ وَٱلظَّٰهِرُ وَٱلۡبَاطِنُۖ وَهُوَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٌ ﴿٣﴾ ﴾ الحدید.

واتە: ئەو (خوا) یەکەمە {بەبێ سەرەتا، بەبێ دەست پێ کردن} و دواهەمینە {بێ ئەوەی کۆتایی بێ} و ئاشکرایە {بەبێ ئەوەی ببینرێ} و پەنهانە {بەبێ ئەوەی بگونجێ نکوولیی لێ بکرێ} و ئەو بە هەموو شتێك زانایە.

هەندێك لە زانایان دەڵێن: کە خوا دەفەرموێ: (ٱلظَّٰهِرُ وَٱلۡبَاطِنُ) ئاشکرایەو پەنهانە (ٱلظَّٰهِرُ) یانی: ئاشکرایە بۆ کەسێك کە بەچاوی عەقڵ و دڵ و فیترەت بۆی بگەڕێ، دەیبینێ، بەڵام (الباطـن) پەنهانە بۆ کەسێ بیەوێ بەچاوی سەر بۆی بگەڕێ، نایبینێ.

بۆیەش هەموو ئەوانەی کە مولحیدن و بێ بڕوان، لەبەر ئەوەیە کە: ویستوویانە وەك چۆن پەی بە شتێکی ماددیی دەبەن، ئاوا پەی بەخوا ببەن!

بەڵام ئەی مرۆڤ! چۆن تەماعی بینینی خوای بێوێنەت هەیە، لە حاڵێکدا ڕووحەکەی خۆتت بۆ نابینرێ؟ هەروەها ئەو قسەیەی کە یەکێك بۆ یەکێکی دیکەی دەکا، کە دەگاتە گوێگر، بەس دەنگەکەی دەگاتێ، بەڵام مانایەکەی دوای ئەوەی کە دەنگەکەی بەرگوێی دەکەوێ و، لە ڕێی هەواوە دەگوازرێتەوەو بەهۆی

www.alibapir.com



لەرینەوەی پەردەی گوێ و چەکوش و سندانەوە، ئەو مانایە دەگاتە مێشك و تەحلیلی دەکات، بێگومان مانایەکەی بە هیچ کام لە پێنج هەستەکان هەستی پێ ناکرێ {مەبەستم مانای قسەکانە، نەك دەنگەکان} دەنگەکە بەس گەیەنەری مانایەکەیە، بەڵێ ئێمە تەنانەت هەندێ لە شتە ماددییەکانیش، ناتوانین بیانحەجمێنین و بە پێنج هەستەکانمان هەستیان پێ بکەین، چ جای خوای بەرزو مەزن و بێ وێنە!





www.alibapir.com

لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir/عەلی باپیر
archive.org/details/@alibapir
AliBapir/عەلی باپیر
کەناڵی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir
Google Play
App Store
www.alibapir.net
English - عربي - کوردی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

www.alibapir.com

باسی دووەم

گەردووونناسیی خوا گەردوونی بە هەق دروستکردوەو، هەموو شتێکیشی بەو پەڕی ڕێك و پێکیی و وردەکاریی، وەدیهێناوە



www.alibapir.com



www.alibapir.com

خوای بەدیهێنەر وشـــەی: (خـــلـــق)ی بەکارهێناوە، بۆ کۆی دروستکراوەکانی، وشەی (خلق)یش چاوگەو بەمانای (مخلوقات)ە.

خوا پشتیوان بێ ئێمە گوشراوو پوختەی ئەم باسی دووەمە، لە هەشت (٨) بڕگەدا دەخەینە ڕوو:

بڕگەی یەکەم

دروستکراوەکان لە بچووکترینیانەوە تـاکو گـەورەترینیان، هـەموویان دروستکراوی خوان، بەبێ هەڵاواردن و، خوا سبحانە و تعالی بەدیهێنەر و خاوەن و مشوورخۆری هەموو شتێکە:





ئەوەی تا ئێستا بۆ ئێمە دیارە: بچووکترین شت کە تا ئێستا بۆ زانست ئاشکرا بووە گەردیلەیە[1]، کە بە زمانی بیانیی: {Atom}ی ئەتۆمی پێ دەڵێن، کاتی خۆی وشەی ئەتۆمیان بەکار هێناوە بۆ ئەو شتە وردیلەی کە لەت ناکرێ، کە بەتەئکید ئەوەی کە کاتی خۆی فەیلەسووفانی یۆنان بەکاریان هێناوە، مەبەستیان پێی ئەو گەردیلەیەی ئێستا نەبووە، کە بە میکرۆسکۆبی ئەلیکترۆنییش نابینرێ، کە زیاتر لە (٦٠٠،٠٠٠) جار شت گەورەدەکات، مەبەستیان ئەوە نەبووە، بەڵکو مەبەستیان پێی گەرد (هباء) بووە بەعەرەبی، واتە: ئەوەی کاتێ تیشکی خۆر دێتە ژوورێ لە پەنجەرەیەکەوە، دەیبینی، یان ئەگەر چاو زۆر ورد بکەیەوە ئەو شتە بچووکانە

---

(١) هەڵبەتە گەردیلە (ذرة)ش لە سێ پێکهاتەی سەرەکیی: پرۆتۆن، نیوترۆن، ئەلیکترۆن، دروست بووەو، پرۆتۆن و نیوترۆنیش لە پێکهاتەی گچکەتر، کە (کوارك)ەکان (الکوارکات - Quarks)ن، بەڵام گەردیلە بە خشتی یەکەمی ماددە دادەنرێ.

www.alibapir.com



دەبینی، بەوەیان گوتوە (ذرة)، بەڵام ئێستا {ئەتۆم} (ذرة)، کە بە کوردیی ئێمە پێی دەڵێین {گەردیلە}، لە زانستی فیزیادا چەمك و واتایەکی دیکەی هەیە.

دیارە بە چەند گەردیلەیەك (گەرد)ێك پێك دەهێنن، کە پێی دەگوترێ: مولکۆڵ (Molcol) (جُزَيء) ئنجا ئێستا مولکۆڵیش نابینرێ، چ جای گەردیلە!

زانایانی فیزیا بۆ وێنا کردنی بچووکیی گەردیلە گوتوویانە:

ئەگەر قەبارەی گەردیلەیەك هێندەی قەبارەی خڕۆکەی زەوی گەورە ببێ، ئنجا قەبارەی نێوکی گەردیلە (پرۆتۆن و نیوترۆن) هێندەی تۆپ (كُرَة)ێکی پێی لێدێ، بەڵام قەبارەی (ئەلیکترۆن) هێندەی ئەو تۆزو گەردەی لێدێ کە لەپەنجەرەداو لەبەر تیشکی خۆردا دەبینرێ!!

ئەوانە بچووکترین دروستکراوی خوان، ئنجا گەورەترینی دروستکراوەکان، ئەوەی کە تا ئێستا هەیە: کەهکەشانەکان و گەلە کەهکەشانەکانن، یانی: بەچەند کەهکەشانێکیش شتێکی دیکە پێك دێنن، پێی دەگوترێ: گەلە کەهکەشان.

ئنجا هەر لەو دروستکراوە گەورانەوە، تاکو ئەو دروستکراوە وردو بچووکانە، هەموویان خوا دروستی کردوون، واتە: لەنەبوونەوە هێناونیە دی.

زانستی فیزیای ئێستا باسی ئەوە دەکات کە ئەم گەردوونە چۆن دروست بووە؟! گوایە لە: تەقینەوەی گەورە (الإنفجار الكبير) {The Bang Big}ەوە، کە بەمەزەندە دەڵێن: سێزدە ملیارو هەشتسەد ملیۆن:

www.alibapir.com

(١٣،٨٠٠،٠٠٠،٠٠٠) ساڵ لەمەو پێش، ئەوە ڕووی داوە، ڕەنگە لە هەندێ سەرچاواندا بڵێن: سێزدەو نیوو، هەندێکی دیکە بڵێن: (١٥) ملیار، کەمتر، یان زۆرتر، دەڵێن: کاتی خۆی کە ئەو تەقینەوە گەورەیە، ڕووی داوەو ئەم گەردوونەی لێ هاتۆتە دی، دەشڵێن: ئەوەی کە تەقیوەتەوە بەناوی: سینگولارتی (singularity) (المفردة - تاکی گەردوونیی)[1] شتێکی هێندە بچووك بووە، ملیاران جار لە

---

(١) زانایانی فیزیا چەند ناوێکیان بۆ داناون وەك:
١- تۆوی گەردوون (بِذرة الكون).
٢- هێلکەی گەردوونیی (البيضة الكونية).
٣- تاکبووەوە (المُتَفَرِّد).
شایانی باسیشە ئەو تاکی گەردوونییە، خاوەنی چڕییەك (کثافة)ی ڕەها بووەو، بەپێی سنووری بلانك (حَدّ بلانك) یان نەگۆڕی بلانك (ثابت بلانك) بووە، کە زانایان لەوە بچووکتریان نەدۆزیوەتەوە بۆ پێوان، ئەویش بریتیە لە:
{ 10^{32} کالفن بۆ گەرمیی و، 10^{-43} چرکە بۆ کات و، 10^{-35} مەتر بۆ ماوە (مسافة)} مەبەستیش لە سنووری بلانك یان نەگۆڕی بلانك (ثابت بلانك)، بە کورتیی ئاوایە:
ئەو {سینگولارتی- singularity (تاکی گەردوونیی)}یەی - کە بەپێی بیردۆزەی {Big Bang-تەقینەوەی مەزن} - بە چاوگ و سەرەتای دروستبوونی گەردوون دادەنرێ:
١- لە ڕووی گەرمییەوە: $(10)^{32}$ پلەی کاڵفن گەرم بووە، {پلەی کاڵفن = (-٢٧٣،١٦) پلەی گەرمیی سەدییە، واتە: (٢٧٣،١٦) لە ژێر سفرەوەیە}، ئاشکراشە ژمارە (١٠) سی و دوو سفری لە پێشەوە بێ: (١٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠ ٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠) گەرمییەکی بێ سنوور دەگەیەنێ.
٢- لە ڕووی کاتەوە لە ماوەی (10^{-43})ی چرکەیەکدا تەقیوەتەوە، واتە: چرکەیەك دابەش بکەی بۆ ژمارەیەك کە چل و سێ (٤٣) سفری هەبێ:

www.alibapir.com

گەردیلەش بچووکتر بووە! ئنجا نازانم شتێك هێندە بچووك بێ، ئەگەر نەبوون (عَدَم) نەبێ، چییە؟! بەڵام هەر نایانەوێ دان بەو ڕاستییەدا بێنن کە خوا عز وجل گەردوونی لە نەبوون (عَدَم) هێناوەتە دی!

لە سووڕەتی (الأنبیاء)دا خوای پەروەردگار ئاماژەیەك بە هەرکام لە سەرەتای درووستبوونی گەردوون و کۆتاییەکەیشی دەکات، بەنسبەت سەرەتای دروستبوونیەوە فەرموویەتی:

﴿ أَوَلَمْ يَرَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَنَّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَٰهُمَا ﴿٣٠﴾ ﴾ الأنبیاء.

واتە: ئایا ئەوانەی بێبڕوان نەیاندیوە (دیتنی بە عەقڵ و دڵ) کە ئاسمانەکان و زەمین پێکەوە جۆشدراو بوون و، کت و پڕ لە یەکمان جیا کردنەوە!

ئنجا بە نسبەت کۆتایی و سەرەنجامەکەشیەوە فەرموویەتی:

﴿ يَوْمَ نَطْوِى ٱلسَّمَآءَ كَطَىِّ ٱلسِّجِلِّ لِلْكُتُبِ ۚ كَمَا بَدَأْنَآ أَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيدُهُۥ ۚ وَعْدًا عَلَيْنَآ ۚ إِنَّا كُنَّا فَٰعِلِينَ ﴿١٠٤﴾ ﴾ .

١٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠،٠)
٠٠)، ئنجا لە یەکێك لەو بەشانەدا، ئەو یەکەی گەردوونییە تەقیوەتەوە!

٣- لە ڕووی قەبارەوە: (١٠-٣٥) مەترێك بووە، یانی: مەترێك دابەش بکەی بۆ ژمارەیەك کە: سی و پێنج (٣٥)ی سفری هەبێ (١٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠ ٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠)، ئنجا یەك بەشی ئەوە، قەبارەی ئەو تاکی گەردوونییە بووە!

بڕوانە: الكون بین القرآن والعلم، م. محمد عصام قصاب، ص٤١و ١٠٤، ط١/ ٢٠١٥م، دار الفكر - دمشق، دار الفكر المعاصر- بیروت.

www.alibapir.com

واتە: ئەو ڕۆژەی ئاسمانەکان دەپێچینەوە {وەك چۆن تۆپە قوماشێك دەپێچرێتەوە} بەوێنەی تۆمارێك کە نووسراوە، {ئاوا ئاسمانەکان دەپێچینەوە} وەك چۆن لەسەرەتاوە گەردوونمان دروست کرد، ئاوا دەیگێڕینەوە بۆ حاڵەتی یەکەمی، ئەوە بەڵێنە لەسەر ئێمە، بە دڵنیایی ئێمە ئاوا دەکەین.

بەڵێ گەردوون (خوا) لە نەبوونەوە هێناویەتی و، ئەو بیردۆزە فیزیاییەش هەر پشتگیریی ئەوە دەکات، هەرچەندە هەقیقەتەکانی وەحیی پەکیان لەسەر ئەوە نەکەوتوە، بیردۆزەی زادەی بیرو هۆشی مرۆڤـ پشتگیرییان بکات، بەڵام وەك بەرچاو ڕوونییەك، دەگونجێ سوودی لێ ببینرێ.





ئنجا زۆر ئایەت هەن لەو بارەوە کە خوا بەدیهێنەری هەموو شتێکە بۆ نموونە:

﴿ ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَيْءٍۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿٦٢﴾ ﴾ الزمر.

واتە: خوا بەدیهێنەری هەموو شتێکەو، بەسەر هەموو شتێکەوە چاودێرو سەرپەرشتیارە.

بۆیەش جەخت لەسەر ئەوە دەکەمەوە، چونکە بیردۆزەیەکی فەلسەفیی هەیە، بەڵکو بەشێك لە فەیلەسووفە مسوڵمانەکانیش، بڕوایان وابووە کە گەردوون ئەزەلییە، بەڵام بە جۆر نەك بە تاك تاك {بالنوع لا بالعین} واتە: زنجیرەی دروستکراوەکان (سلسلة المخلوقات) بە شێوەیەکی بێ کۆتایی بەرەو ڕابردوو درێژ دەبێتەوەو، سەرەتاو دەستپێکی نیە، ئەمە واتای: بەجۆر (بالنوع)ە، کە دەشگونجێ بگوترێ (بالجنس)، بەڵام ئاڵقەکانی دروستکراوەکان

www.alibapir.com

(حلقات المخلوقات) هەرکامیان سەرەتاو کۆتایی (مبدأ و منتهی)ی هەیەو هەموویان نەبوون (عدم)یان پێش کەوتوە!

هەڵبەتە هۆکاری پەیدابوونی ئەو بیرۆکەیەشیان ئەوەیە کە: گوتوویانە: خوا سبحانە و تعالی کە بوونەکەی سەرەتای نیەو، سیفەتی بەدیهێنەرایەتیی و سیفەتی پەروەردگارێتیی لەخوادا، بێ سەرەتان، کەواتە: ئەگەر بڵێی: ئەم گەردوونە مێژووەکەی دەگەڕێتەوە بۆ (١٣) ملیار ساڵ لەمەوبەر نەخێر بۆ (١٠٠٠) ملیار ساڵ، -کە کەس وای نەگوتوە، بەڵام بۆ گریمانە- بەڵکو ئەگەر زۆر لەپێش ئەوەشەوە دایبنێی، ئەزەل لەگەڵ هەر ماوەیەکی کات (مدة زمنية)دا بەراورد بکەی، ئەو ماوەیە هەرچەندە زۆر بێ، لەچاو ئەزەل، هەر سفرە، هەروەها لەچاو ئەبەدیش بەهەمان شێوە، ئنجا هەندێ لەو زانایانە دەڵێن: چۆن دەبێ ئەو هەموو کاتە تێپەڕی بێ، خوا هیچی دروست نەکردبێ و، سیفەتی بەدیهێنەرایەتییشی هەر بووەو، بەزەیی بە مەخلووقێکدا نەهاتبێتەوە، لە حاڵێکدا کە سیفەتی بەزەییشی هەر هەبووە؟! ئنجا ئەوە مەسەلەیەکی زۆر قووڵەو من پێم وایە لەهەمووی سەلامەتتر ئەوەیە کە بڵێین: دەبێ ئینسان دان بەوەدا بنێ، کە عەقڵی مرۆڤ لەوە بچووکترە، ئەو شتانە ئیستیعاب بکات، ئەگەر نا (إبن تیمیە)ش ڕەحمەتی خوای لێبێ لە کتێبی: (منهاج السنة النّبويّة)دا[1]، بەلای ئەو بیرۆکەیەدا دەچێ کە خوای بەرزو مەزن، مەرج نیە تەنیا ئەم گەردوونەی خوڵقاندبێ، تەنیا خۆی دەزانێ پێشتریش چەند عالەمی دیکەی خوڵقاندوون!

---

(١) بڕوانە: ج١ ص٤٣٦-٤٣٨، هەروەها لە کتێبی (درء التعارض بين العقل والنقل)یشدا، هەمان ڕای هێناوەو تەبەننیی کردوە، بڕوانە: ج٢ ص٢.

www.alibapir.com

بەڵام من پێم وایە لە هەمووی سەلامەتتر وایە بڵێین: وەك چۆن ئەم پەرداخە ئەوەندە ئاوەی گرتوە، ئنجا ئایا دەتوانی ئاوی زەریایەك لەخۆیدا كۆ بكاتەوە؟ بەتەئكید نەخێر، چ جای ئاوی هەموو ئۆقیانووسەكان، ئێمەی مرۆڤیش ئەو عەقڵەی كە خوا پێیداوین، بەشی ئەوەندەیە بەندایەتیی پێ بۆ خوا بكەین و، پێی تاقی بكرێینەوە، بەڵام بەشی ئەوە ناكات نهێنییەكانی ئاسمان و زەوی پێ بزانین، بۆیە خوا دەفەرموێ:

﴿ مَّآ أَشۡهَدتُّهُمۡ خَلۡقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَلَا خَلۡقَ أَنفُسِهِمۡ ﴿٥١﴾ ﴾ الكهف.

واتە: ئاگادارم نەكردوونەتەوە لە دروست كردنی ئاسمانەكان و زەوی و لە دروستكردنی خۆشیان[1]، چونكە هەندێ لە مولحیدەكان دەڵێن: بۆچی خوا منی دروست كردوە؟ بۆچی پرسی پێ نەدەكردم؟ ئاخر تۆ نەبی، چۆن پرست پێ بكات! پاشان تۆ بۆچی خۆت هێندە پێ گرنگە! تۆ زەڕڕەیەكی لە موڵكی خوا؟! من پێم وایە مرۆڤ كە خۆی لێ دەگۆڕێ، ئەو حاڵەتانەی بۆ دروست دەبن! پێغەمبەران سەلامی خوایان لێبێ كە خاوەنی گەورەترین عەقڵ بوون، وەك چۆن خاوەنی بەرزترین ئەخلاقیش بوون و، خاوەنی پاكترین ڕووحیش بوون، بۆیە خوا كردوونی بە پێغەمبەر سەلامی خوایان لێبێ، هەرگیز ئەو جۆرە قسانەیان نەكردوون، ئنجا ئەوەی بەدوای پێغەمبەران بكەوێ، زۆر سەلامەت دەبێ، ئەگەرنا مرۆڤ بەدوای وەهم و خەیاڵ بكەوێ - كە كانگای وەسوەسەی شەیتانە - سەرگەردان دەبێ و سەری لێ تێك دەچێ.



---

(١) واتایەكی دیكەی ئەوەیە: لەكاتی دروستكردنی ئاسمانەكان و زەوی و، دروستكردنی خۆیشیاندا ئامادەم نەكردبوون.

چونكە: (شهود) هەم بە مانای (رؤية) هەم بەمانای (حضور)ە، بڕوانە: مفردات ألفاظ القرآن، ص ٤٦٥.

www.alibapir.com

بڕگەی دووەم

سەرەتای دروستکراوەکانی خـوا بۆ ئێمە نەزانراوە، وەک کۆتـاییان و، ئێمە جگەی لەوەی کە خوا سبحانە و تعالی بۆی باس کردووین، هیچی دیکەی لێ نازانین:

بۆ وێنە: خوا دەفەرموێ: ﴿مَّآ أَشۡهَدتُّهُمۡ خَلۡقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَلَا خَلۡقَ أَنفُسِهِمۡ ﴿٥١﴾﴾ الكهف، ڕستەی: (مَّآ أَشۡهَدتُّهُمۡ) دوو واتای هەن، وەك پێشتریش گوتمان:

١)- یانی: { مَّآ أَشۡهَدتُّهُمۡ: ما أحضرتهم}، واتە: کاتێ ئاسمانەکان و زەوییم دروست کردوون، ئەوانم ئامادە نەکردوە.





٢)- (مَّآ أَشۡهَدتُّهُمۡ) یانی: نەمکردوون بە شاهێد، پرسیان پێ بکەم.

هەڵبەتە ئەوەش پێچەوانەی عەقڵ و مەنتیقە، تۆ کە نەبی، خوا چۆن پرست پێ بکات؟! ئنجا ئەو خەڵکە یەك بەیەك، پرسیان پێ بکرێ، شتێکی نامەنتیقییە.

گرنگ ئەوەیە ئێمە بزانین: سەرەتای درووستکراوەکان بۆ ئێمە نادیارە، تا ئێستا زانستیش لەو بارەوە بەهیچ نەگەیشتوە، ئەوەش کە دەگوترێ: سێزدە چواردە (١٣-١٤) ملیار ساڵ بەر لە ئێستا، تەقینەوە گەورەکە ڕوویداوە، ئەوە تەنیا بیردۆزەیەکەو، لەوەشدا ڕاجیایی زانایان زۆرەو هەمووشی هەر بە گۆترەو مەزەنەنەیە.

ئنجا خوا عز وجل دەربارەی ئەو کەسانە کە ئەو بیرۆکەیان لە مێشکدایە، دەفەرموێ:

www.alibapir.com

﴿ وَقَالُوا۟ مَا هِىَ إِلَّا حَيَاتُنَا ٱلدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَآ إِلَّا ٱلدَّهْرُ ۚ وَمَا لَهُم بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ ۖ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٢٤﴾ ﴾ الجاثية.

واتە: (مولحیدەكان) گوتیان: ژیان هەر ئەم ژیانی دنیایەمانە، دەژین و دەمرین و، جگە لە ڕۆژگار شتێكی دیكە، ئێمە نافەوتێنێ! (خوا دەفەرموێ:) لەو بارەوە هیچ زانیارییان نیە، تەنیا گومان دەبەن! بەڵێ هەرچی ئەو بیرۆكەو بیردۆزانەن كە لەگەڵ وەحییدا تێك دەگیرێن و، لەگەڵ ئیمان و عەقیدەی ئیسلامییدا تێك دەگیرێن، بناغەیان تەنیا گومان و گریمانەو وەهم و خەیاڵە.



www.alibapir.com

بڕگەی سێیەم

دروستکراوەکان هەیانە بەرهەست و بینراوە، هەشیانە نابەرهەست و نەبینراوو شێرراوەیە:

بەڵێ: مەرج نیە هەرچی هەبێ، بۆ ئێمە بەرهەست بێ و، لەڕێی پێنج هەستەکانەوە دەرکی بکەین: یان بیبینین، یان بیبیستین، یان تامی بکەین، یان بۆنی بکەین، یان دەستی لێ بدەین، خوا سبحانە و تعالی لە چەند شوێنێکدا، ئەو ڕاستییەش بەیان دەکات، بۆ نموونە:

﴿ فَلَآ أُقۡسِمُ بِمَا تُبۡصِرُونَ ﴿٣٨﴾ وَمَا لَا تُبۡصِرُونَ ﴿٣٩﴾ ﴾ الحاقة.

واتە: یانی {وانیە} سوێند دەخۆم بەوەی کە دەیبینن و، بەوەش کە نایبینن.

ئەم (لا)یە بۆ نەفی سوێندەکە نیە، بەڵکو بۆ ڕەتدانەوەی قسەیەکە کە پێشتر کافرەکان کردوویانە، یان بەهۆی (سیاق)ەکەوە دەزانرێ.

(فلا) یانی: ئاوا نیە کە ئێوە دەیڵێن: سوێند دەخۆم بەوەی کە ئێوە دەیبینن و، بەوەش کە نایبینن.

وشەی (عالم الغیب والشهادة) خوا لەچەند شوێنان بەکاری هێناوە، کە (الغیب) پەنهانەو (الشهادة)ش ئاشکرایە، یاخود بینراوە.

شایانی گوتنە: ئەوەی کە کەسانێکی تووشی بیرۆکەی ئیلحاد کردوە، بەزۆریی ئەوەیە کە ویستوویانە: لەڕێگای پێنج هەستەکانەوە پەی بە بوونی خوا ببەن، ئەوەش بیرۆکەیەکی کۆنە، کاتی خۆی فیرعەون کە مووسا سەلامی خوای لێبێ، دەچێ بۆ لای و، ئیمان و تەوحیدی پێ ڕادەگەیەنێ، خوا ئاوا باسی هەڵوێستەکەی فیرعەون دەکات:

﴿ وَقَالَ فِرۡعَوۡنُ يَٰهَٰمَٰنُ ٱبۡنِ لِي صَرۡحٗا لَّعَلِّيٓ أَبۡلُغُ ٱلۡأَسۡبَٰبَ ﴿٣٦﴾ أَسۡبَٰبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ فَأَطَّلِعَ إِلَىٰٓ إِلَٰهِ مُوسَىٰ وَإِنِّي لَأَظُنُّهُۥ كَٰذِبٗا ﴿٣٧﴾ ﴾ غافر.

www.alibapir.com

واتە: فیرعەون گوتی: ئەی هامان! كۆشكێكم بۆ دروست بكە، بەڵكو بگەمە هۆكارەكان، هۆكارەكانی ئاسمانەكان، بچمە سەرێ تەماشای پەرستراوی مووسا بكەم، پێشم وایە درۆ دەكات {پەرستراوی مووسا بوونی نیە}.

گوتوویەتی: لەسەر زەوی من هەم و، دیارە پەروەردگاری مووسا لێرە نیە، با تەماشایەكی ئاسمانێش بكەم داخۆ لەوێ هەیە، پێشم وایە ڕاست ناكات!

بەڵام خوا لە وەڵامدا چی دەفەرمویٚ؟ ﴿وَكَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِفِرْعَوْنَ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ وَصُدَّ عَنِ ٱلسَّبِيلِ ۚ وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِى تَبَابٍ ﴿٣٧﴾﴾ غافر.





واتە: ئاوا فیرعەون پیلان و فێڵەكەی بۆ جوان كراو، لەڕێ لادرا، بەڵام فێڵ و پیلانی فیرعەون هەر ماڵ وێرانیی بوو، بێ ئەنجام بوو.

بۆچی خوا سبحانه و تعالى ناو لەو هەوڵەی فیرعەون دەنێ: پیلان و فێڵ (كيد)؟! چونكە فیرعەون بەو هەوڵە چەواشەكارییەی ویستوویەتی: ئەو خەڵك و جەماوەرە هەڵخەڵەتێنێ، كە خەڵكینە! ئەوە خوا لەسەر زەوی نایبینین، بە پێنج هەستەكانمان نایبینین، ئنجا با بزانین داخۆ لە ئاسمانێ هەیە؟ هەتا هەندێ لە زانایان دەڵێن: كۆشكەكەشیان بۆ دروست كرد، قەڵاو منارەیەكی زۆر بەرز، تاكو بچێ تەماشا بكات، وەك چۆن ئەو فیرعەونانە هەڕەمەكانیشیان دروست كردوون، هەر لە میصڕ، هەندێكیش دەڵێن: نا، ئەوە هەر بۆ چەواشە كردنی خەڵك بووە، هیچ قەڵاو بەرزاییان بۆ دروست كردوون[1].

---

(١) لە مەوسووعەی: (درەوشاوەیی ئیمان و پووچەڵیی ئیلحاد لەبەر ڕۆشنایی: زگماك و عەقڵ و زانست و وەحییدا) بە درێژیی بیانووەكانی ئیلحادمان هەڵوەشاندوونەوە.

www.alibapir.com

بڕگەی چوارەم

خوا سبحانه و تعالی هەموو دروستکراوەکانی بە هەق دروست کردوون و،، بەحیکمەت و تەرازوو:

زۆر کەس دەپرسێ: خوا ئەم بوون (وجود)ەی بۆچی دروست کردوە؟ حیکمەت لێی چییە؟ ئامانج لێی چییە؟ جارێك کە سەرەتای تەمەنم بوو، لە مەجلیسێکدا ئەو پرسیارەم لێ کرا گوتیان: ئەو بابەتە لە دوو حاڵەت بەدەر نیە:

١- یان خوا پێویستیی بە دروستکراوەکانیەتی.

٢- یان پێویستیی پێیان نیە.

ئەگەر پێویستیی پێیان نیە، بۆچی دروستی کردوون؟ دیارە: شتێکی بێ حیکمەت و هەوەنتەی کردوە!

ئەگەر پێویستیشی پێیانە، دیارە خوا موحتاجە!

وەڵامی پرسیارەکەم دایەوەو گوتم: نا، خوا پێویستیشی پێیان نیەو، بێ حیکمەتیش نیە کە دروستی کردوون، نموونەیەکم هێنایەوە، گوتم: کەسێکی خێر خواز بەلای لێقەوماوێکدا دەڕوات، دەست دەباتە گیرفان و هاوکارییەکی دەکات، هیچ پێویستیی بەو فەقیرە نیەو کارەکەشی کە کردوویەتی بێ حیکمەت نیە، چ شتێك پاڵی پێوە دەنێ؟ سیفەتی خێرخوازیی و میهرەبانیی خۆی، خوای پەروەردگاریش دروستکەرەو بەخشندەیەو بەبەزەییەو بەخشەرەو، بەپێی سیفەتەکانی خۆی، دروستکراوەکانی دروست کردوون، نەك لەبەر

www.alibapir.com

ئەوەی پێویستیی پێیانەو، هەروەها ئەوەش نیە کە پێویستیی پێیان نیە، شتێکی بێ حیکمەتی کردبێ.

خوا عز وجل ئەم هەقیقەتەی لە زۆر شوێناندا دووبارە کردۆتەوە، بۆ نموونە:

١)- ﴿ وَخَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ وَلِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍۭ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٢﴾ ﴾ الجاثية.

واتە: خوا ئاسمانەکان و زەوی بەهەق هێناونە دی {هەقەکەش چییە؟} بۆ ئەوەی هەر نەفسێك سزاو پاداشت بدرێتەوەو ستەمیشیان لێ ناکرێ.



٢)- هەروەها لە سوورەتی (ص)دا دەفەرموێ: ﴿ وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَآءَ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَٰطِلًا ۚ ذَٰلِكَ ظَنُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنَ ٱلنَّارِ ﴿٢٧﴾ أَمْ نَجْعَلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ كَٱلْمُفْسِدِينَ فِى ٱلْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ ٱلْمُتَّقِينَ كَٱلْفُجَّارِ ﴿٢٨﴾ ﴾ ص.



واتە: ئاسمانەکان و زەوی و ئەوەی نێوانیانمان بەگاڵتە بە بێ حیکمەت دروست نەکردوون، ئەوە گومانی ئەوانەیە کە بێبڕوان، سزای سەخت لە ئاگر بۆ بێبڕوایان.

دوایی ڕوونی دەکاتەوە کە ناگونجێ ئەم گەردوونە بەبێ حیکمەت خوڵقابێ، دەفەرموێ:

ئایا دەگونجێ ئەوانەی بڕوایان هێناوەو کردەوە باشەکان ئەنجام دەدەن، وەك خراپەکارانیان لێ بکەین، یاخود دەکرێ: پارێزکاران وەك تاوانباران مامەڵەیان لەگەڵدا بکەین؟!

www.alibapir.com

واتە: ئەگەر دوارۆژ نەبێ و، لێپرسینەوەو سزاو پاداشت نەبێ، ئەوانە هەموویان یەکسان دەردەچن، ئەوەش پووچیی (عبث)ێکە، لە خوا ناوەشێتەوە.

٣)- هەروەها لە سووڕەتی (الروم) ئایەتی (٨)دا دەفەرموێ: ﴿ أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا۟ فِىٓ أَنفُسِهِم ۗ مَّا خَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى ۗ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ بِلِقَآئِ رَبِّهِمْ لَكَـٰفِرُونَ ﴿٨﴾ ﴾ الروم.

واتە: ئایا لە دڵی خۆیاندا بیریان نەکردۆتەوە {لەبەر خۆیانەوە ڕانەماون} کە خوا ئاسمانەکان و زەویی و ئەوەی نێوانیانی بەهەق نەبێ و، بۆ کاتێکی دیاریی کراو نەبێ، دروست نەکردوون، زۆرێك لە خەڵکیش بە دیداری خوا بێ بڕوان.

بەڕێزان! تەماشا بکەن! مولحیدترین زانای ئەم ڕۆژگارە بێنە دەڵێ: ئەم گەردوونە، وەك چۆن سەرەتایەکی هەیە - هیچ کەس نیە بڵێ: گەردوون سەرەتای نیە - بەهەمان شێوە کۆتاییشی هەیە، هەر زانستی فیزیا خەڵك ناچار دەکات، بڕوا بە کۆتایی پێهاتنی گەردوون بێنن، چونکە بەپێی یاسای دووەمی دینامیکی گەرمیی: کاتێك دێ ئەستێرەکان گەرمییان نامێنێ، یانی: ئەگەر خوای پەروەردگاریش لەبەینیان نەبات، هەر بۆخۆیان دەکوژێنەوە، هەندێك لەو ئەستێرانە کە تیشکیان دەگاتە ئێمە[1] بە ملیۆنێك ساڵ، هەیە بە پێنج سەد ملیۆن

---

(١) گەردووناسیی ئێستا تیرە (قُطر)ی گەردوونیان بە سێزدە - پازدە {١٣-١٥} ملیار ساڵی تیشکیی مەزندە کردوە!



ساڵ، هەیە بە ملیارێك ساڵی تیشکیی، تیشکەکەی دەگاتە ئێمە، یانی: ئەو تیشکەی ئێستا ئێمە دەیبینین، هی ملیۆنێك، یان پێنج سەد (٥٠٠) ملیۆن، یان پازدە (١٥) ملیار ساڵ لەمەو پێشەو، ڕەنگە ئێستا هەر نەمابێ، ئەستێرەکانیش پیر دەبن، لەبەین دەچن و دەمرن، تاکو سەرەنجام گەردوون هەمووی دەپێچرێتەوە.

هەڵبەتە ژمارەی ئەستێرەکان (نجوم)یش زۆر زۆرە: بۆ وێنە ژمارەی ئەستێرەکانی کەهکەشانەکەی خۆمان کە ڕێی کێشان (دربُ التبّان) یان ڕێی شیریی (دَربُ اللّبَانة)ی پێ دەڵێن، نیزیکەی یەك تریلیۆن (١،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠) ئەستێرەیەو، بە خێرایی (٣٠٠-٤٠٠)کم لە چرکەیەکدا بەرەو گەلە کەهکەشانی: ڕستە کچە (مجموعة مجرات سلسلة العذراء) بەڕێوەیە!

ئنجا ژمارەی کەهکەشانەکانی گەردوونی بینراو، بە دووسەد ملیار (٢٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠) مەزەننە دەکرێ(١)و، هەندێکیش بەیەك تریلیۆن (١٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠،٠٠٠) مەزننەی دەکەن.

بەڵێ ئەو دروستکراوانە هەموویان بەهەق هێنراونە دی، هەقەکەش بریتیە لەوەی کە مرۆڤ تاقی بکرێتەوە، ئنجا لێرەدا ئینسان بۆی دەردەکەوێ: مرۆڤ پێگەیەکی زۆر گەورەی هەیە.

٤)-لە ئایەتی ژمارە (٧)ی سووڕەتی (هود)دا، خوا هەموو گەردوون پەیوەست دەکاتەوە، بە تاقی کردنەوەی مرۆڤەوە، دەفەرموێ:

بڕوانە: (الكون بين القرآن والعلم) م. محمد عصام قصاب، ص ٥٣.

(١) هەمان سەرچاوە، ص٣٦.

www.alibapir.com

﴿ وَهُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُۥ عَلَى ٱلْمَآءِ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ۗ وَلَئِن قُلْتَ إِنَّكُم مَّبْعُوثُونَ مِنۢ بَعْدِ ٱلْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧﴾ ﴾ هود.

واتە: خوا ئەو كەسەیە كە ئاسمانەكان و زەوی بەشەش قۆناغ هێناونە دی و، بارەگای خوا لەسەر ئاو بوو، تاكو تاقییتان بكاتەوە: كامەتان كردەوەتان باشترە.. كەواتە هەموو ئەم گەردوونە، ئەو ئاسمان و زەوییە، ئاسمان و زەویی یانی: سەرو خواری دروستكراوەكان، بۆ تێدا تاقی كرانەوەی مرۆڤ هێنراونە دی، ئەوە ئەو هەقەیەو ئەو حیكمەتەیە كە خوا دروستكراوەكانی بۆ هێناونە دی.





ئەمە ئەوەیە كە بەلای ئێمەوە زانراوە، بەڵام ئایا خوا سبحانە و تعالی هیچ هەق و حیكمەتی دیكەی نیە؟ ئەدی ئەو هەموو فریشتانەی دروستكردوون، جیننی دروست كردوون، كە دیارە جینییش وەك ئێمە لەتاقیكردنەوەدان، بەڵام ئایا خوا غەیری ئێمەو جینن و فریشتە، هیچ دروستكراوی دیكەی نین؟ هەڵبەتە ئەوانەی خوا لە قورئاندا باسی كردوون و ناوی هێناون، هەر ئەو سێیەن، بەڵام ئایا چیدیكە هەیە؟ چیدیكە نیە؟ هەر خوا دەیزانێ، ئێستا جار جار هەندێ هەواڵی زانستیی بڵاو دەبنەوە دەگوترێ: خڕۆكەیەكی دیكەیان دۆزیەوە، لەو بەینەی پێشوودا، ڕۆژنامەی (الشرق الأوسط) نووسیبووی: خڕۆكەیەكیان دۆزیوەتەوە، بەڵام (٥٠٠) ساڵ تیشكیی لە ئێمەوە دوورە، لەوانەیە ئەوێ ژیانی تێدا بێ، لەوانەیە ئاوی هەبێ، بەڵام (٥٠٠) ساڵ تیشكی لێمانەوە دوورە، یانی: لێرەوە ڕۆكێتێك هەڵدەی بە خێرایی تیشك بڕوا، كە سێ سەد هەزار



(٣٠٠،٠٠٠)کم لە چرکەیەکدا دەبڕێ، ئنجا دوای (٥٠٠) ساڵ دەگاتە وێ! کە ئەوە هەر خەیاڵەو لەوێش نازانن چ باسە! بەهەر حاڵ ئەوەی ئێمە بۆمان دەرکەوتوە، خوا لەم گەردوونەدا، بەس ئەم سەر زەوییەی وا هەڵخستوە، ژیانی تێدا بێ، ئەم ژیانەی سەر زەوییش وردەکاریی زۆری تێدا کراوە، ئەوجار وا هەڵخراوە کە مرۆڤی تێدا بژی، تاکو ئەو کاتەی خوا دەیەوێ.





Stay in touch on social media
AliBapir/عەلی باپیر
archive.org/details/@alibapir
AliBapir
www.alibapir.net
English - عربي - کوردی

www.alibapir.com



بڕگەی پێنجەم

وەک چۆن دروستکراوەکان بە گشتی بە حیکمەت و بە هەق دروستکراون، ئەویش ئــەوەیە کە مــرۆڤ و جینن تـاقی بکرێنــەوە، هــەر کام لە دروســتکراوەکانیش، بە حـیکمەت و، بە وردەکاریی و، بەباشـترین شێوە دروستکراون:

زانایانی کیمیاو فیزیاو زیندەوەرزان و ڕووەکناس و گەردوونناس، هەر کامیان لە بواری خۆیدا هیچ شتێك نیە بڵێن: دەبووایە بەوجۆرە دروست نەکرابایەو، ئاوا بووایە، هەموو شتانەی کە دروست بوون، بە وردو درشتەوە، هەر زانایەك لە بواری پسپۆڕیی خۆیدا، کە لێی دەکۆڵێتەوە دەڵێ: خوای کارزان چۆنی داناوە، دەبووایە هەر بەو شێوەیە بێ و، هەر ئاوا دروستکرابووایە، بۆ وێنە:





١- دووریی مانگ لە زەوی، کە سێ سەدو چل هەزار (٣٤٠،٠٠٠) کم، تاکو سێ سەدو هەشتا هەزار (٣٨٠،٠٠٠)کم، دەبێ، دەڵێن: ئەگەر مانگ لە زەویی نزیکتر بووایە، هەڵکشان و داکشانی دەریاکان زیاتر دەبوو، لەجیاتی چەند مەترێك، چەند کیلۆ مەترێك دەبوو، بەڵام ئەگەر دوورتر بووایە، ئەو حاڵەتە بێهێز دەبوو، یان هەر نەدەبوو.

٢- ئنجا ئەو هێزی کێشندەیەی نێوان زەویی و مانگ، زانایان مەزەندەیان کردوە بە کێبڵێکی پۆڵایی کە تیرەکەی پەنجا (٥٠) کم بێت! ئنجا بەهۆی ئەو هێزەوەیە کە مانگ بەدەوری زەویدا دەخولێتەوە، ئەدی ئەگەر مانگ نەبووایە، مانگ بەدەوری زەوییەوە نەبووایە! ئەوە هیچ هەڵکشان و داکشانی دەریاکان نەدەبووو، زۆر



گۆڕانکاریی دیکەش دەبوون، یەکێ لە گۆڕانکارییەکان ئەوەیە کە زەوی لەجیاتی ئەوەی بیست و چوار (٢٤) سەعات جارێك بەدەوری خۆیدا بخولێتەوە، هەر چوار سەعات جارێك بەدەوری خۆیدا دەخولایەوە، یانی: تێکڕای شەوو ڕۆژ یەکی دەبوونە دوو سەعات، دوو سەعات، ئنجا ئایا خەڵك بەفریای چی دەکەوت؟!

لەو بارەشەوە ئایەت زۆرن، بۆ نموونە:

١- لە سوورەتی (السجدة)دا، خوای بەرزو مەزن دەفەرموێ:

﴿ ٱلَّذِىٓ أَحۡسَنَ كُلَّ شَىۡءٍ خَلَقَهُۥۖ وَبَدَأَ خَلۡقَ ٱلۡإِنسَٰنِ مِن طِينٖ ۝٧ ﴾.



واتە: خوا هەر شتێکی دروست کردوە بەباشترین شێوە دروستی کردوەو دروستکردنی مرۆڤی لە قوڕێ وە دەست پێکرد.



٢- هەروەها خوای زاناو شارەزا لە سورەتی (النمل)دا دەفەرموێ:

﴿ صُنۡعَ ٱللَّهِ ٱلَّذِىٓ أَتۡقَنَ كُلَّ شَىۡءٍۚ إِنَّهُۥ خَبِيرُۢ بِمَا تَفۡعَلُونَ ۝٨٨ ﴾.

واتە: ئەمە دروستکراوی خوایە، کە هەموو شتێکی بەباشترین شێوە هێناوتە دی، بە دڵنیایی ئەو شارەزای ئەوەیە کە دەیکەن.

www.alibapir.com

بڕگەی شەشەم

خوا ئەم دروستکراوانەی هەموو هێناونە دی، بەمەبەستی ئەوە کە مرۆڤیان تێدا تاقی بکرێتەوەو، دوایی سزاو پاداشت بدرێتەوە:

ئەم ڕاستییە بەڵای کەمەوە لە سێ سوورەتی قورئاندا باس کراوە: (هود، الکهف، الملك)، لە هەرسێکیاندا خوا دەفەرموێ: ئەم گەردوونە، ئەم زەوییە، ئەم ژیانە، هەڵخراوە تاکو مرۆڤی تێدا تاقی بکرێتەوە:

١- لە سوورەتی (هود)دا دەفەرموێ: ﴿ وَهُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُۥ عَلَى ٱلْمَآءِ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ﴿٧﴾ ﴾ هود.

واتە: ئەو (خوا) کەسێکە ئاسمانەکان و زەوی لە شەش ڕۆژان (قۆناغان)دا هێناونە دی و، بارەگایەکەی لەسەر ئاو بوو، تاکو تاقییتان بکاتەوە: کامەتان کردەوەی چاکترە!

٢- لە سوورەتی (کهف)دا دەفەرموێ: ﴿ إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى ٱلْأَرْضِ زِينَةً لَّهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ﴿٧﴾ ﴾ الکهف.

واتە: ئێمە ئەوەی لەسەر زەوییە ڕازاندوومانەتەوە، تاکو تاقییان بکەینەوە کامیان کردەوەی باشترە.

٣- لە سوورەتی (الملك)دا دەفەرموێ: ﴿ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلْمَوْتَ وَٱلْحَيَوٰةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ﴿٢﴾ ﴾ الملك.

www.alibapir.com

واتە: (خوا) ئەو كەسەیە كە مردن و ژیانی ڕەخساندوون، تاكو تاقییتان بكاتەوە: كامتان كردەوەی چاكترە.

ئنجا یەكێك بۆی هەیە بڵێ: باشە ئەم گەردوونە، ئێستا كە زانستی گەردوونناسیی زۆر بەرەو پێش چووە، دەڵێ: ئەم زەوییەی ئێمە ئەوەندە بچووكە، دەنكە لمێك لەكەنار دەریایەك، لە چاو دەریایەكە چەندە، ئەو زەوییەی ئێمەش لەقەدەر گەردوون، ئەوەندەیە، ئنجا ئایا ئەم گەردوونە پان و پۆڕە، خوا بۆچی دروستی كردوە؟

لە وەڵامدا دەڵێین: ئەوە یەكێكە لەو بابەتانەی كە لە عەقڵی ئێمەدا جێیان نابێتەوە، چونكە ئەوەی ئێمە دەیزانین: ئەو گەردوونە هەمووی پەیوەندیی هەیە بە ژیانی مرۆڤەوە، بەڵام ئایا تەنیا بە ژیانی مرۆڤەوە پەیوەستە؟! نازانین، بەڵام بەتەئكید بەپێی ئایەتی ژمارە (٧)ی سووڕەتی (هود)و، ئایەتی ژمارە (١٣)ی (الجاثية) ش كە دەفەرموێ:





﴿ وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِ جَمِيعٗا مِّنۡهُ ﴿١٣﴾ ﴾ الجاثية.

واتە: هەرچی لە ئاسمانەكان و زەوی دایە (خوا) لەلایەن خۆیەوە بۆی ڕام و مەیسەر كردوون.

مانای وایە: هەموو گەردوون پەیوەستە بە ژیانی ئێمەوە، بەڵام ئایا بەس پەیوەستە بەژیانی ئێمەوە؟! ناتوانین بە جەزمیی بڵێین: بەڵێ.

www.alibapir.com

بڕگەی حەوتەم

ئەم دروستكراوانە هەموویان سەرەتایەكیان هەیە لەوێوە دەستیان پێ كردووە، كۆتاییەكیشیان هەیە، لەوێ كۆتاییان پێ دێ، بەڵام نە سەرەتایەكە تاكو ئێستا كەس دەیزانێ و، نە كۆتاییەكەش:

بۆ زانیارییتان! كۆتایی دروستكراوەكان پێی دەگوترێ (ساعة)، وەك خوا فەرموویەتی:

﴿ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلسَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَىٰهَا ۖ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ رَبِّى ۖ لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَآ إِلَّا هُوَ ﴿١٨٧﴾ ﴾ الأعراف.

واتە: لێت دەپرسن: ئاخیر زەمان{كۆتایی ئەم ژیانە} لەنگەرگرتنەكەی كەیە؟ بڵێ: زانیاریی ئەوە لەلای پەروەردگارمە، خۆی نەبێ كەس دەری ناخات.

تەنانەت پێغەمبەری خاتەم موحەممەد (صلى الله عليه وسلم) كە جوبریل لێی دەپرسێ: {مَتَى السَّاعَةُ؟}: ئاخیر زەمان كەیە؟ وەڵام دەداتەوەو دەفەرموێ: {مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنْ السَّائِلِ} أخرجه أحمد برقم (٩٤٩٧)، والبخاري برقم (٥٠)، ومسلم برقم (١٠)، وابن ماجه برقم (٤٠٤٤).

واتە: پرسیار لێكراو لەپرسیار كەر زانیاریی زیاتری لەبارەیەوە نیە.

www.alibapir.com

بڕگەی هەشتەم

پێنج ڕاستیی مەزن لەبارەی گەردوونەوە، لە قوڕئاندا

١)- پێكهاتەكانی دروستكراوەكانی خوا، حەوت شتی سەرەكیین:

لە كۆتایی ئەم باسەدا ئاماژە بە پێنج ڕاستیی دەكەین، كە خوای پەروەردگار لە قوڕئاندا بەیانی كردوون، دەربارەی دروستكراوەكان:

دوای سەرنج دان و تێوەڕامانی خۆم لە قوڕئان، پێم وایە پێكهاتە سەرەكییەكانی دروستكراو (خلق)ی خوا، حەوت شتن:

١- (العرش) بارەگا، تەخت.

٢- (سدرة المنتهى) درەختی كۆتایی.

٣- (السماوات) ئاسمانەكان.

٤- (الأرض) زەوی.

٥- (ما بينهما) ئەوەی كە دەكەوێتە نێوان ئاسمانەكان و زەوی.

٦- (الجنّة) بەهەشت.

٧- (جهنم) دۆزەخ.

ئەمەش یەكی ئایەتێك لەبارەی هەر كامیانەوە، بەڕیزبەندیی هێنرانیان:

١- العرش: ﴿ وَكَانَ عَرْشُهُۥ عَلَى ٱلْمَآءِ ﴿٧﴾ ﴾ هود.

٢- سدرة المنتهى: ﴿ وَلَقَدْ رَءَاهُ نَزْلَةً أُخْرَىٰ ﴿١٣﴾ عِندَ سِدْرَةِ ٱلْمُنتَهَىٰ ﴿١٤﴾ عِندَهَا جَنَّةُ ٱلْمَأْوَىٰٓ ﴿١٥﴾ ﴾ النجم.

www.alibapir.com

٣و٤و٥- السماوات والأرض وما بينهما: ﴿ أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا۟ فِىٓ أَنفُسِهِم ۗ مَّا خَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى ۗ ﴿٨﴾ ﴾ الروم.

٦-الجنة: ﴿ وَسَارِعُوٓا۟ إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٣﴾ ﴾ آل عمران.

٧- جهنّم: ﴿ وَسِيقَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا ﴿٧١﴾ ﴾ الزمر.

بۆیەش دۆزەخم خستۆتە کۆتایی، چونکە وا پێدەچێ بەپێی ئایەتەکان و فەرمایشتەکانی پێغەمبەریش (صلى الله عليه وسلم) کە عەرش بەرزترین دروستکراوی خوا بێ و، خوای پەروەردگاریش لەسەر عەرشە، بەو شێوەیەی بۆ خوا شایستەیە، ئنجا لە فەرمایشتی پێغەمبەردا هاتوە (صلى الله عليه وسلم): {فَإِذَا سَأَلْتُمُ اللَّهَ فَسَلُوهُ الْفِرْدَوْسَ، فَإِنَّهُ أَوْسَطُ الْجَنَّةِ وَأَعْلَى الْجَنَّةِ، وَفَوْقَهُ عَرْشُ الرَّحْمَنِ، وَمِنْهُ تَفَجَّرُ أَنْهَارُ الجَنّة} أخرجه أحمد برقم (٨٤٥٥)، والبخاري برقم (٢٦٣٧) وابن حبان برقم (٤٦١١).

واتە: ئەگەر لەخوا پاڕانەوە، داوای فیردەوسی لێ بکەن، چونکە نێوەڕاست و بەرزترین جێگای بەهەشتەو، لە سەرووییەوە عەرشی خوای خاوەن بەزەیی هەیەو، ڕووبارەکانی بەهەشتیش لەوێوە سەرچاوە دەگرن.

ئنجا ئەگەر عەرشی خوا لە سەرووەوە بێ و، فیردەوسیش کە بەرزترین شوێنی بەهەشتە، لەخوار عەرشی خواوە بێ، دیارە دوایی لە خوار وانەوە ئاسمانەکان و زەوی و ئەوەی دەکەوێتە نێوانیان، دێن.

ئنجا کە باسی دۆزەخ دەکرێ، وەك نزمترین و ژێرترین دروستکراوی خوا باس دەکرێ، بۆ وێنە: خوا لە سووڕەتی (المطففين)دا دەفەرموێ:

www.alibapir.com

﴿ كَلَّآ إِنَّ كِتَٰبَ ٱلۡأَبۡرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ ١٨ ﴾.

واتە: نەخێر، ڕاست ناکەن {ئەی کافرەکان!} لیستی کردەوەی چاکەکاران لەسەری سەرەوەیە (عِلِّيِّينَ)، بەنسبەت خراپەکارانیشەوە دەفەرموێ:

﴿ كَلَّآ إِنَّ كِتَٰبَ ٱلۡفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٖ ٧ ﴾ المطففين.

واتە: نەخێر {وا نیە کە دەڵێن، ئەی کافرەکان} لیستی کردەوەی تاوانباران لە (سجین)دایە.

تەفسیرەکان دەڵێن: {سجين: أى: أسفل الخلق}، واتە: ژێرترین دروستکراوەکانی خوا[1]، ئنجا مادام (عليين) و (سجين) بەرانبەرو پێچەوانەی یەکدین دیارە: سەری سەرەوەو خواری خوارەوەن.

هەڵبەتە مەرج نیە ئەو هەقیقەتانەی لە قورئاندا بەیان کراون، گەردوونناسیی و فیزیای ئێستا بیانزانێ و سەریان لێ دەربکات، یاخود بتوانێ قسەیان لێ بکات، چونکە ئەوەی ئێستا فیزیاو گەردوونناسیی قسەی لێ دەکات، هەمووی تەنیا ئەوەیە کە بەدووربینەکان دەبینرێ، کە هەتا ئێستا ملیاران کەهکەشان دۆزراونەوە

---

(١)والسجِّين إسم لجهنم بإزاءِ عِلِّيين، وزِيدَ لَفْظُهُ تنبيهاً على زيادة معناه، وقيل: هو إسم للأرض السابعة.

أخرج ابن مردويه عن عائشة عن النبي «صلى الله عليه وسلم» قال: {سِجِّيل: الأرض السابعة السُّفلى}، وهو مروي عن ابن عباس ومجاهد وقتاده وفرقد وعبدالله بن عمر وبن العاص وابن جديح.

أنظر: {الدرُّ المنثور} ج٨، ص٤٤٤، للسيوطي.

بڕوانە: مفردات ألفاظ القرآن، ص٣٩٩، ط٢٠٠٢/٣م، دار القلم والدار الشامية.

www.alibapir.com

بەدووربینەکان، بەڵام خوا باسی حەوت ئاسمانەکان دەکات، ئنجا بەپێی ئەوە کە خوا دەفەرمویٚ:

﴿ وَلَقَدْ زَيَّنَّا ٱلسَّمَآءَ ٱلدُّنْيَا بِمَصَٰبِيحَ ۝٥ ﴾ الملك.

واتە: ئاسمانی نزیکمان بە چرایان ڕازاندۆتەوە.

کەواتە: هەرچی کەهکەشانە - کە ئەوانیش هەموویان لە ئەستێرەکان پێك هاتوون - هەموویان لە سنووری ئاسمانی یەکەم دان، ئنجا ئەو ئاسمانی یەکەمەش کەی تەواو دەبیٚ؟ هەر خوا دەزانیٚ، ئنجا لەسەرووی ئەوەوە: ئاسمانەکانی دیکە: دووەم و سێیەم و چوارەم و پێنجەم و شەشەم و حەوتەم، هەن، ئنجا لە سەرووی ئەوانیشەوە: (سدرة المنتهى)، کە خوا دەفەرمویٚ بەهەشت لەلایەتی: ﴿ عِندَهَا جَنَّةُ ٱلْمَأْوَىٰٓ ۝١٥ ﴾ النجم، ئنجا دوایی عەرشی خوای پەروەردگار! جگە لەوەی کە خوا بۆخۆی دەزانیٚ چی دیکەی هێناوەتە دی! ئەوە هەقیقەتی یەکەم کە خوای پەنهانزان باسی کردوە، کە پێکهاتەی بوون (وجود)، ئەو حەوت شتە سەرەکییەن.

٢)- ئەو ماددەیەی کە خوا ئاسمانەکان و زەوی لێ دروست کردوون، بریتیە لە دووکەڵ (دُخان):

وەك خوا دەفەرمویٚ: ﴿ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰٓ إِلَى ٱلسَّمَآءِ وَهِىَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ٱئْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَآ أَتَيْنَا طَآئِعِينَ ۝١١ ﴾ فصلت.

واتە: دوایی (خوا) مەبەستی بەرەو (دروستکردنی) ئاسمان چوو، کە لەو کاتەدا دووکەڵ بوو.

www.alibapir.com

که ئێستا نوێترین بیردۆزەی فیزیاییش هەر وا دەڵێ و دەڵێ: گەردوون پێش ئەم حاڵەتەی لە شێوەی (گاز-غاز) دابوو، هەرچەندە ڕاستییەك كتێبی خوای زاناو شارەزا بیخاتە ڕوو، پێویستی بە پشتڕاستكردنەوەی دیكە ناكات.

٣)- ئاسمانەكان و زەوی، كاتی خۆی پێكەوە لكاو بوون، دوایی لێک كراونەوە:

وەك خوا دەفەرموێ: ﴿ أَوَلَمۡ يَرَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ أَنَّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ كَانَتَا رَتۡقٗا فَفَتَقۡنَٰهُمَاۖ وَجَعَلۡنَا مِنَ ٱلۡمَآءِ كُلَّ شَيۡءٍ حَيٍّۚ أَفَلَا يُؤۡمِنُونَ ٣٠ ﴾ الأنبياء.

واتە: ئایا ئەوانەی بێبڕوان نازانن كە ئاسمانەكان و زەوی پێكەوە جۆشدراو بوون، لەیەكمان جیا كردنەوەو، هەموو ژیاندارێكیشمان لە ئاوێ دروستكردوە، ئایا بڕوا ناهێنن؟!

٤)- خوا ئاسمانەكان و زەوی و ئەوەی دەكەوێتە نێوانیان، بە شەش قۆناغ هێناونیە دی:

خوای بەرزو مەزن لە قورئاندا دەفەرموێ: ﴿ إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٖ ثُمَّ ٱسۡتَوَىٰ عَلَى ٱلۡعَرۡشِ ٥٤ ﴾ الأعراف.

كە لە حەوت شوێناندا خوای پەروەردگار ئەو حەقیقەتەی باس كردوە، بەڵام دەبێ زەینمان بۆ ئەوە نەچێ كە وشەی (یوم) بەو چەمك و واتایەی ئێستای بەكار هاتوە، لە زەینی ئێمەدا ڕۆژ

www.alibapir.com

(یوم) بیست و چوار (٢٤) سەعاتە، بەڵام هەندێ لە خڕۆکەکان ڕۆژەکەیان یەك هەزار (١٠٠٠) ساڵە، یانی: بە هەزار ساڵ ئنجا خولێك بەدەوری خۆیدا دەخولێتەوە، کە دەبێـە هۆی دروست بوونی شەوگارو ڕۆژگار!

هەروەها خوا عز وجل باسی ئەوەی کردوە کە ڕۆژێك لەلای وی هێندەی هەزار (١٠٠٠) ساڵی لای ئێمەیە:

﴿وَإِنَّ يَوۡمًا عِندَ رَبِّكَ كَأَلۡفِ سَنَةٖ مِّمَّا تَعُدُّونَ ٤٧﴾ الحج.

کەواتە: (ستة أيام) شەش ڕۆژ، یانی: شەش قۆناغ، شەش ماوە لە کات.

٥)- خوا هەموو زیندەوەرەکانی لە ئاو دروست کردوون:

وەك خوا عـز وجـل دەفەرموێ: ﴿وَجَعَلۡنَا مِنَ ٱلۡمَآءِ كُلَّ شَيۡءٍ حَيٍّۚ ٣٠﴾ الأنبياء.

واتە: هەرچی ژیانداره (بەنسبەت سەرزەوی) لە ئاوێ وەدیمان هێناوە..

لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir/عەلی باپیر
archive.org/details/@alibapir
AliBapir/عەلی باپیر
AliBapir
www.alibapir.net
عربي - کوردی - English
کەناڵی ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

www.alibapir.com

باسی سێیەم

مرۆڤ جێنشینی خوای بەرزە لەسەر زەوی

لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي
عەلی باپیر/AliBapir
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
عەلی باپیر/AliBapir
archive.org/details/@alibapir
کەناڵی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
www.alibapir.net
English - عربي - کوردی
AliBapir
Google Play
App Store
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي

ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir/عەلی باپیر

archive.org/details/@alibapir
AliBapir/عەلی باپیر

www.alibapir.net
English - عربي - کوردی

AliBapir
Google Play
App Store

کەناڵی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر



بەڕێـــزان!

خوا یار بێ لەشەش بڕگەدا بەکورتیی، بابەتی خەلیفەی خوا بوونی مرۆڤ لەسەر زەوی دەتوێژینەوە:

هەڵبەتە هەندێ لە زانایان گوتوویانە: دروست نیە وشەی جێنشینی خوا (خليفة الله) بۆ مرۆڤ بەکار بێ، لەبەر ئەوەی (خەلیفە) کەسێکە لە شوێنی کەسێك دادەنرێ و خواش شوێنی نیە.

هەندێکی دیکەش گوتوویانە: خەلیفە یانی: کەسێك کە لەشوێنی کەسێك کارێك دەکات، دیارە مرۆڤیش لەجیاتی خوا کار ناکات!

بەڵام - وەك پێشتریش باسمان کرد[1]- ناگونجێ ئەم جۆرە قسانە، چەمك و واتای ئەو ئایەتانەیان پێ ڕەت بکەینەوە، خوای زاناو توانا زۆر بەڕوونیی دەفەرموێ: مرۆڤ جێنشینی خوایە لەسەر زەوی، بۆ وێنە:

١- ﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي ٱلْأَرْضِ خَلِيفَةً ﴿٣٠﴾﴾ البقرة.

واتە: یاد بکەوە کاتێ پەروەردگارت بە فریشتەکانی فەرموو: دەمەوێ جێنشینێك لەسەر زەوی دابنێم {کە بێگومان مەبەست پێی ئادەمە سەلامی خوای لێبێ}.

٢- هەروەها خوا فەرموویەتی: ﴿وَهُوَ ٱلَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَٰٓئِفَ ٱلْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَٰتٍ ﴿١٦٥﴾﴾ الأنعام.

واتە: (خوا) ئەو کەسەیە کە گێڕاونی بە جێنشینانی زەوی و، چەندان پلە هەندێکتانی بەسەر هەندێکتاندا بەرز کردۆتەوە....

---

(١) لە کتێبی یەکەمی مەوسووعەی: [الإسلام كما يتجلى في كتاب الله]دا، بە ناوونیشانی: (الإسلام: معرفة صحيحة بالخالق والخلق).

www.alibapir.com

بڕگەی یەکەم

پێگەی مرۆڤ لە ئیعڕابی دروستکراوەکاندا

دەتوانین لە دە (١٠) خاڵاندا لە ڕوانگەی قورئانەوە، باسی پێگەی مرۆڤ بکەین:

١- جێنشین بوونی مرۆڤ بۆ خوا لەسەر زەوی، مەبەست پێی ئەوەیە کە: خوا مرۆڤی لەسەر زەوی داناوەو دەستی کردۆتەوە، چی دەیەوێ بیکا:

وەك پێشتر باسمان کردو ئەم دوو ئایەتەشمان بەبەڵگە هێناونەوە:

١- ﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي ٱلْأَرْضِ خَلِيفَةً ۖ قَالُوٓاْ أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ ٱلدِّمَآءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ ۖ قَالَ إِنِّيٓ أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾﴾ البقرة.

٢- ﴿وَهُوَ ٱلَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَٰٓئِفَ ٱلْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَٰتٍ لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَآ ءَاتَىٰكُمْ ۗ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ ٱلْعِقَابِ وَإِنَّهُۥ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌۢ ﴿١٦٥﴾﴾ الأنعام.

ئنجا ئەوەش پێویستیی بەبەڵگەی نەقڵیی ناکات و، بەعەقڵ دیارە: مرۆڤ زەوی ئاوەدان دەکاتەوە، یان تێکی دەدا، خراپە دەکا، یان چاکە دەکا، ئەوە دیارە، خوای پەروەردگاریش تەدەخول ناکاتە ژیانی مرۆڤ، بەو شێوەیە کە دەستی بگرێ، وەك ئەوەی فریشتان بنێرێ نەهێڵێ شەڕ بکەن و خراپە بکەن! بەڵکو لێیان گەڕاوە، چونکە بۆ تاقیکردنەوە لەسەر زەوی دایناون و، دەبێ دەستیشیان کراوە بێ.

www.alibapir.com

٢- ئینسان هەڵگری ئەمانەتی خوایە، ئەو ئەمانەتەی کە نە ئاسمان توانی هەڵی بگرێ، نە زەوی و نە چیایەکان:

وەك خوا دەفەرموێ: ﴿ إِنَّا عَرَضْنَا ٱلْأَمَانَةَ عَلَى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱلْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَن يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا ٱلْإِنسَٰنُ إِنَّهُۥ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴿٧٢﴾ ﴾ الأحزاب.

واتە: ئێمە سپاردەمان بۆ ئاسمانەکان و زەوی و چیایەکان ڕانواند - کە هەڵیگرن - بەڵام ئامادە نەبوون هەڵیگرن و لێی ترسان، کەچی مرۆڤ هەڵیگرت و ئەویش زۆر ستەمکارو نەفامە - ئەگەر بەبەرنامەی خواوە پابەند نەبێ -.



سپاردە (أمانة)ش زانایان زۆریان قسە لەبارەوە کردوە کە ئایا چییە؟ کورتەی ئەوەش کە پێم ڕاستە: ئەوەیە: کە ئینسان بە ویست (إرادة)ی ئازادانەی خۆی بژی، کە نە ئاسمان وایە، نەزەوی وایە، نە چیایەکان وان، بەڵکو هەموویان مەحکوومی کۆمەڵێك یاسان کە خوا بۆی داناون، بەڵام مرۆڤ دەتوانێ چاك بکاو خراپ بکات و، بەرز بێ و نزم بێ[1].

٣- مرۆڤ لە باشترین شێوەدا هێنراوەتە دی:

وەك خوای تواناو زانا دەفەرموێ: ﴿ لَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ فِىٓ أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ﴿٤﴾ ﴾ التین.

واتە: بە دڵنیایی مرۆڤمان لە چاکترین شێوەدا دروستکردوە.

---

(١) لە تەفسیری سوورەتی (الأحزاب) دا، بەدرێژیی لەوبارەوە دواوین.

www.alibapir.com

٤و٥- مرۆڤ لەلای خواوە ڕێزی لێگیراوەو، مرۆڤ لەلایەن خواوە هەڵبژێرراوە بەسەر زۆر لە دروستکراوەکانیدا:

وەك خوا دەفەرموێ: ﴿ وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِىٓ ءَادَمَ وَحَمَلْنَٰهُمْ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ وَرَزَقْنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَفَضَّلْنَٰهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا ﴿٧٠﴾ ﴾ الإسراء.

واتە: بە دڵنیایی ڕێزمان لە وەچەی ئادەم گرتوەو لە وشکانیی و دەریادا - بەهۆی ئامرازەکانی هاتوچۆو بارو سوارەوە - هەڵمانگرتوون و، لە بژێوە بە سوودو خۆشەکانمان بۆ ڕەخساندوون و، بەسەر زۆرێك لە دروستکراوانماندا هەڵمانبژاردوون.





٦- ئادەم کە بابی مرۆڤانە، دوای ئەوەی خوا ناوەکانی فێر کردن، بەهەموو فریشتەکانی فەرموو: کڕنووشی بۆ بەرن، کڕنووشی ڕێزگرتن:

وەك خوا فەرموویەتی: ﴿ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُواْ لِأَدَمَ فَسَجَدُوٓاْ إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَٱسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٣٤﴾ ﴾ البقرة.

واتە: یاد بکەوە کاتێك بە فریشتانمان فەرموو: کڕنووش بۆ ئادەم بەرن یەکسەر هەموویان کڕنووشیان برد جگە لە ئیبلیس، سەرپێچیی کردو خۆی بەزلگرت و لە بێبڕوایان بوو.

بەڵێ دوای ئەوەی خوا ئادەم دەکات بە مامۆستای فریشتان و، ناوەکانیان فێر دەکات، ئنجا پێیان دەفەرموێ: کڕنووشی بۆ بەرن.

٧- خوای تاك و پاك، ڕووحی مرۆڤی پاڵ داوەتە لای خۆی:

وەك خوا فەرمووویەتی: ﴿ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي ﴿٢٩﴾ ﴾ الحجر، واتە: لە ڕووحی خۆم فووم بەبەردا کرد....

هەندێ کەس بەنەزانیی وا دەزانن کە ڕووح لە خوا جیا بۆتەوە! نا، بەڵکو (مِن رُّوحِي) یانی: ئەو ڕووحەی بەتایبەتیی خوڵقاندوومە، جیا لە دروستکراوە ماددیی و بەرهەستەکان.

٨- خوای پەروەردگار ئادەمی بە شێوەیەکی تایبەت دروستکردوە:

وەك خوا دەفەرموێ: ﴿ قَالَ يَٰٓإِبۡلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَن تَسۡجُدَ لِمَا خَلَقۡتُ بِيَدَيَّ ﴿٧٥﴾ ﴾ ص.





واتە: (خوا) فەرمووی: ئەوە ئیبلیس! چ شتێك ڕێی لێ گرتی: کڕنووش بەری بۆ کەسێك کە بەدوو دەستی خۆم دروستم کردوە؟!

کە مەبەست لێی دروست کردنێکی تایبەتە، جیا لە دروستکردنی گشتی دروستکراوەکانی دیکە.

٩- خوا بە هەموو فریشتانی فەرموو: کە سەجدە بۆ ئادەم بەرن:

وەك خـــوا دەفەرمـــوێ: ﴿ فَسَجَدَ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ كُلُّهُمۡ أَجۡمَعُونَ ﴿٣٠﴾ ﴾ الحجر.

واتە: یەکسەر فریشتەکان تێکڕاو وێکڕا سەجدەیان برد (بۆ ئادەم).

ئەمەش لێی دەفامرێتەوە کە فریشتەکان بە گشتی لە خزمەت مرۆڤاندان و هاوکاریانن.

www.alibapir.com

١٠- خوا هەرچی لە ئاسمانەکان و زەویدا هەیە، بۆ مرۆڤی دەستەمۆ کردوە، کە لێیان بەهرەمەند بێ:

وەك خوا لە سوورەتی (الجاثية)دا دەفەرموێ: ﴿ وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ ﴿١٣﴾ ﴾.

واتە: (خوا) هەرچی لە ئاسمانەکان و زەویدا هەیە، لەلایەن خۆیەوە بۆ ئێوەی ڕام و دەستەمۆ کردوە.

کەواتە: براو خوشکانی بەڕێز! کاتێك گوێمان لێ دەبێ کە ڕۆکێتێکیان هەڵداوە بەرەو مەرریخ و، ڕەنگە بۆ خڕۆکەکانی دیکەش هەڵی بدەن، نەك نابێ هیچ هەستیارییەکمان تێدا پەیدا بێ، بەڵکو دەبێ زۆریش دڵخۆش بین و بڵێین: سوپاس بۆ خوا، مرۆڤ گەیشتە ئەوەی سوود لە مەرریخیش ببینێ! چونکە خوا دەفەرموێ: هەرچی لە ئاسمانەکان و زەویدا هەیە بۆ ئێوەم دەستەمۆ کردوە، کەواتە: عەجایب نیە زانستیی مرۆڤ زیاتر بەرەو پێشێ بچێ و، لە زۆر لە خڕۆکەکانی دیکەش بەهرەمەند بێ.

www.alibapir.com

بڕگەی دووەم

پێكهاتەی ئادەم و وەچەی ئادەم

خوا سبحانه و تعالی باسی كردوە كە: هەم ئادەم و هەم وەچەی ئادەمیش لە دوو پێكهاتەی سەرەكیی دروست كردوون كە بریتین لە:

١- خاكی زەوی و ئاو، كە دەكاتە قوڕ، بۆ جەستەیان.

٢- ڕووحێك كە خوای بێ وێنە بە تایبەتیی دروستی كردوە.

وەك دەفەرموێ: ﴿ وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّي خَٰلِقُۢ بَشَرًا مِّن صَلْصَٰلٖ مِّنْ حَمَإٖ مَّسْنُونٖ ﴿٢٨﴾ فَإِذَا سَوَّيْتُهُۥ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُواْ لَهُۥ سَٰجِدِينَ ﴿٢٩﴾ ﴾ الحجر.

واتە: یاد بكەوە كاتێك خوا بە فریشتانی فەرموو: من بەشەرێك لە قوڕێكی ڕەشهەڵگەڕاوی بۆگەنی وشك بووەوە دروست دەكەم، ئنجا هەر كات جەستەكەیم ڕێكخست و لە ڕووحی خۆم فووم پێداكرد، یەكسەر بۆی بكەونە سەجدە.

بەڵێ مرۆڤ، هەم ئادەم و هەم حەوواش سەلامی خوایان لێبێ، هەم وەچەكەشیان هەموویان، دوو پێكهاتەی سەرەكییان هەن:

یەكەم: ڕووح كە جەوهەرو حەقیقەتی مرۆڤە.

دووەم: قاڵبێك كە بۆ ئەو ڕووحە دروستكراوە، هەر لە خاكی سەر زەوی و لەگەڵ ئاو تێكەڵ كراوە.

لەوانەیە یەكێ بڵێ: بۆچی لەشوێنێ دەفەرموێ: (تراب) و لەشوێنێ (طین) و، لەشوێنێ دەفەرموێ: (صلصال)؟

www.alibapir.com

دەڵێین: مەبەست قۆناغەکانی دروست بوونی جەستەی مرۆڤە، هەر جارە باسی حاڵەتێك و قۆناغێکی کردوە، ئەگەرنا خوڵاصەی جەستەی مرۆڤ دەبێتەوە بە خاکی زەوی ئاوێتە لەگەڵ ئاو[١].



(١) لە تەفسیر کردنی ئایەتەکانی: (١٠-٢٥)ی سەرەتای سووڕەتی (الأعراف) دا، بە درێژیی باسی ئەو بابەتەمان کردوە، بڕوانە: بەرگی شەشەمی تەفسیری قورئانی بەرزو بە پێز.
هەروەها لە تەفسیرکردنی ئایەتەکانی: (١٢،١٣،١٤) ی سەرەتایی سووڕەتی (المؤمنون) دا کورتە باسێکی گرنگمان لە بارەی دروستکردنی مرۆڤەوە (ئادەم و حەووا و وەچەکەیان) کردووە.

بڕگەی سێیەم

مرۆڤ خاوەنی سروشتێكی دەگمەنە

هەڵبەتە جینییش لەو سروشتە دەگمەنەدا لەگەڵ مرۆڤ دا هاوبەشە، ئەویش بریتیە لەوە كە توانای خێرو شەڕیان هەیە، توانای بەرز بوون و نزم بوونیان هەیە، كـە هیچ كام لە دروست كراوەكانی خوا وانین، نە دەتوانن لەو ئاستەی خوا بۆی داناون، بەرزتر بن، نە دەتوانن نزمتر بن، دڕندە هەر دڕندەیە، زیندەوەر هەر زیندەوەرە، فریشتە هەر فریشتەیە، ئەو ئاستەی كە خوا بۆی داناون، هەروان، بەڵام مرۆڤ دەتوانێ بۆ چاكیی، بچێتە سەرووی فریشتانەوە، چونكە فریشتە خوا وای خوڵقاندوون سەرپێچیی لە فەرمانی خوا نەكەن، ئنجا مرۆڤ بەبەندایەتیی و فەرمانبەریی كردنی ئازادانەی بۆ خوا، دەتوانێ بچێتە سەرووی فریشتانەوەو، پێم وایە مرۆڤە خوا پەرستەكان بە گشتی، لە فریشتەكان بە گشتی، چاكترن و، پێغەمبەرانیش (علیهم السلام) لە فریشتە تایبەتەكان پایە بەرزترن، ئنجا بۆ خراپییش، مرۆڤ دەتوانێ بچێتە خوار دڕندانیشەوەو دەتوانێ زۆر زۆر نزم بێتەوە، بۆیەش خوا دەفەرموێ:

﴿لَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ فِىٓ أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ﴿٤﴾ ثُمَّ رَدَدْنَٰهُ أَسْفَلَ سَٰفِلِينَ ﴿٥﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٦﴾﴾ التین.

واتە: بە دڵنیایی مرۆڤمان لە باشترین شێوە پێكهاتەدا دروستكردووە، دوایی گێڕامانەوە خواری هەرێ خوارێ، بێجگە لەوانەی بڕوایان هێناوەو كردەوە باشەكان ئەنجام دەدەن، ئەوانە پاداشتێكی نەبڕاوەیان هەیە.

كەواتە: ئینسان بەهۆی ئیمان و كردەوە چاكەكانەوە، لەوە دەپارێزرێ، كە ئاوا نزم بێتەوە بۆ پلەی ژێری ژێرەوە.

www.alibapir.com

بڕگەی چوارەم

حیكمەت لە دروستكرانی مرۆڤ، بریتیە لەوە، كە تاقی بكرێتەوە

وەك خوای كاربەجێ لە سوورەتی (الإنسان) ئایەتی (٢)دا دەفەرموێ:

﴿إِنَّا خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ مِن نُّطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَّبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَٰهُ سَمِيعًۢا بَصِيرًا ﴿٢﴾﴾.

واتە: ئێمە ئینسانمان لە تنۆكە (نطفة)یەكی تێكەڵ دروستكردوە، تاقی دەكەینەوە، بۆیە بیسەرو بینەرمان كردوە.

بەڵێ، مرۆڤ بۆ ئەوە خوڵقاوە كە تاقی بكرێتەوە، ئنجا ئایا بۆچی خوا مرۆڤ تاقی دەكاتەوە؟ خوا هەر بۆخۆی دەزانێ و: ﴿لَا يُسْـَٔلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْـَٔلُونَ ﴿٢٣﴾﴾ الأنبیاء.

واتە: خوا لەسەر ئەوەی دەیكات لێی ناپرسرێتەوەو، ئەوان لێیان دەپرسرێتەوە.

بەڵام ئایا ئەو تاقیكردنەوەیەی مرۆڤ لەلایەن خواوە، هەقە؟ یان نا؟ بێگومان هەقە، چونكە خوا خاوەنی هەموو شتێكە: مرۆڤی دروستكردوە تاقی دەكاتەوەو، ئاژەڵی دروستكردوە بۆ خزمەتی مرۆڤ و، فریشتەی دروستكردون، كە تەنیا بەندایەتیی بۆ بكەن، خوای پەروەردگار خاوەنی گەردوونەو، گرنگ ئەوەیە خوا هیچ شتێكی بێجێی نەكردوە، ئینسان ئەگەر خوا بناسێ، هەرگیز ڕەخنەو گلەیی و پرتەو بۆڵەی لەدڵدا پەیدا نابێ بەرانبەر بەخوا، بەڵام كە خوای نەناسی، بە پێچەوانەوە، وەك جارێك لە ساڵانی هەشتایەكاندا لەگەڵ پیاوێكی میصریی لە شاری كەركووك شەوێك لە هۆتێلێك

www.alibapir.com



بووم، دەیگوت: وەرە پێم بڵێ: خوا بۆچی ئێمەی دروستکردوە، من زۆر گلەییم لەخوا هەیە، پیاوێکی کرێکار بوو، دەیگوت: منی بۆچی بۆ ئەو بەدبەختییە دروستکردوە؟!

گوتم: من و تۆ زۆر لەوە بچووکترین ئەو ڕەخنەیە لەخوا بگرین، ئنجا جەنابت دەتوانی ئەو ناڕەحەتیی و ماندوبوونەو، ئەو ڕەنج و میحنەتە، بگۆڕی بۆ دیاریی (مِنحة) واتە: بەڵا بگۆڕی بە خەڵات.

گوتی: چۆن؟!

گوتم: کە شوکرانە بژێریی بکەی و عەبدی بۆ خوا صوڵحاوو چاك بی، خوای بەخشەر ئەو گرفتاریی و ماندوبوونەت لە دوا ڕۆژدا بۆ دەکاتە پاداشت، وێڕای ئەو ئۆخژن و ئاسوودەیی و ئارامییەی دڵ و دەروون، کە ژیانی دنیاشت بۆ وەك بەهەشت لێ دەکات! هەروەك بە پێچەوانەوە: دەشتوانی لە دنیاو دوارۆژدا بەو بیرۆکە خراپ و ڕەشبینانەیەت، خۆت بەدبەخت بکەی و هیچیش لە واقیعەکە ناگۆڕێ.



بڕگەی پێنجەم

ئەرکی مرۆڤ لەم ژیانە سەرزەوییە کاتییەدا، بریتیە لە: بەندایەتیی کردن بۆ خوا:

خوا تبارك و تعالى فەرموویەتی: ﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱعْبُدُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِى خَلَقَكُمْ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٢١﴾ ﴾ البقرة.

واتە: ئەی خەڵكینە! بەندایەتیی ئەو پەروەردگارەتان بكەن، كە ئێوەو ئەوانەی پێش ئێوەی هێناوەتە دی، بەڵكو پارێز بكەن (لە تووڕەیی و سزای خوا).





لێرەدا دەپرسین: ئایا خوا پێویستیی بەبەندایەتیی ئێمە هەیە؟ بە دڵنیایی نەخێر، ئەدی بۆچی خوا بەندایەتیی كردنی ئێمەی بۆ خۆی، لەسەر ئێمە پێویست كردوە؟!

بێگومان لەبەر ئەوەی خۆمان پێویستییمان بەبەندایەتیی هەیەو، ئێمە ئەگەر بەندەی خوا نەبین، دەبینە كۆیلەی دروستكراوەكان و زەلیل و زەبوون دەبین، بەڵام ئەگەر بەندەی خوا بین، ئازادو ئازا دەبین، سەربەرز دەبین، كێ لە پێغەمبەران سەلامی خوایان لێبێ و شوێنكەوتووانیان سەربەرز تر بووە، ئازادترو ئازاتر بووە؟

بێگومان هیچ كەس، چونكە لە هەموو كەس زیاتر بەندەی خوا بوون، بەڵام فیرعەون و تاغووتێكی خۆسەپێن و سەروەت و ساماندار، پێش هەموو كەس زەلیل و زەبوونی ئارەزوو (هوى)ی خۆیەتی، یان زەبوون و بندەستی ئارەزووی دەست و پێوەندو دەورو بەرەكەیەتی،

www.alibapir.com



بەڵێ خوا عز وجل بۆیە بەندایەتیی کردنی ئێمەی بۆخۆی لەسەر ئێمە پێویست کردوە، چونکە خۆمان پێویستییمان بەو بەندایەتییە هەیە، تاکو هەم لە دنیادا سەربەرز بین و، هەم لەدوا ڕۆژدا سەرفراز بین، وەك فەرمووویەتی:

﴿قَدْ أَفْلَحَ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ ٱلَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَٰشِعُونَ ﴿٢﴾﴾ المؤمنون.

واتە: بەڕاستیی بڕواداران سەرفرازو بەختەوەرن، ئەوانەی لە نوێژەکانیاندا - بۆ خوا - ملکەچ و خۆ پێ کەمن.





www.alibapir.com

بڕگەی شەشەم

بەسەرهاتی مرۆڤ و ژیانی مرۆڤ لەسەر زەوی

خوا سبحانه و تعالى لە قورئاندا بەچەندان قۆناغ باسی سەرگوزشتەو بەسەرهاتی ژیانی مرۆڤی کردوە، کە ئێمە کردوومانەتە پازدە (١٥) قۆناغ[1]، بەمجۆرەی خوارێ:

قۆناغەکانی ژیان و بەسەرهاتی مرۆڤ:

یەکەم: دروستکردنی خوای بەرز بۆ ئاسمانەکان و زەوی و ئەوەی نێوانیان، تاکو ببێتە شوێنی تێدا تاقی کرانەوەی مرۆڤ:

وەك خوای کاربەجێ فەرموویەتی:



﴿ وَهُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُۥ عَلَى ٱلْمَآءِ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ﴿٧﴾ ﴾ هود.



دووەم: ئاگادار کردنەوەی خوا بۆ فریشتەکان، کە دەیەوێ ئادەم و وەچەکەی لەسەر زەوی بکاتە جێنشینی خۆی و، پرسیار کردنی فریشتان لەبارەی حیکمەتی ئەو کارەوەو، خستنە ڕووی حیکمەتەکەی لەوەدا کە ئادەم زانیارییەکی هەیە ئەوان نیانە:

﴿ وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّى جَاعِلٌ فِى ٱلْأَرْضِ خَلِيفَةً ۖ قَالُوٓا۟ أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ ٱلدِّمَآءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ

---

(١) پێشتریش باسمان کرد کە ئەم باسانە، پوختەو گوشراوی هەندێك لە باسەکانی مەوسووعەی: {الإسلام كما يتجلى في كتاب الله}ن، ئەم باسەش لە: (الفصل الثالث)ی (الكتاب الأول: الإسلام: معرفة صحيحة بالخالق والخلق) وەرگیراوە.

وَنُقَدِّسُ لَكَ ۖ قَالَ إِنِّيٓ أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾ وَعَلَّمَ ءَادَمَ ٱلْأَسْمَآءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى ٱلْمَلَـٰٓئِكَةِ فَقَالَ أَنۢبِـُٔونِى بِأَسْمَآءِ هَـٰٓؤُلَآءِ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٣١﴾ قَالُوا۟ سُبْحَـٰنَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٣٢﴾ قَالَ يَـٰٓـَٔادَمُ أَنۢبِئْهُم بِأَسْمَآئِهِمْ ۖ فَلَمَّآ أَنۢبَأَهُم بِأَسْمَآئِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ إِنِّيٓ أَعْلَمُ غَيْبَ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٣٣﴾ ﴾ البقرة.

سێیەم: دروستکردنی خوای تاك بۆ ئادەم لە: گڵ، ئنجا قوڕ، ئنجا قوڕێکی ڕەش هەڵگەڕاو، ئنجا قوڕێکی وشك بووەی وەك گۆزە، دوایی ڕێکخستن و وێنە کێشانی جەستەکەی و، پاشان ڕووح بەبەر داکردنی:



وەك خوا فەرموویەتی: ﴿ وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَـٰٓئِكَةِ إِنِّى خَـٰلِقٌۢ بَشَرًا مِّن صَلْصَـٰلٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ﴿٢٨﴾ فَإِذَا سَوَّيْتُهُۥ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِى فَقَعُوا۟ لَهُۥ سَـٰجِدِينَ ﴿٢٩﴾ ﴾ الحجر.

چوارەم: فەرمان کردنی خوا بە فریشتان کە کڕنووش ــی ڕێزگرتن- بۆ ئادەم ببەن، پاش دەرکەوتنی ئیمتیازی زانستیی بەسەریانداو، جێبەجێ کردنی دەستبەجێی فەرمانی خوا لەلایەن فریشتانەوە:

﴿ فَإِذَا سَوَّيْتُهُۥ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِى فَقَعُوا۟ لَهُۥ سَـٰجِدِينَ ﴿٧٢﴾ فَسَجَدَ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ ﴿٧٣﴾ إِلَّآ إِبْلِيسَ ٱسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٧٤﴾ قَالَ يَـٰٓإِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَن تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَىَّ ۖ أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ ٱلْعَالِينَ ﴿٧٥﴾ قَالَ أَنَا۠ خَيْرٌ مِّنْهُ ۖ خَلَقْتَنِى مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُۥ مِن طِينٍ ﴿٧٦﴾ قَالَ فَٱخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ﴿٧٧﴾ ﴾ ص.

www.alibapir.com



پێنجەم: سەرپێچیی کردنی ئیبلیسی نەفرین لێکراو لە فەرمانی خوا، بەهۆی خۆ بەزلگریی و حەسوودییەوە، بەرانبەر ئادەم:

أ- ﴿ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِءَادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَٱسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٣٤﴾ ﴾ البقرة.

ب- ﴿ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِءَادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ قَالَ ءَأَسْجُدُ لِمَنْ خَلَقْتَ طِينًا ﴿٦١﴾ قَالَ أَرَءَيْتَكَ هَٰذَا ٱلَّذِى كَرَّمْتَ عَلَىَّ لَئِنْ أَخَّرْتَنِ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ لَأَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُۥٓ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٢﴾ ﴾ الإسراء.

شەشەم: نەفرین کردنی خوا لە ئیبلیس بەهۆی سەرپێچییەوەو، دەرکردنی لە بەهەشت و دابەزاندنی بۆ سەر زەوی:

أ- ﴿ قَالَ يَٰٓإِبْلِيسُ مَا لَكَ أَلَّا تَكُونَ مَعَ ٱلسَّٰجِدِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ لَمْ أَكُن لِّأَسْجُدَ لِبَشَرٍ خَلَقْتَهُۥ مِن صَلْصَٰلٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ﴿٣٣﴾ قَالَ فَٱخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ﴿٣٤﴾ وَإِنَّ عَلَيْكَ ٱللَّعْنَةَ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿٣٥﴾ ﴾ الحجر.

ب- ﴿ قَالَ فَٱهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ أَن تَتَكَبَّرَ فِيهَا فَٱخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ ٱلصَّٰغِرِينَ ﴿١٣﴾ ﴾ الأعراف.

حەوتەم: داوا کردنی ئیبلیس لە خوای بەرز کە هەتا ڕۆژی هەڵسانەوە، دەرفەتی ژیان و مانەوەی بدات و، هەڕەشە کردنی بە گومڕا کردنی ئادەم و وەچەکەی و، وەڵامدانەوەی خوا بۆ داواکارییەکەی، بەڵام تاکو کاتی دیارییکراو:

﴿ قَالَ رَبِّ فَأَنظِرْنِىٓ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿٣٦﴾ قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ ٱلْمُنظَرِينَ ﴿٣٧﴾ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْوَقْتِ ٱلْمَعْلُومِ ﴿٣٨﴾ قَالَ رَبِّ بِمَآ أَغْوَيْتَنِى لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ

www.alibapir.com

فِي ٱلْأَرْضِ وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٣٩﴾ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٤٠﴾ قَالَ هَٰذَا صِرَٰطٌ عَلَيَّ مُسْتَقِيمٌ ﴿٤١﴾ إِنَّ عِبَادِي لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَٰنٌ إِلَّا مَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلْغَاوِينَ ﴿٤٢﴾ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوْعِدُهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٣﴾ لَهَا سَبْعَةُ أَبْوَٰبٍ لِّكُلِّ بَابٍ مِّنْهُمْ جُزْءٌ مَّقْسُومٌ ﴿٤٤﴾ ﴾ الحجر.

هەشتەم: نیشتەجێ کردنی خوا بۆ ئادەم و هاوسەرەکەی (حەووا) لە بەهەشتداو، بەهەشت بۆ ڕەوا کردنیان جگە لە درەختێك و، هۆشداریی پێدانیشیان کە وریای کەوتنە تەڵەو داوی شەیتانی دوژمنی سەرسەختیان بن:

أ- ﴿ وَقُلْنَا يَٰٓـَٔادَمُ ٱسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ ٱلْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٣٥﴾ ﴾ البقرة.

ب- ﴿ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِءَادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ أَبَىٰ ﴿١١٦﴾ فَقُلْنَا يَٰٓـَٔادَمُ إِنَّ هَٰذَا عَدُوٌّ لَّكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكُمَا مِنَ ٱلْجَنَّةِ فَتَشْقَىٰٓ ﴿١١٧﴾ إِنَّ لَكَ أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا وَلَا تَعْرَىٰ ﴿١١٨﴾ وَأَنَّكَ لَا تَظْمَؤُا۟ فِيهَا وَلَا تَضْحَىٰ ﴿١١٩﴾ ﴾ طه.

نۆیەم: خوتخوتە کردنی ئیبلیس بۆ ئادەم و هاوسەرەکەی و، بە درۆو دەلەسە هەڵخەڵەتاندنی بۆیان، کە ئەگەر لە درەختە قەدەغەکە بخۆن، زۆر قازانجیانە:

أ- ﴿ فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ ٱلشَّيْطَٰنُ قَالَ يَٰٓـَٔادَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَىٰ شَجَرَةِ ٱلْخُلْدِ وَمُلْكٍ لَّا يَبْلَىٰ ﴿١٢٠﴾ ﴾ طه.

www.alibapir.com



ب- ﴿ فَوَسْوَسَ لَهُمَا ٱلشَّيْطَٰنُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُۥرِيَ عَنْهُمَا مِن سَوْءَٰتِهِمَا وَقَالَ مَا نَهَىٰكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةِ إِلَّآ أَن تَكُونَا مَلَكَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ ٱلْخَٰلِدِينَ ﴿٢٠﴾ وَقَاسَمَهُمَآ إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ ٱلنَّٰصِحِينَ ﴿٢١﴾ ﴾ الأعراف.

دەیەم: فریو خواردنی ئادەم و ژنەکەی بە خوتخوتەی ئیبلیس و، خواردنیان لە درەختە قەدەغەکەو، دەرکەوتنی عەورەتیان بۆیان:

أ- ﴿ فَدَلَّىٰهُمَا بِغُرُورٍۚ فَلَمَّا ذَاقَا ٱلشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْءَٰتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِن وَرَقِ ٱلْجَنَّةِۖ وَنَادَىٰهُمَا رَبُّهُمَآ أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَن تِلْكُمَا ٱلشَّجَرَةِ وَأَقُل لَّكُمَآ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٢٢﴾ ﴾ الأعراف.

ب- ﴿ يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ كَمَآ أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ ٱلْجَنَّةِ يَنزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْءَٰتِهِمَآۗ إِنَّهُۥ يَرَىٰكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُۥ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْۗ إِنَّا جَعَلْنَا ٱلشَّيَٰطِينَ أَوْلِيَآءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٧﴾ ﴾ الأعراف.

یازدەیەم: سەرزەنشتکردنی خوای دادگەر بۆ ئادەم و ژنەکەی (علیهما السلام) و بیر خستنەوەی هۆشداریی پێدانی بۆیان:

﴿ فَدَلَّىٰهُمَا بِغُرُورٍۚ فَلَمَّا ذَاقَا ٱلشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْءَٰتُهُمَا وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِن وَرَقِ ٱلْجَنَّةِۖ وَنَادَىٰهُمَا رَبُّهُمَآ أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَن تِلْكُمَا ٱلشَّجَرَةِ وَأَقُل لَّكُمَآ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٢٢﴾ ﴾ الأعراف.

دوازدەم: دانپێداهێنانی ئادەم و هاوسەرەکەی بەهەڵەکەیان و، داوای لێبوردن کردنیان و تۆبە لێ وەرگیرانیان لەلایەن خوای بەخشندەوە:

أ- ﴿ فَتَلَقَّىٰٓ ءَادَمُ مِن رَّبِّهِۦ كَلِمَٰتٍ فَتَابَ عَلَيْهِۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٣٧﴾ ﴾ البقرة.

www.alibapir.com

ب- ﴿ قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَآ أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٢٣﴾ ﴾ الأعراف.

سێزدەیەم: سزادانی خوای دادگەر بۆ ئادەم و هاوسەرەکەی، بە دەرکردنیان لە بەهەشت و دابەزاندنیان بۆ سەر زەوی:

أ- ﴿ فَأَزَلَّهُمَا ٱلشَّيْطَٰنُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ ۖ وَقُلْنَا ٱهْبِطُوا۟ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۖ وَلَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَٰعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٣٦﴾ ﴾ البقرة.

ب- ﴿ قَالَ ٱهْبِطُوا۟ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۖ وَلَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَٰعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٢٤﴾ قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ ﴿٢٥﴾ ﴾ الأعراف.

چواردەیەم: بە ڵێندانی خوا بە جندو مرۆڤ، کە وەحیی و ڕێنماییان بۆ دابەزێنێ و، ڕوونکردنەوەی ئەو ڕاستییە کە سەرەنجامی چاك لە گرەوی خوا پەرستانی فەرمانبەر (مطیع) دایەو، ئاکامی خراپ و شوومیش، یەخەی لادەران و سەرپێچییکاران دەگرێ:

أ- ﴿ قُلْنَا ٱهْبِطُوا۟ مِنْهَا جَمِيعًا ۖ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّى هُدًى فَمَن تَبِعَ هُدَاىَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٨﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٣٩﴾ ﴾ البقرة.

ب- ﴿ قَالَ ٱهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًۢا ۖ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۖ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّى هُدًى فَمَنِ ٱتَّبَعَ هُدَاىَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ ﴿١٢٣﴾ وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِى فَإِنَّ لَهُۥ مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ أَعْمَىٰ ﴿١٢٤﴾

www.alibapir.com

قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِيٓ أَعْمَىٰ وَقَدْ كُنتُ بَصِيرًا ﴿١٢٥﴾ قَالَ كَذَٰلِكَ أَتَتْكَ ءَايَٰتُنَا فَنَسِيتَهَا ۖ وَكَذَٰلِكَ ٱلْيَوْمَ تُنسَىٰ ﴿١٢٦﴾ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي مَنْ أَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنۢ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِۦ ۚ وَلَعَذَابُ ٱلْـَٔاخِرَةِ أَشَدُّ وَأَبْقَىٰٓ ﴿١٢٧﴾ ﴾ طه.

پازدەیەم: جێبەجێ کردنی خوا بۆ بەڵێنەکەی بە ناردنی پێغەمبەرانی و دابەزاندنی کتێب و بەرنامەکانی:

أ- ﴿ رُّسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةٌۢ بَعْدَ ٱلرُّسُلِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٦٥﴾ ﴾ النساء.

ب- ﴿ لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِٱلْبَيِّنَٰتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْمِيزَانَ لِيَقُومَ ٱلنَّاسُ بِٱلْقِسْطِ ۖ وَأَنزَلْنَا ٱلْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَٰفِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ ٱللَّهُ مَن يَنصُرُهُۥ وَرُسُلَهُۥ بِٱلْغَيْبِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢٥﴾ ﴾ الحديد.

ج- ﴿ وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهِۦ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ ۖ فَيُضِلُّ ٱللَّهُ مَن يَشَآءُ وَيَهْدِي مَن يَشَآءُ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٤﴾ ﴾ إبراهيم.

د- ﴿ إِنَّآ أَرْسَلْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۚ وَإِن مِّنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ﴿٢٤﴾ ﴾ فاطر.

لە ڕێگەی کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي
AliBapir/عەلی باپیر
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir/عەلی باپیر
archive.org/details/@alibapir
کەناڵی ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir
www.alibapir.net
English - عربي - کوردی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

www.alibapir.com

پوختکردنەوەی ئەم پازدە قۆناغەی ژیانی مرۆڤ لەسەر زەوی:

خوای پەروەردگار مرۆڤی وەك جێنشینی خۆی و هەڵگری سپاردەکەی، لەسەر زەوی دانا، ئەویش دوای ئەوەی کە ئادەمی دروستکرد، ئنجا بە فریشتەکانی فەرموو: کڕنووشی بۆ ببەن، واتە: ڕێزی لێ بگرن، چونکە بەپێی حیکمەتی خوا، مرۆڤ لە ئەصڵدا بۆ سەرزەوی دروستکرابوو، بەڵام وەك قۆناغێکی ڕاگوزەر (مرحلة انتقالية)و بەمەبەستی تاقیکردنەوەی لەبەهەشتدا داندرابوو، هەڵبەتە هەندێ لە زانایانیش دەڵێن: ئەو بەهەشتە باغێك بووە لەسەر زەوی، بەڵام ئەو ڕایەم پێ بێهێزە[1]، پێم وایە هەر لە ئاسمان بووە، ئیبلیسیش هەر لەوێ بووە، ئنجا ئایا ئیبلیس بۆچی لەوێ بوو؟ چونکە بەندەیەکی زۆر بۆ خوا صوڵحاو بوو، لە ڕیزی فریشتەکان دابوو، بەڵێ: ئیبلیس جیابوو لە فریشتان و، لە جندان و بوو، وەك خوا دەفەرموێ:

﴿كَانَ مِنَ ٱلْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِۦٓ ۝٥٠﴾ الكهف.

واتـە: ئیبلیس لە جینن بوو، بۆیـە لە فەرمـانی پەروەردگاری دەرچـوو.

----

(١) لە تەفسیری سوورەتی (الأعراف) ئایەتەکانی: (١٠-٢٥)دا، بە درێژیی باسی بەسەرهاتی ئادەم و حەووا سەلامی خوایان لێبێ و ئیبلیسمان کردووە، بەڵگەکانی سەلماندنی ئەو ڕایەشمان خستوونە ڕوو کە دەڵێ: شوێنی تێدا تاقی کرانەوەی ئادەم و حەووا هەر (باغی بەهەشت) بووە، کە بۆ بڕواداران دانراوە، نەك باغێکی دیکەی سەر زەوی.

هەر چەندە هەرچۆن بێ ئەو شوێنە - چ لەسەر زەوی بووبێ چ لە ئاسمان - هەر تاقیگایەك و شوێنێکی ڕاگوزەر (إنتقالي) بووە، وەك شوێنێکی مەشق و ڕاهێنان بووە.

www.alibapir.com

(جن)یش لە ئاگر دروستکراون: ﴿ وَخَلَقَ ٱلْجَآنَّ مِن مَّارِجٍ مِّن نَّارٍ ﴿١٥﴾ ﴾ الرحمن، واتە: (خوا) جیننی لە بڵێسەی ئاگر دروستکرد.

بەڵام لەڕووی بەندایەتییەوە، هەندێ لە زانایان دەڵێن: ئیبلیس سەرۆکی مەلائیکەتەکان بووە.

ئنجا ئیبلیس کە سەجدەی ڕێزگرتن بۆ ئادەم نابات، نەفرینی لێ دەکرێ و لەبەهەشت دەردەکرێ، دواییش ئادەم لەگەڵ حەووا سەلامی خوایان لێبێ کە لە تاقیکردنەوەی خوادا دەکەون، کە درەختێکیان لێ قەدەغە دەکات و ئەو بەهەشتە پان و پۆڕەیان هەموو بۆ حەلاڵ دەکات، جگە لەیەك درەخت، دەفەرموێ: لێی مەخۆن! بەڵام بەهەر حاڵ لەو درەختە دەخۆن و، سەرەنجام دوایی عەیب و عارو عەورەتی خۆیانیان بۆ دەردەکەوێ و، خوای دادگەریش سزایان دەدات و لەسەر زەوی دایان دەنێ، ئیدی لەوێوە ژیانی بەشەر دەست پێ دەکات.

کەواتە: بەهۆی گوناهێکەوە بەشەر تووشی ژیانی سەر زەوی بوو، یانی: ئێمە بەهۆی گوناهەوە شۆڕ بووینەوە، خوای پەنهانزان دەفەرموێ:

﴿ قَالَ ٱهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًۢا ﴿١٢٣﴾ ﴾ طه.

واتە: لێی دابەزنە خوار، شۆڕبنەوە، ئنجا ئایا جارێکی دیکە بەچی بەرز دەبینەوە؟! بێگومان بەهۆی تاعەتەوە، خوای کاربەجێ دەفەرموێ:

﴿ إِلَيْهِ يَصْعَدُ ٱلْكَلِمُ ٱلطَّيِّبُ وَٱلْعَمَلُ ٱلصَّٰلِحُ يَرْفَعُهُۥ ﴿١٠﴾ ﴾ فاطر.

واتە: وشەی پاك و چاك {خوا بەیەکگرتن (توحید)} بەرەو لای وی {بۆ لای خوا} بەرز دەبێتەوەو، کردەوەی چاك بڵندی دەکات {یانی: وشەی خوا بەیەکگرتن و تەنیا خوا پەرستن، بەهۆی کردەوەی باشەوە بەرز دەبێتەوەو خوا وەری دەگرێ}.

www.alibapir.com



خوا بەلوتف و کەرەمی خۆی لەو کەسانەمان بگێڕێ کە بەهۆی تاعەت و دینداریی و بۆ خوا صوڵحانەوە، شایستەی ئەوە دەبین، جارێکی دیکە بەرز بینەوەو، بچینەوە بەهەشتەکەی خوای پەروەردگارو بەخشندەوە.

لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي
عەلی باپیر/AliBapir
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
عەلی باپیر/AliBapir
archive.org/details/@alibapir
کەناڵی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir
Google Play
App Store
www.alibapir.net
English - عربي - کوردی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر





www.alibapir.com

لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي

عەلی باپیر/AliBapir

ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

عەلی باپیر/AliBapir

archive.org/details/@alibapir

کەناڵی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

www.alibapir.net
English - عربي - کوردی

AliBapir
Google Play
App Store

ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

www.alibapir.com

باسی چوارەم

ژیانی دنیا جێی تاقیکردنەوەیەو، ژیانی دوارۆژ شوێنی مانەوەیە

لە ڕێی تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
عەلی باپیر/AliBapir
archive.org/details/@alibapir
عەلی باپیر/AliBapir
کەناڵی ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir
www.alibapir.net
English - عربي - کوردی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي
عەلی باپیر/AliBapir
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
عەلی باپیر/AliBapir
archive.org/details/@alibapir
کەناڵی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir
Google Play
App Store
www.alibapir.net
English - عربي - کوردی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

www.alibapir.com

بەڕێـــزان!

خوا پشتیوان بێ لە حەوت بڕگەدا بە كورتیی و پوختیی، باسی ئەم بابەتە دەكەین، ئایا ژیانی دنیاو ژیانی دوارۆژ، لە ڕوانگەی ئیسلامەوە، چۆن تەماشا دەكرێن و، هەڵدەسەنگێنرێن؟!

بڕگەی یەكەم

ژیانی دنیا قۆناغی تاقیكرانەوەیە بۆ مرۆڤ و جینن

وشەی دنیا (مؤنث)ی (أدنی)یە، كەواتە: (الحیاة الدنیا) یانی: (الحیاة الأقرب)، ئەو ژیانەی كە نزیكترە، لەپێشترە.

ڕۆژی دواییش پێی دەگوترێ: (الدار الآخرة)، یانی: مەنزڵگای دواتر، یانی: دواتر دەیگەینێ، بەڵام (الحیاة الدنیا) یانی: ژیانی نزیكتر لە ئێمە، كە ئەم ژیانەیە ئێستا تێیدا دەژین، ئنجا ئەوە كە ژیانی دنیا قۆناغی تاقیكرانەوەیە بۆ مرۆڤ و جینن، لەزۆر ئایەتی قورئاندا بەیان كراوە، بۆ وێنە:

١- خوا تبارك وتعالی لە سووڕەتی (الأعراف) ئایەتەكانی (٢٤و٢٥)دا، دەفەرموێ:

﴿ قَالَ ٱهۡبِطُواْ بَعۡضُكُمۡ لِبَعۡضٍ عَدُوّٞۖ وَلَكُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ مُسۡتَقَرّٞ وَمَتَٰعٌ إِلَىٰ حِينٖ ﴿٢٤﴾ قَالَ فِيهَا تَحۡيَوۡنَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ وَمِنۡهَا تُخۡرَجُونَ ﴿٢٥﴾ ﴾.

واتە: (خوا) فەرمووی: دابەزن، (لەئاسمان، لەبەهەشت) {كێ دابەزێ؟ ئادەم و حەووا سەلامی خوایان لێبێ، باب و دایكی مرۆڤایەتیی، هەروەها ئیبلیسیش، ئیبلیس باسی هاوسەری نەكراوە،

www.alibapir.com



بەڵام بەتەئکید ئەویش دیارە خوای زاناو توانا هاوسەری بۆ خوڵقاندوەو، ئەوانیش (جینن) وەك مرۆڤ نێرو مێیان هەیەو، وەچەیان هەیە} هەندێکتان دوژمنی هەندێکتانن {کێ، دوژمنی کێیە؟ بەتەئکید ئیبلیس دوژمنی ئەوانە، وەك خوا دەفەرموێ:

﴿ إِنَّ ٱلشَّيۡطَٰنَ لَكُمۡ عَدُوّٞ فَٱتَّخِذُوهُ عَدُوًّاۚ ﴿٦﴾ ﴾ فاطر.

واتە: بێگومان شەیتان بۆ ئێوە دوژمنە، ئێوەش دوژمنایەتیی بکەن، یانی ئەو دەستپێشخەری دوژمنایەتییەکە بووەو، ئێوەش دەبێ بەچاوی دوژمن تەماشای بکەن} و نشینگەیەك لەسەر زەوی هەیە بۆ ئێوە، هەروەها هۆکارەکانی ڕابواردن و گوزەراندن، تاکو کاتێکی دیارییکراو، هەر لەوێدا دەژین و لەوێشدا دەمرن و، لەوێش جارێکی دیکە دەردەهێنرێنەوە.

بۆیە هەرچی کە باس دەکرێ و دەگوترێ: بەتەمان لەسەرمانگ یان مەرریخ چی و چی دابنێن! هەمووی خەون و خەیاڵە، بەڵێ دەگونجێ مرۆڤێك بچێتە سەر مانگ و لەوێش بمرێ، بەڵام ئەوە کە خەڵك لەوێ بژیەت! نەخێر، خوا ژیانی مرۆڤی لەم سەر زەوییە داناوەو، ئەوەی کە دەچێ بۆ سەر مانگ، بە پلە پڕووزە ئەوەندە ئۆکسجینەی لەگەڵ خۆی بردوە، پێش ئەوەی ببڕێ و دەبێ بەشی گەڕانەوەشی بکات، بەپەلە دەگەڕێتەوە! کەواتە: تەنیا ئەم زەوییە شوێنی ئەم ژیانی دنیایە بۆ ئێمەو، بۆ جیننیش و شوێنی تاقیکرانەوەدیە، بۆ هەردووك لایان.

٢- خوا عز وجل لە سووڕەتی (الأنعام) ئایەتی (١٣٠)دا، دەفەرموێ:

﴿ يَٰمَعۡشَرَ ٱلۡجِنِّ وَٱلۡإِنسِ أَلَمۡ يَأۡتِكُمۡ رُسُلٞ مِّنكُمۡ يَقُصُّونَ عَلَيۡكُمۡ

www.alibapir.com

ءَايَٰتِي وَيُنذِرُونَكُمۡ لِقَآءَ يَوۡمِكُمۡ هَٰذَاۚ قَالُواْ شَهِدۡنَا عَلَىٰٓ أَنفُسِنَاۖ وَغَرَّتۡهُمُ ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَا وَشَهِدُواْ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ أَنَّهُمۡ كَانُواْ كَٰفِرِينَ ﴿١٣٠﴾ ﴾.

واتە: ئەی کۆمەڵی جینن و مرۆڤ! ئایا لەخۆتان ڕەوانە کراوانێکتان بۆ نەهاتن، ئایەتەکانی منیان بەسەردا دەخوێندنەوەو، لەم دیداری ئەمڕۆتان ئاگاداریان دەکردنەوە؟! گوتیان: شاهێدییمان لەسەر خۆمان داو، ژیانی دنیاش فریوی دان و، شاهێدییان لەسەر خۆیاندا، کە بێبڕوا بوون.

یەکێك بۆی هەیە بپرسێ: ئایا وەك چۆن لەنێو مرۆڤاندا پێغەمبەران، سەلامی خوایان لێبێ هاتوون، لەنێو جیننیشدا هاتوون؟ چونکە کە خوا لێرە دەفەرموێ: (أَلَمۡ يَأۡتِكُمۡ رُسُلٞ مِّنكُمۡ) لە وەڵامدا دەڵێین: هەموو زانایان لەسەر ئەوە یەکدەنگن و ئایەتەکانی قورئان و فەرمایشتەکانی پێغەمبەری خواش هەر ئەوە دەگەیەنن، کە پێغەمبەران بەس لە مرۆڤان بوون، بەڵام ئایا بۆچی دەفەرموێ: (مِّنكُمۡ)؟ وەڵامەکەی ئەوەیە: چونکە جینن لەگەڵ مرۆڤدا لەسەر زەوییین.

ئنجا ئەوەندەی بۆم دەرکەوتوە، چ لەڕێی تایبەتیی خۆمەوە، چ لەڕێی خوێندنەوەو بەدواداچوونەوە ئەوەیەکە: جند، {جینن (جن)} زۆر لەژێر کاریگەریی مرۆڤدان، کافرەکانیان شوێن کافرەکان دەکەون و، مسوڵمانەکانیشیان شوێن مسوڵمانەکان دەکەون، واش پێدەچێ (جند)، قۆناغێك لەخوار مرۆڤەوە بن، بۆیە شایستە نەبوون پێغەمبەرانیان لەنێودا بێن، ئنجا پێم وایە جند لەسەرووی ئاژەڵەوەن و، لەخوارەوەی مرۆڤن، چونکە ئەوان سوود دەبینن لەو خواردنانەی ئێمە

www.alibapir.com



فڕێیان دەدەین، وەك لە فەرمایشتەکانی پێغەمبەری خوادا (صلی الله علیه وسلم) هاتوە[1]!

ئنجا ئەوانیش پابەند کراون بەوەی شوێن پێغەمبەرانێك بکەون، کە لە سەردەمەکاندا هاتوون، نەك هەر ئەوەندەش بەڵکو ئێستا هەر زانایەك، مامۆستایەك، کەسێك کە دەرس دەڵێتەوە، یان وتار دەدا، بەپێی ئەوەی بۆم دەرکەوتوە: جندە مسوڵمانەکانیش دێن بەهرە وەردەگرن و لەمرۆڤانەوە فێر دەبن، بۆیە کاتێك پێغەمبەری خوا (صلی الله علیه وسلم) وتاری داوە، جندی مسوڵمانیش گوێیان لێ گرتوە، بەڵێ چەند فەرمایشتێکی دەگمەن هەن، کە پێغەمبەری خوا (صلی الله علیه وسلم) بەتایبەت چووبێ قسەی بۆ جند کردبێ، بەڵام بەزۆریی ئەوانیش لەگەڵ مرۆڤەکاندا گوێدەگرن، بێ ئەوەی کە بیانبینین، وەك خوا دەفەرموێ:

﴿ إِنَّهُۥ يَرَىٰكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُۥ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ ﴿٢٧﴾ ﴾ الأعراف.

واتە: خۆی و کۆمەڵەکەی دەتانبینن، بێ ئەوەی ئێوە بیانبینن[2].

---

(١) صحيح مسلم: ٦٠٥، ٦٠٦، هەروەها مغني المحتاج، ج١ ص ٨٢، ط٢٠١٦، دار المترجم.

(٢) لە (الكتاب الرابع)ي {موسوعة: الإسلام كما يتجلى في كتاب الله}دا بە ناوونیشانی: (الإيمان بملائكة الله وبالجن)دا، بەدرێژیی باسی فریشتەو جندمان کردوە.

www.alibapir.com

بڕگەی دووەم

ژیانی دنیا لە ڕووی تێدا ڕابواردنی و خۆشییەکانی و، لە ڕووی تێدا مـانەوەی و، بەبەراورد لەگـەڵ ژیــانی ڕۆژی دواییدا، شتێکی زۆر بچووکەو وەک گەمەی منداڵان وایە:

ئەم هەقیقەتانە زۆر گرنگن ئێمە بیانزانین، چونکە هەندێ لە مامۆستایان، جاری وا هەیە ئەو هەقیقەتانەیان لێ تێکەڵ دەبن، خوای کاربزان دەفەرموێ:

﴿ ٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌۢ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِى ٱلْأَمْوَٰلِ وَٱلْأَوْلَـٰدِ ۖ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ ٱلْكُفَّارَ نَبَاتُهُۥ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَىٰهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَـٰمًا ۖ ﴿٢٠﴾ ﴾ الحديد.

واتە: بزانن کە ژیانی دنیا تەنیا گەمەیەو، خافڵانەو، جوانییەو، خۆ بەسەریەکدا هەڵکیشانەو، زۆر کردنی سامان و منداڵانە، وەك بارانێك کە جووتیاران[١] ئەو ڕووەکەی پێی دەڕوێ، سەرسامیان دەکات دوایی سەوز دەبێ و دەگاتە هەڕەتی خۆی و دوایی دەبێتە پووش و پەلاش { و با ڕای دەماڵێ}.

ئنجا ئایا لێرەدا خوا کە ئاوا باسی ژیانی دنیا دەکات و، لە چەند شوێنی دیکەدا کە دەفەرموێ: ژیانی دنیا کەمە، گەمەیە، یارییە، خافڵانە، مەبەستی پێ چییە؟

---

(١) قيل: عَنىَ بالكُفَّار: الزرَّاع، لأنهم يُغَطّون البذَر في التراب...
مفردات ألفاظ القرآن، ص٧١٦.

www.alibapir.com

بێگومان مەبەستی پێ لایەنە ماددییەکەیەتی، لایەنە ماددییەکەی ژیانی دنیا چییە؟ وەك گەمەی منداڵانە، منداڵ خانووچکەیەك دروست دەکات، یان شتێك یاریی پێ دەکات، دوایی فڕێی دەدا، تەنیا کاتێکی دیارییکراوی لەگەڵ دەباتە سەرو پێی دەخافڵێ.

ژیانی دنیای ئێمەش ئاوایە، لە ڕووە ماددییەکەیەوەو بەبەراورد لەگەڵ نازو نیعمەتی بەهەشتدا، خوا دەفەرموێ: شتێکی کەم بایەخەو بچووکە، ئەگەرنا وەك لە بڕگەی سێیەمدا باس دەکەین، لەو ڕووەوە کە شوێنی تێدا تاقیکرانەوەیەو، شوێنی جێ نشینایەتیی تێدا کردنی خوایەو، شوێنی هەڵگرتنی ئەمانەتی خواو، هەڵسانە بەبەندایەتیی کردن بۆ خوا، زۆر زۆر گرنگەو پێگەو پایەیەکی زۆر گەورەی هەیە.

www.alibapir.com

بڕگەی سێیەم

ژیـانی دنیـا لەو ڕووەوە کە جێیی تێدا تـاقیکرانەوەو جێنشـینایەتیی کردنی خوایە، پێگەیەکی یەکجار مەزن و هەستیاری هەیە:

١- خوای کاربەجێ دەفەرموێ: ﴿وَهُوَ ٱلَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَٰٓئِفَ ٱلْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٖ دَرَجَٰتٖ لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَآ ءَاتَىٰكُمْۗ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ ٱلْعِقَابِ وَإِنَّهُۥ لَغَفُورٞ رَّحِيمُۢ ﴿١٦٥﴾﴾ الأنعام.

واتە: خوا ئەو کەسەیە کە ئێوەی کردۆتە جێنشین لەسەر زەوی و هەندێکتانی بەسەر هەندێکتاندا بەرز کردۆتەوە، {کەسێك عەقڵی زیاتری پێداوە، کەسێك لەڕووی جەستەوە بەهێزترە، کەسێك لەڕووی ماڵ و سامانەوە باڵایە...هتد خوای پەروەردگار هەندێ شتی بە هەندێ کەس داوە، زیاتر لە هەندێ کەس، بۆچی؟؟}.

(لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَآ ءَاتَىٰكُمْ) بۆ ئەوەی تاقیتان بکاتەوە لەوەدا کە پێیداون، بێگومان پەروەردگارت تۆڵەی خێرایەو، زۆریش لێبوردەی بەبەزەییە.

٢- هەروەها خوا عز وجل لە سوورەتی (یونس) ئایەتەکانی (١٣و١٤) دا دەفەرموێ:

﴿وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا ٱلْقُرُونَ مِن قَبْلِكُمْ لَمَّا ظَلَمُواْ وَجَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ وَمَا كَانُواْ لِيُؤْمِنُواْۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِي ٱلْقَوْمَ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿١٣﴾ ثُمَّ جَعَلْنَٰكُمْ خَلَٰٓئِفَ فِي ٱلْأَرْضِ مِنۢ بَعْدِهِمْ لِنَنظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾﴾ یونس،

www.alibapir.com



واتە: لەپێش ئێوەدا گەلێك سەدەمان فەوتاندن و، پێغەمبەرانیان هاتنە لایان بەبەڵگە ئاشكرایەكانەوە، بەڵام نەدەگونجا ئیمان بێنن {لەبەر ئەوەی ئەوەندە بە زوڵم و خراپەدا چووبوونە خوار، ڕێی ئیمان هێنانیان لەخۆیان گرتبوو} ئاوا سزای تاوانباران دەدەین، دوایی ئێوەمان كردە جێنشینی ئەوان لەسەر زەوی، تاكو بزانین چی دەكەن؟

ئنجا بەڕێزان با تەماشا بكەین! خوا بەدەقی ئایەت دەفەرموێ: ئێوەمان كردۆتە جێنشینی گەلە پێشووەكان لەسەر زەوی، بۆ ئەوەی تەماشا بكەین: چی دەكەن؟ یانی: خوا ئێستا تەماشامان دەكات، فریشتەكان تەماشامان دەكەن، هەموو هەڵس و كەوتمان تۆمار دەكرێ، كە بێگومان ئەوە زۆر گرنگ و هەستیارو گەورەیە، بەڵێ ژیانی دنیا لەو ڕووەوە كە شوێنی تێدا تاقی كرانەوەیە، شوێنی بەندایەتیی بۆ خوا كردنە، شوێنی جێنشینایەتیی خوا كردنە، شوێنی تێدا هەڵگرتنی ئەمانەتی خوایە، زۆر زۆر گەورەیە، چارەنووسی مرۆڤی هەتا هەتایی بەم ژیانی دنیایەوە بەستراوە، كەواتە: كە دەفەرموێ: ژیانی دنیا یاریی و گاڵتەو گەپە، یانی: لەڕووە ماددییەكەیەوە، لێتان تێك نەچێ!

كەواتە: كە هەندێ لە مامۆستایان بە ڕەهایی دەڵێن: ژیانی دنیا هیچ نیە! چۆن هیچ نیە؟ ئەدی ئەگەر هیچ نەبێ، خوا سەدو بیست و چوار هەزار (١٢٤،٠٠٠) پێغەمبەران سەلامی خوایان لێبێ، دەنێرێ؟! وەك لە (المسند)ی ئەحمەددا ڕەحمەتی خوای لێبێ، هاتوە[1]، ئایا ئەو هەموو كتێبانە دادەبەزێنێ؟! بەڵێ ئەوە

---

(١) كە ئەمە دەقی فەرموودەكەیە: {عَن أبي أمامة قال: أبو ذر: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ!

www.alibapir.com

زۆر گرنگە، تەماشای قورئان بکەن! (٦٢٣٦) ئایەت لە (١١٤) سوورەتدا، خوا ئەو هەموو فەرمایشتەی کردوە، ئنجا ئەوە بەس لە قورئاندا، پاشان تەورات و ئینجیل و زەبوورو صوحوف و کتێبەکانی دیکە، کە پێغەمبەری خوا (صلی الله علیه وسلم) دەفەرموێ: (١٠٤) کتێب بوون[1]، کتێبی سەربەخۆ، ئەگەرنا هیچ پێغەمبەرێك نەبووە، پەیامی بۆ نەهاتبێ.

کەواتە: دەبێ بزانین ژیانی دنیا لەڕووە ماددییەکەوەیەو بەبەراورد لەگەڵ دوا ڕۆژدا، شتێکی کەم و کەم بایەخە، ئەگەرنا لەو ڕوودوە کە شوێنی تێدا تاقیکرانەوەیە، زۆر گەورەو گرنگەو، زۆر جێگای مەترسییە، کە ئینسان نەزانێ چۆنی دەگوزەرێنێ! وەك یەکێ لە شاعیرەکان دەڵێ:

لقد خلقت لأمر عظيم لو فطنت له   فاربأ بنفسك أن ترعى مع الهمل

واتە: بۆ شتێکی زۆر مەزن خوڵقاوی، ئەگەر عەقڵت پێی بشکێ، لەخۆتی مەوەشێنەوەو، بەخۆتی ڕەوا مەبینە، کە لەگەڵ ئاژەڵان بلەوەڕێی.

دیارە کە ئاژەڵ دەلەوەڕێ، ئێمەش خواردن دەخۆین، بەڵام لەگەڵ ئاژەڵ لەوەڕان، یانی: ئێوە ژیانەکەتان بەس ببێ بە خواردن و

كَمْ وَفَّى عِدَّةُ الْأَنْبِيَاءِ؟ قَالَ مِائَةُ أَلْفٍ وَأَرْبَعَةٌ وَعِشْرُونَ أَلْفًا، الرُّسُلُ مِنْ ذَلِكَ ثَلَاثُ مِائَةٍ وَخَمْسَةَ عَشَرَ جَمًّا غَفِيرًا} أخرجه أحمد برقم (٢٢٣٤٢)، والطبراني برقم (٧٨٧١)، قال الهيثمي (٨/٢١٠): رجاله رجال الصحيح غير أحمد بن خليد الحلبي، وهو ثقة، والحاكم برقم (٣٠٣٩)، وقال: صحيح على شرط مسلم، وصححه الألباني.

(١) کە ئەمە دەقی فەرموودەکەیە: {عن أبي ذر الغفاري أنه سأل النبي (صلى الله عليه وسلم): كم كتاباً أنزله الله؟ قال: مائة كتاب وأربعة كُتُب} أخرجه ابن حبان برقم: (٣٦١).

www.alibapir.com



خواردنەوەو ئەو شتانە كە پەیوەندییان بە جەستەتانەوە هەیە، وەك خوا دەربارەی كافرەكان دەفەرموێ:

﴿وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يَتَمَتَّعُونَ وَيَأۡكُلُونَ كَمَا تَأۡكُلُ ٱلۡأَنۡعَٰمُ وَٱلنَّارُ مَثۡوًى لَّهُمۡ ١٢﴾ محمد.

واتە: ئەوانەی بێ بڕوان، دەخۆن و ڕادەبوێرن، وەك چۆن ئاژەڵ دەخواو ڕادەبوێرێ و، جێگاو سەرەنجامیشیان ئاگرە.

واتە: با ژیانەكەتان لە خزمەتی جەستەتاندا كورت هەڵنەیەت، ئەگەرنا بەتەئكید جەستەشمان هەقی لەسەرمانە، وەك پێغەمبەری خوا (صلی الله علیه وسلم) فەرموویەتی: {فإنَّ لِجَسَدِكَ عَلَيْكَ حقاً...} أخرجه البخاري برقم: (١٩٧٥).





AliBapir/عەلی باپیر
archive.org/details/@alibapir
www.alibapir.net
عربي - كوردي - English

www.alibapir.com

بڕگەی چوارەم

بەهرەمەنـد بوون لە خۆشییەكانی ژیـانی دنیـا، بەبێ زێدەڕۆیی، نەک هەر خوا قـەدەغەی نەكردوە، بەڵكـو بە ئەنـدازەی پێویست واجبیشی كردوە:

ئایەتی قورئان لەو بارەوە زۆرن بۆ نموونە:

١- خوا دەفەرموێ: ﴿يَـٰبَنِىٓ ءَادَمَ خُذُواْ زِينَتَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُواْ وَٱشْرَبُواْ وَلَا تُسْرِفُوٓاْ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿٣١﴾﴾ الأعراف.

ئەی وەچەی ئادەم! لەلای هەر مزگەوتێك خۆتان بڕازێننەوە، {ئنجا ئەگەر لە مزگەوتێ خۆت بڕازێنیەوە، دەبێ لەبازاڕو مەجلیس و.. هتددا باشتر} هەروەها بخۆن و بخۆنەوە، بەڵام زێدەڕۆیی نەكەن، بێگومان خوا زێدەڕۆیانی خۆش ناوێن.

٢- هەروەها دەفەرموێ: ﴿يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ كُلُواْ مِمَّا فِى ٱلْأَرْضِ حَلَـٰلًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُواْ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَـٰنِ ۚ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿١٦٨﴾﴾ البقرة.

واتە: ئەی خەڵكینە! لەوەی كە لەزەوییدا هەیە، لە شتە خۆش و پاك و چاكەكان بخۆن، بەڵام شوێن هەنگاوەكانی شەیتان مەكەون، بێگومان ئەو بۆ ئێوە دوژمنێكی ئاشكرایە.

كەواتە: لە ڕوانگەی ئیسلامەوە: لەززەت وەرگرتن و بەهرەمەند بوون لەنازو نیعمەتەكانی خوا، كە لە زەوییدا دایناون، لە ژیانی دنیادا، نەك هەر قەدەغە نیە، بەڵكو كەسێك هەقی جەستەی خۆی نەداو خزمەتی جەستەی خۆی نەكا، بەبەهرە وەرگرتن لە نیعمەتەكانی

www.alibapir.com

خوا، گوناهباریش دەبێ، بۆیە زانایان دەڵێن: ئەگەر کەسێك بە بیانووی دنیا بەکەمگرتن و لەخوا نزیك بوونەوەو تاعەت زۆر بۆ خوا ئەنجامدانەوە، زیان بە جەستەی خۆی بگەیەنێ، گوناهبار دەبێ، لەجیاتی ئەوەی کە پاداشتی ببێ، بەڵکو خوا فەرموویەتی: تەنانەت ئەو چوار شتەش کە لە چوار ئایەتی قورئاندا دەفەرموێ قەدەغەن:

١- مردارەوەبوو.

٢- خوێن.

٣- گۆشتی بەراز.

٤- بۆ غەیری خوا سەربڕاو.

دەفەرموێ: ﴿فَمَنِ ٱضۡطُرَّ غَيۡرَ بَاغٖ وَلَا عَادٖ فَلَآ إِثۡمَ عَلَيۡهِ ١٧٣﴾ البقرة.

واتە: هەر کەسێك تێگیراو ناچار بوو، بەبێ ئەوەی کە مەبەستی بێ لەو شتانە بخوات و، بەبێ ئەوەش کە لە سنووری پێویست، تێپەڕێنێ، ئەوە بە لێخواردنی ئەو چوارەش، گوناهبار نابێ! بەڵکو زانایان دەڵێن: ئەگەر لێیان نەخوات، گوناهبار دەبێ، واتە: ئەگەر لەبرسان بمرێ و لەو چوار قەدەغە کراوە نەخوات، کە لەئەصڵدا حەڕامن، ئەوە ئۆباڵی مردنەکەی خۆی، دەکەوێتە ئەستۆی.



www.alibapir.com

بڕگەی پێنجەم

خوای پەروەردگار مرۆڤی وریا کردۆتەوە لەوەی بەدوای ئـارەزووەکانی بکەوێ و ، پێیانەوە سەرقـاڵ بێ، لەسەر حیسابی ژیانی ڕۆژی دوایی:

بەڵێ بەزۆریی کە خوا سبحانە و تعالی لە نرخ و بەهای ژیانی دنیا دادەبەزێنێ و بەکەم وێنای دەکا، لەو ڕووەوەیە، کە مرۆڤەکان لەسەر حیسابی ڕۆژی دواییان سەرقاڵی ڕابواردنی ژیانی دنیا ببن، بەو ئیعتیبارەو لەو ڕووەوە، خوای کاربەجێ ژیانی دنیا کەم و کەم بایەخ دەخاتە بەرچاو، با بۆ نموونە تەماشای ئەم ئایەتانە بکەین:

١- ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّ وَعۡدَ ٱللَّهِ حَقّٞۖ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَاۖ وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِٱللَّهِ ٱلۡغَرُورُ ﴿٥﴾ ﴾ فاطر.

واتە: ئەی خەڵکینە! بەڵێنی خوا ڕاستە {ئەم ژیانە دەپێچرێتەوەو ڕۆژی دوایی دێ} بۆیە با ژیانی دنیا فریوتان نەدات و با فریودەر فریوتان نەدات {فریودەریش شەیتانە}.

٢- ﴿ فَأَمَّا مَن طَغَىٰ ﴿٣٧﴾ وَءَاثَرَ ٱلۡحَيَوٰةَ ٱلدُّنۡيَا ﴿٣٨﴾ فَإِنَّ ٱلۡجَحِيمَ هِيَ ٱلۡمَأۡوَىٰ ﴿٣٩﴾ وَأَمَّا مَنۡ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ وَنَهَى ٱلنَّفۡسَ عَنِ ٱلۡهَوَىٰ ﴿٤٠﴾ فَإِنَّ ٱلۡجَنَّةَ هِيَ ٱلۡمَأۡوَىٰ ﴿٤١﴾ ﴾ النازعات.

واتە: هەر کەسێك یاخیی بێ و، ژیانی دنیا هەڵبژێرێ {دەفەرموێ: ژیانی دنیا هەڵبژێرێ، نافەرموێ: بیگوزەرێنێ، خوا ئێرەی داناوە کە بیگوزەرێنین، بەڵام دەبێ هەڵینەبژێری بەسەر ڕۆژی دواییداو،

www.alibapir.com

ئەوەندە پێیدا مەچۆ خوار کە ڕێگای دیداری خوات لێ بگرێ لە بەهەشتدا} ئەوە دۆزەخ جێی حەوانەوەیەتی، بەڵام هەر کەسێك لە مەقامی پەروەردگاری بترسێ و، نەفسی خۆی لە ئارەزووەکانی بگێڕێتەوە، ئەوە بەهەشت شوێنی تێدا حەوانەوەیەتی.



بڕگەی شەشەم

ژیانێک کە لە ڕۆژی دواییدا هەیە، تەنیا ئەوە ژیانی ڕاستەقینەیە:

خوای پەنهانزان لەو بارەوە زۆر ئایەتی فەرمووون، بۆ نموونە:

لە سووڕەتی (العنكبوت) ئایەتی (٦٤)دا، خوای پەروەردگار دەفەرمویَ:

﴿وَمَا هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ وَإِنَّ ٱلدَّارَ ٱلْـَٔاخِرَةَ لَهِىَ ٱلْحَيَوَانُ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ۝٦٤﴾.

واتە: ئەم ژیانی دنیایە تەنیا خافڵان و یارییەو، مەنزڵگای دوارۆژ هەر ئەو ژیانی ڕاستەقینەیە، ئەگەر بزانن.

یانی: ژیانێکی دنیایی پەنجا شەست ساڵ، حەفتا ساڵ، چییە؟ لەچاو سێزدە چواردە ملیار ساڵ کە گەردوون بەڕێی کردووە، بەس خواش دەزانێ چەندی دیکەشی بەدوادا دێ! بێگومان تەنیا چاو ترووکانێکەو، هەر زۆر زۆر کەمە، چ جای لەچاو ژیانێکی هەمیشەیی لە بەهەشتدا کە هەر نابڕێتەوە!

جارێك کابرایەکی دنیایی پرسیاری لێ کردم گوتی: مامۆستا! زۆرم فکر کردۆتەوە، دەزانی بەهەشت ناخۆشە!!

گوتم: ناخۆشییەکەی لە چییدایە؟

گوتی: بۆ وێنە: ئێستا من لەماڵێ، خۆشترین خواردنم بۆ دابنێن، ماوەیەکە دوایی لێی وەڕس دەبم.

www.alibapir.com

ئنجا پێم خۆشە سەفەرێ بكەم و بۆ شوێنێكی دیكە بچم {لەو كەسانەش بوو كە خەریكی ڕاو بوون} گوتی: ئنجا پێم خۆشە ڕاوێ بكەم، بەڵام لەبەهەشتدا هەموو شتێكت حازر دێتە بەردەستت و ڕاوی لێ نیەو، ڕاوی لێ نەبێ، زۆر ناخۆشە!!

ئنجا گوتی: ئەو هونەرمەندو گۆرانیبێژانە، بە پیاوو ژنەوە هەموویان لە دۆزەخدان، لەبەهەشتدا كەسی لەوان لێ نیەو، منیش دەنگی گۆرانیی و مۆسیقام پێخۆشە! {وا دیار بوو زۆر وشكە سەلەفییانە لە شتەكە حاڵی بووبوو} گوتی: وەك فكرم لێ كردۆتەوە: لە دنیادا زۆر شتی خۆش هەیە، لەبەهەشتێ لێی نیە!!



منیش گوتم: فلانكەس! ئەوەی تۆ بیرت لێ كردۆتەوە، وانیە، چونكە خوای كاربەجێ دەفەرمویێ:



﴿ وَفِيهَا مَا تَشۡتَهِيهِ ٱلۡأَنفُسُ وَتَلَذُّ ٱلۡأَعۡيُنُۖ ﴿٧١﴾ ﴾ الزخرف.

واتە: (بەهەشت) هەرچی نەفستان دەیخوازێ، لێیەتی و هەرچی چاو لەززەتی لێ دەكا، لێیەتی.

گوتم: بۆ نموونە: تۆ ڕاوت پێ خۆش نیە؟ گوتی: با، گوتم: لە بەهەشتێ ڕاوی لێیە، بەپێی ئایەتەكە مادام تۆ ڕاوت پێ خۆشە.

ئنجا گوتم: دەنگی خۆشیش نەك هەر لەبەهەشتدا كە هیچ قەدەغەیەكی لێ نیە، لە دنیاشدا قەدەغە نیە! ئنجا دەنگی پیاوە، هی ئافرەتە، هی ئامێرە، كە بەتەئكید ئەوەی لەدنیادا هەیە، زۆر چاكتر لە بەهەشتدا هەیە، هەتا خوای كاربەجێ باسی شەراب (خمر) دەكات، كە بە دڵنیایی ئێمە نازانین هی دنیا چۆنە! بەڵام

www.alibapir.com



دەڵێن: کەسێك دەیخواتەوە، دەچێتە جیهانێکی خەیاڵیی! خوای زاناو شارەزا دەفەرمویٚ: بەهەشتییەکان لە بەهەشتدا شەڕاب دەخۆنەوە، بەڵام عەقڵیان لەدەست نادەن، ئنجا ئەوە چ خۆشییەکی تێدایە مرۆڤ شتێك بخواتەوە، دوایی بچێتە ڕیزی ئاژەڵ!!

بەڵێ با لێمان تێك نەچێ، کە ژیانی ڕاستەقینە لەوێیە، بەڵام بەو چەمك و واتا گشتییە نا، کە خەڵکێك گومان دەبات کە وەك چۆن ئێمە لە دنیادا پابەندین بە شەریعەتەوە، لە بەهەشتیشدا هەروایە! نەخێر بەڵام لەبەهەشتدا، ئەو مرۆڤانە لەسەر فیترەتێکی ساغ دەبن و، ئەو شتانەی لە ززەتیان لێ دەکەن، تەنیا ئەو شتانەن کە پەسندو چاکن و، فیترەتیان تەنیا داوای ئەو شتانە دەکات.





www.alibapir.com

بڕگەی حەوتەم

خـوا عز وجل بە شـێوەی جـۆراو جۆر لە قورئـانێدا هۆشداریی داوە بە مرۆڤەکان - هەروەهـا جندیش - کە درەنگ یان زوو، ژیانی سەر زەوی دەپێچرێتەوە، بەرەو قۆناغی بەرزەخ و، پاشان ڕۆژی دوایی دەگوازنەوە:

بەڵێ ژیانی دنیا کاتێك دێ دەپێچرێتەوە، ئەوە هیچ گومانی تێدا نیە: وەك چۆن هاتووین بۆ ئێرە، لێرەش لادەبرێین، ئایا کەس دەتوانێ نکوولێی لەوە بکات کە بەبێ ئەوەی ئیرادەی ببێ، هێنراوە بۆ ئێرە، هەر لە ئادەم و حەوواوە سەلامی خوایان لێبێ، کە گوازرانەوە بۆ سەر زەوی، لە بەهەشتەوە، لەسەر ڕای هەندێك لە زانایانیش (جَنَّة): باغێك بووە لەسەر زەوی، کە من ئەو ڕایەم پێ بێهێزە، بەڵام بەهەر حاڵ ئەوەش ڕایەکە، دەڵێن: باغێك بووە لەسەر زەوی و هەموو پێداویستییەکانیانی تێدا بوون، دوایی دابەزێنراون بۆ ئەو ژیانەی سەر زەوی، بەبێ ئیرادەی خۆیان، ئنجا ئێمەش کە لەوان پەیدا بووین، بەبێ ویستی خۆمان، لەسەر زەوی دەیگوزەرێنین و ناتوانین لێشی دەربچین، دیسان بەهەمان شێوە کاتێکیش دێ، دەگوازرێینەوە بۆ قۆناغێکی دیکە.

ئنجا خوا سبحانە و تعالی لە زۆر ئایەتاندا ئێمەی ئاگادار کردۆتەوە لەو ڕاستییەی کە کەس گومانی تێیدا نیە، بەڵام عەلی کوڕی ئەبو تاڵیب خوا لێی ڕازی بێ گوتەنی: {ما رأيت يقيناً أشبه بالظن، من الموت}، هیچ یەقینێکم نەبینیوە لە مردن زیاتر وەك گومان بچێ! ئێستا هەموومان دەزانین دەمرین، کەچی بەشەر وا

www.alibapir.com



سەرگەرمی دنیا دەبێ، وادەزانێ نامرێ! زۆربەی کێشەو تێکگیرانی خەڵك و عەیبداریی خەڵك، لەسەر ئەوەیە کە وادەزانن نامرن.

دەگێڕنەوە جارێك کابرایەك هات بۆ لای عومەری کوڕی عەبدولعەزیز ڕەحمەتی خوای لێبێ، داوای هاوکاریی لێ کرد، ئەویش دە (١٠) درەم (درهم)ی زیوی پێ بوون گوتی: فەرموو، کابراش تەماشای کردن و {لە خەلیفەکانی پێشێ هەڵەبوو، کە بەدەیان دیناروسەدان درەمیان دەبەخشی! کە ئەو کاتە هەر دینارێکی زێڕ (١٠-١٢) درەمی زیو بووە} گوتی: ئەی ئەمیری ئیمانداران! ئەوە هیچ کەلێنێکم بۆ ناگرێ، ئەوەندە زۆر کەمە، بەڵام بۆ بەرەکەتێ هەڵیدەگرم، تۆ پیاوێکی صاڵحی، ئەویش گوتی: لە هی خۆم، ئەوەندەم هەیە، لەهی (بیت المال)ی مسوڵمانانیشت پێ ناشێ، دیارە ناسیویەتی پێی ناشێ! کابراش ڕۆیی، ئەویش بانگی کردەوەو گوتی: وەرە وەرە: ئەگەر پارەت کەم بوو، ویستت زۆر بێ، یادی مردن بکە، ئەو چەند درەمە بڵێ: ڕەنگە چەند سەعاتێکی دیکە بمرم، ئەو کات لەلات زۆر دەبن، هەروەها ئەگەر پارەشت زۆر بوو، ویستت لەبەر چاوت کەم بێ، هەر یادی مردنێ بکە، دەڵێی: ڕەنگە زوو بمرم و پێڕاناگەم بیخۆم!

ئەمەش چەند ئایەتێك وەك نموونە لەو بارەوە:

١- خوا سبحانە و تعالی لە دوو شوێنان لە قورئاندا ناوی لە مردن ناوە (یقین):

أ- لەسوورەتی (الحجر)دا، ئایەتی کۆتایی: ﴿ وَٱعۡبُدۡ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأۡتِيَكَ ٱلۡيَقِينُ ٩٩ ﴾.



www.alibapir.com



واتە: پەروەردگاری خۆت بپەرستە، تاکو یەقینت دەگاتێ، بۆچی ناوی لە مردن ناوە یەقین؟ چونکە هیچ کەس دوو دڵ نیەو گومانی نیە لەوەدا کە دەمرێ.

ب- لە سووڕەتی (المدثر)یشدا دەفەرموێ: ﴿وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ ٱلدِّينِ ۝٤٦ حَتَّىٰٓ أَتَىٰنَا ٱلْيَقِينُ ۝٤٧﴾.

واتە: ئێمە هەر ڕۆژی سزاو پاداشتمان بەدرۆ دادەناو، لەسەر ئەو حاڵەتە بەردەوام بووین، هەتا یەقینمان گەیشتە سەر.

کاتی خۆی بزووتنەوەی (هەقە) لە گوندی (شەدەڵە)و ئەوانەی گوندی بارزانیش هەروا بوون، شێخەکە گوتوویەتی: من گەیشتوومەتە یەقین و نوێژ ناکەم و ڕۆژوو ناگرم!! بەڵام خوا دەفەرموێ: تاکو یەقین بۆتۆ دێت، واتە: لەدەرەوەی خۆت یەقین بۆتۆ دێ، نەك هەتا تۆ دەگەیتە یەقین، ئەگەر وابووایە، دەیفەرموو: {حتى تصل اليقين}، بەڵام دەفەرموێ: {حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ ٱلْيَقِينُ} واتە: لەدەرەوەی خۆت بۆت دێ، کە مردنە.

بۆیەش پێغەمبەری خاتەم (صلى الله عليه وسلم) لە نەخۆشی مەرگیدا، کە بۆ نوێژی بە کۆمەڵ (جماعة) دەچوو، دوو کەس دەچوونە ژێر باڵی و[1] بە دانیشتنەوە نوێژەکەی دەکرد، چونکە خوا فەرموویەتی: هەتا مردن دەگاتە سەرت، بەندایەتیی بۆ خوا بکە.

ئنجا ئەگەر مەبەست لە (يقين) دڵنیایی بووایە، وەك بەشێك لە بزووتنەوە باطنییەکان (الحركات الباطنية)ی کوردستان - بۆ

---

(١) السيرة النبوية لابن هشام، ٤ج ص ٣٨٧، دار ابن الهيثم، ط١/٢٠٠٦م.

www.alibapir.com

نموونە: بە شێك لە صۆفییە هەقەكانی شەدەڵەو، بە شێك صۆفییە بارزانییەكان - گومانیان بردوە، یان شێخەكانیان خەڵكیان چەواشە كردوە، بە دڵنیایی پێغەمبەری خاتەم (محمد) (صلى الله عليه وسلم) لە یەكەمین ڕۆژی وەحیی بۆ هاتنیەوە، یەقینی هەبووەو دەبووایە هەر لە سەرەتاوە طاعەتی نەكردبایە!!

٢- خوا لە سوورەتی (العنكبوت)دا دەفەرموێ: ﴿ كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِ ۖ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٥٧﴾ ﴾.

واتە: هەموو نەفسێك مردن دەچێژێ، دوایی بۆ لای ئێمە دەگێڕڕێنەوە.





لەچەند شوێناندا خوا ئەوەی باس كردوە، بۆ وێنە: لە سوورەتەكانی: (الأنبياء-٣٥-، و آل عمران -١٨٥-، و العنكبوت -٥٧-)دا هاتوە {هەمو نەفسێك تامی مردن دەچێژێ} خوای پەروەردگار ئەو هەقیقەتەی بۆچی ئەوەندە دووبارە كردۆتەوە؟ لەبەر ئەوەی ئینسان لێی غافڵ دەبێ، ئنجا ئەوە ئاگادار كردنەوەو وریا كردنەوەیە كە ئەی خەڵكینە! مردن هەمووتان دەبێ بیچێژن، كە بێگومان ڕووح مردن دەچێژێ و ئازارەكە بە ڕووحەكە دەگات، چونكە ڕووح كە لە جەستە جیا دەبێتەوە، ئەوەی ئازار دەبینێ، ڕووحە، بەبەڵگەی ئەوە كە: هەر كە ڕووح لە جەستەدا نەما، وەرە پارچە پارچەی بكە، هیچ ئازاری پێ ناگات و تەنیا كاتێك ڕووح لە جەستە دایە، مرۆڤ ئازار دەچێژێ.

٣- هەروەها خوای پاك و تاك ڕایگەیاندوە: كە هەر كەسێك، هەر كاتێك وەختی مردنی هات، دوای ناخات:

www.alibapir.com

﴿ وَلَن يُؤَخِّرَ ٱللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَآءَ أَجَلُهَا ۚ وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١١﴾ ﴾ المنافقون.

واتە: هیچ کەسێك کە کاتی مردنی هات {(أجل) واتە: کاتی مردن} خوا دوای ناخات و، خواش شارەزایە بەوەی کە دەیکەن.

٤- ئنجا خوا ئەو هەقیقەتەشی ڕاگەیاندوە کە وەك چۆن هیچ کەسێك لەئەجەل دوا ناکەوێ و، ئەجەلی لێ دوا ناکەوێ و، بەهەمان شێوە هیچ کەسێکیش ئەجەلی بۆ نایەت، ئەگەر بۆخۆشی بیەوێ، وەك دەفەرموێ:

﴿ وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَن تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ كِتَٰبًا مُّؤَجَّلًا ﴿١٤٥﴾ ﴾ آل عمران.

واتە: هیچ کەسێك بۆی نیە بمرێ، مەگەر بە مۆڵەتی خوا تۆمار کراوەو دیاریی کراوە.

خەڵکمان بینیوە ویستوویەتی: خۆی بکوژێ، بەڵام نەمردوە! خزمێکی ئێمە دەمانچەی لەسەر دڵی خۆی دابوو، لە پشتی هاتبووە دەرێ، بەڵام نەمردبوو، دڵ حەفتاو ئەوەندە جار لە خولەکێکدا دەکرێتەوەو خوێن دابەش دەکات و، دوایی دێتەوە یەك و خوێن دێنێتەوە، پزیشك گوتبووی: دڵی لەکاتی هاتنەوەیەکدا، فیشەکەکە بەتەنیشتیدا ڕۆیشتوە، ئەگەر لەو کاتەدا دڵی کراوەبایە، دڵی پارچە پارچە دەکرد! بەڵێ تاکو خوا نەیەوێ مرۆڤ نامرێ و، کاتێکیش کە خوا ویستی، هەر دەمرێ، بیەوێ یان نەیەوێ!

بەشی دووەم

ڕوونکردنەوەی ئیمان

لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir/عەلی باپیر
archive.org/details/@alibapir
AliBapir/عەلی باپیر
کەناڵی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir
www.alibapir.net
English - عربي - کوردی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
عەلی باپیر/AliBapir
archive.org/details/@alibapir
عەلی باپیر/AliBapir
www.alibapir.net
English - عربي - کوردی
AliBapir
Google Play
App Store
کەناڵی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

www.alibapir.com



بــەرایی

خوێنەری سەنگین و شیرین!

لەم بەشی دووەمەی ئە م کتێبەدا، ڕوونکردنەوەی ئیمان، بە کورتیی و پوختیی بابەتی ئیمان دەتوێژینەوە، ئەویش لە شەش باس (مبحث)دا، بەم ناوو نیشانانەی خوارێ:

باسی یەکەم: پێناسەی ئیمان و عەقیدەی ئیسلامیی.

باسی دووەم: بنەڕەتەکانی ئیمان (أركان الإيمان).

باسی سێیەم: پێکهاتەکانی ئیمان (مُكَوِّنات الإيمان).

باسی چوارەم: بڕوادار (مؤمن) کێیە؟

باسی پێنجەم: ئایا کردەوە بەشێکە لە ئیمان، یان نا؟!

باسی شەشەم: پلەکانی ئیمان (درجات الإيمان).

شایانی باسیشە ئەم بەشە هەمووی، لە: (الكتاب الثاني: مفهوم الإيمان والكفر وثمارهما)ی مەوسووعەی: (الإسلام كما يتجلى في كتاب الله)ط ٢٠١٨/٢م، وەرگیراوە، بەڵام بە گوشین و کورتکردنەوەی زۆرەوە.



www.alibapir.com

لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي

عەلی باپیر/AliBapir
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

عەلی باپیر/AliBapir
archive.org/details/@alibapir

کەناڵی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

www.alibapir.net
English - عربي - كوردی

AliBapir
Google Play
App Store

ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

www.alibapir.com

باسی یەکەم

پێناسەی ئیمان و عەقیدەی ئیسلامیی

له تۆڕه کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir/عەلی باپیر
archive.org/details/@alibapir
AliBapir/عەلی باپیر
کەناڵی ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir
www.alibapir.net
English - عربي - کوردی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

www.alibapir.com

لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir/عەلی باپیر
archive.org/details/@alibapir
AliBapir/عەلی باپیر
AliBapir
Google Play
App Store
www.alibapir.net
English - عربي - كوردی
کەناڵی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

www.alibapir.com

بەڕێـــزان!

سەرەتا پێویستە ئەوە بزانین کە خوای بەرز لە قوڕئاندا - ئەوەی تێبینی دەکرێ - پێناسەی هیچ شتێکی نەکردوە بە پێناسەیەکی تیۆریی (نظري) وەك ئێستا باوە، ئەوە لە قوڕئاندا نیە خوا سبحانە و تعالی فەرموویێتی: ئیمان بریتیە لە فلاّن شت و فلاّن شت، یان بۆ وێنە: جەنگ و جیهاد، ئەوە پێناسەکەیەتی، چونکە ئەوە پێی دەگوترێ: پێناسەی دارِنینیی (التعريف التجريدي) بەلاّم ئیمانی ڕووت (الإيمان المجرَّد) بوونی نیە، هەروەها (تقوى) بە تەنها بوونی نیە، بەڵكو (مؤمن) هەیە کە هەڵگری ئیمانەو، (متَّقي) هەیە کە هەڵگری تەقوایەو، (محسن) هەیە کە هەڵگری ئیحسانەو ....هتد.





ئنجا ئێمە لە پێناسەی ئیماندا، سەرەتا، ئەوە دەڵێین کە زۆربەی هەرە زۆری زانایان لەسەری پێك هاتوون، دەڵێن: {الإيمان: قولٌ وعمل، قول القلب واللسان، وعمل القلب والجوارح} واتە: ئیمان قسەو کردەوەیە، قسەی دڵ و زمان و، کردەوەی دڵ و ئەندامەکان.

هەموو زانایانی موعتەبەر، لەسەر ئەو پێناسەیە ڕێککەوتوون، کە دوایی شیی دەکەینەوە، بۆچی ئەو پێناسەیان هێناوە؟!

ئنجا ئەگەر تەماشای قوڕئان بکەین، ئەم پێنج ڕاستییەمان چنگ دەکەون لەبارەی ئیمانەوە، کە لە پێنج بڕگەدا دەیانخەینە ڕوو:

لە نێوە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir/عەلی باپیر
archive.org/details/@alibapir
AliBapir/عەلی باپیر
کەناڵی ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir
www.alibapir.net
English - عربي - کوردی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

www.alibapir.com

بڕگەی یەکەم

ئیمان وەک هەقیقەتی خۆی، تەنیا لەڕێی وەحییەوە دەزانرێ:

بەڵێ تەنیا لەڕێی وەحییەوە دەزانین: ئیمان چییەو، کەی ئیمان پەیدا دەبێ و، ئیمان بەچی و چی پێویستە؟ ئەوەشمان لە ئایەتی (٥٢)ی سوورەتی (الشورى) دەرهێناوە، کە خوا سبحانه و تعالى دەفەرموێ:

﴿وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَاۚ مَا كُنتَ تَدْرِي مَا ٱلْكِتَٰبُ وَلَا ٱلْإِيمَٰنُ وَلَٰكِن جَعَلْنَٰهُ نُورًا نَّهْدِي بِهِۦ مَن نَّشَآءُ مِنْ عِبَادِنَاۚ وَإِنَّكَ لَتَهْدِيٓ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٢﴾﴾.

سەرەتا خوای کاربەجێ لە ئایەتی پێشتردا، باسی ڕێگاکانی ناردنی وەحیی دەکات، کە لە سێ ڕێگادا کورتیان دەکاتەوە:

أ- خستنە نێو دڵ.

ب- لە پشت پەردەوە دواندن.

جـ- ناردنی فریشتەیەکی نوێنەر.

وەك فەرموویەتی:

﴿وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُكَلِّمَهُ ٱللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِن وَرَآيِٕ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِۦ مَا يَشَآءُۚ إِنَّهُۥ عَلِيٌّ حَكِيمٌ ﴿٥١﴾﴾ الشورى.

دوایی دەفەرموێ: هەروەك چۆن وەحییمان بۆ پێغەمبەرانی دیکە نارد (سەلامی خوایان لێ بێ) بەو شێوەیەش ڕووحێکمان لەلایەن

www.alibapir.com



خۆمانەوە بۆتۆ ناردوە {کە مەبەست پێی قورئانە} پێشتر نەتدەزانی نە بەرنامە چییە؟ {کتاب: لێرەدا مەبەست پێی بەرنامەیە} نە ئیمانیش چییە؟ بەڵام ئێمە گێڕامان بە ڕووناکییەك، هەرکەس بمانەوێ لە بەندەکانمان، پێی ڕاستەڕێ دەکەین و، بە دڵنیایی تۆش خەڵك ڕێنمایی دەکەی بەرەو ڕاستە شەقام.

کەواتە: ئیمان لەڕێی وەحییەوە دەزانرێ، بەڵام وەك پێشتریش باسمان کرد: ئایا کەسێك کە دەزانێ: خوا هەقە، پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) هەقە، ڕۆژی دوایی هەقەو، فریشتەکان و کتێبەکان، هەقن، وەك ئەهلی کیتاب، کە ئەوانە دەزانن، بەڵام ئایا ئەهلی کیتاب بە ئیماندار لەقەڵەم دەدرێن؟ نەخێر، چونکە زانینی شتێك، جیایە لە ئیمان بەو شتە، زانینی ئەو شتەیە، ئەوەیە کە دەزانی چۆنە؟ بەڵام ئیمان پێی یانی: تۆ ئەو شتەت بەدڵ قبووڵ کردن و پەسەند کردنت بۆی هەبێ، ئنجا لەوانەیە یەکێ بڵێ: جوولەکەکان و مەسیحییەکان ئەوەیان هەیە؟ دەڵێین: ڕاستە، بەڵام دەبێ پەسند کردنەکە بەو شێوەیەش بێ کە خوای پەروەردگار ویستوویەتی، لەو مرۆڤایەتییەی کە دوای ڕەوانە کردنی پێغەمبەری خاتەم (صلی الله علیه وسلم) دێ، ئنجا ئەوەش کە خوا لە ئێمەی ویستوە، ئەو ئیمان و تاعەت و عیبادەت و بەندایەتییەیە، کە لەڕێی پێغەمبەری خاتەمەوە ناردوویەتی، دەبێ ئەوەت پەسند بێت، وێڕای ئەوەی بە عەقڵ دەیزانی، بە دڵیش قبووڵی بکەی و، بەزمانیش دانی پێدا بێنی و، بە ئەندامەکانیش پێیەوە پابەند بی.





www.alibapir.com

بڕگەی دووەم

شوێنی سەرەکیی ئیمان بریتیە لە دڵ

خوا سبحانە وتعالی لە چەند شوێنێك لە قوڕئاندا، ئەو ڕاستییەی ڕاگەیاندوە، بۆ وێنە:

١- ﴿ قَالَتِ ٱلْأَعْرَابُ ءَامَنَّا ۖ قُل لَّمْ تُؤْمِنُوا۟ وَلَٰكِن قُولُوٓا۟ أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ ٱلْإِيمَٰنُ فِى قُلُوبِكُمْ ﴿١٤﴾ ﴾ الحجرات.

واتە: عەرەبە خێڵەکییەکان گوتیان: ئیمانمان هێناوە، بفەرموو: ئیمانتان نەهێناوە، بەڵکو بڵێن: مسوڵمان بووین {واتە: بە ڕواڵەت و ڕووکەشیی هاتووینە نێو ئیسلامەوە}و جارێ ئیمان نەچۆتە نێو دڵتانەوە.

کەواتە: ئیمان دەچێتە نێو دڵەوە.

٢- هەروەها خوای کاربەجێ دەفەرموێ: ﴿ كَتَبَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْإِيمَٰنَ ﴿٢٢﴾ ﴾ المجادلة.

واتە: ئیمانی لەدڵدا نووسیون {واتە: چەسپاندوویەتی}.

کەواتە: ئیمان لەدڵدا دەچەسپێ، یەکێ بۆی هەیە بڵێ: کەواتە: ئیمان تەنیا بریتیە لەوەی لەدڵدا دەچەسپێ! دەڵێین: نا، بەڵام بەشی سەرەکیی و بنەڕەتیی ئیمان لەدڵدا دەچەسپێ، ئەگەرنا ئەوەی کە بە زمانیش تەعبیر دەکرێ، هەر ئیمانەو، ئەوەشی کە بە عەقڵ دەرك دەکرێ، هەر ئیمانەو، ئەوەش کە دوایی پڕاکتیزەو تەتبیق دەکرێ بە ئەندامەکان، هەر ئیمانە، وەك دواییش دەیگەینێ، بەڵام بەشی

www.alibapir.com



سەرەکیی ئیمان ئەوەیە کە لە دڵ و دەروونداجێگیر دەبێ، لەبەر ئەوەی ئەوانی دیکە هەموویان دەگونجێ خەڵکی دیکەش هەیبن: بە زمان موونافیقەکانیش دەیانگوت و، بە کردەوەش دەیانکرد، ئەدی چییان نوقسان بوو؟ ئەو هەقیقەتە کە لە دڵدا جێگیر دەبوو، ئەوەیان نەبوو، چونکە جاری وا هەیە زانینەکەشیان هەیە، بۆ وێنە: ئیبلیس دەزانێ خوا هەقە، بەڵام ئەو زانینەی بە ئیمان لەقەڵەم نادرێ، چونکە پەسند کردن و ملکەچیی لەگەڵدا نییە.







www.alibapir.com

بڕگەی سێیەم

ئیمان زیـــاد دەکات بە هەر شتێک کە بە تاعــەت لەقەڵــەم دەدرێ، بە هــەموو ئەو چالاکیی و جمــوجۆڵە پەنهــان و ئاشکرایانەی کە بە فەرمانبەریی بۆ خوا دادەنرێن:

خوای پەروەردگار ئاوا پێناسەی ئیمانداران دەکات، کە بەهۆی فەرمانبەرییەوە ئیمانیان زیاد دەکات:

١- ﴿ إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُهُۥ زَادَتْهُمْ إِيمَٰنًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٢﴾ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣﴾ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَّهُمْ دَرَجَٰتٌ عِندَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤﴾ ﴾ الأنفال.

واتە: ئیمانداران تەنیا ئەوانەن کە کاتێ یادی خوا دەکرێ، دڵیان ڕادەچڵەکێ و، کاتێك ئایەتەکانی خوایان بەسەردا دەخوێنرێتەوە، ئیمانیان زیاد دەکات و تەنیا پشت بە پەروەردگاریان دەبەستن، ئەوانەی نوێژ بەرپا دەکەن و لەوەی پێمان داون و دەبەخشن ئا ئەوانە بڕواداری ڕاستەقینەن، لەلای پەروەردگاریان چەندان پلەیان هەن، وێڕای لێبوردن و بژێوێکی پەسندو بژاردە.

٢- هەروەها دەفەرموێ: ﴿ ٱلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ ٱلنَّاسُ إِنَّ ٱلنَّاسَ قَدْ جَمَعُواْ لَكُمْ فَٱخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَٰنًا وَقَالُواْ حَسْبُنَا ٱللَّهُ وَنِعْمَ ٱلْوَكِيلُ ﴿١٧٣﴾ ﴾ آل عمران.

www.alibapir.com



واتە: ئەوانەی خەڵك پێیان گوتن: خەڵك لە دژتان کۆبوونەتەوە لێیان بترسن! بەڵام ئەوە ئیمانی زیاد کردن و گوتیان: خوامان بەسەو ئەو باشترین کار پێ سپێرراوە.

کەواتە: ئیمان جاری وا هەیە لە میحنەت و لەژێر فشارداو، لە کوورەی نارەحەتیی و گرفتارییاندا زیاد دەکات، یانی: ئیمان مەرج نیە تەنیا بەبارە ئیجابییەکەیدا، بەهۆی نوێژو تاعەت و زیکری خواو، ئایەت خوێندنەوەو، ئایەت بەسەردا خوێنرانەوەوە، گەشە بکاو زیاد بکات، بەڵکو جاری وا هەیە، بەهۆی هەڕەشە لێکرانەوەو بەهۆی فشارەوە، ئیمان زیاد دەکات، ئەوەش شتێکی ئەزموون کراوە.

تیغی ڕەسەن هەتا شتی پێ ببڕی، ساف (صَقْل) دەبێ، سپی دەبێ و، ئەگەر ژەنگی پێوەبێ لێی دەبێتەوە.





Stay in touch on social media
AliBapir/عەلی باپیر
archive.org/details/@alibapir
www.alibapir.net
English - عربي - کوردی

www.alibapir.com

بڕگەی چوارەم

کردەوە ڕواڵەتەکان و پابەندیی بە شەریعەتەوە، لە قورئاندا بە ئیمان ناوبراون:

١- وەك خوای کاربەجێ لەباسی گۆڕانی ڕووگە (قبلة)دا دەفەرموێ:

﴿ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَـٰنَكُمْۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِٱلنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤٣﴾ ﴾ البقرة.

واتە: خوا ناگونجێ ئیمانەکەتان زایە بکات، بە دڵنیاییی خوا بەرانبەر بە خەڵك، میهرەبان و بەبەزەییە.

هەموو توێژەرەوانی قورئان لەسەر ئەوە یەکدەنگن کە لێرەدا: {(إِيمَـٰنَكُمْۚ) أي: صلاتكم} ئیمانتان یانی: نوێژتان، چونکە کاتێك مسوڵمانان فەرمانیان پێکرا کە لە (بيت المقدس)ەوە، ڕوو وەرسووڕێنن بەرەو کەعبە، هەندێکیان کە خزمانیان شەهید بووبوون، یان وەفاتیان کردبوو، لە نوێژەکانیشیاندا ڕوویان لە (بيت المقدس) کردبوو، بۆیان نیگەران بوون و گوتیان: ئەو خزمانەمان نوێژەکانیان ڕوو بەرەو (بيت المقدس) کردوەو، خوای بەرزو مەزنیش ڕووی پێ وەرسووڕاندین بەرەو کەعبە! کەواتە: دەبێ نوێژو تاعەتەکەیان زایە بووبێ! خواش فەرمووی:

﴿ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَـٰنَكُمْۚ ﴿١٤٣﴾ ﴾ البقرة.

واتە: خوا ئیمانەکەتان زایە ناکا، کە بەتەئکید مەبەستی پێ نوێژە، یانی: ئەو نوێژانەی کە ڕوو بە (بيت المقدس) کراون، ناوی لێ ناون ئیمان[1].

---

(١) بڕوانە: صحيح البخاري: ٤٠‏٢٣.

www.alibapir.com

٢- هەروەها خوای پەروەردگار فەرموویەتی: ﴿ ٱلۡيَوۡمَ أُحِلَّ لَكُمُ ٱلطَّيِّبَٰتُۖ وَطَعَامُ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ حِلّٞ لَّكُمۡ وَطَعَامُكُمۡ حِلّٞ لَّهُمۡۖ وَٱلۡمُحۡصَنَٰتُ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنَٰتِ وَٱلۡمُحۡصَنَٰتُ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ ٱلۡكِتَٰبَ مِن قَبۡلِكُمۡ إِذَآ ءَاتَيۡتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ مُحۡصِنِينَ غَيۡرَ مُسَٰفِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِيٓ أَخۡدَانٖۗ وَمَن يَكۡفُرۡ بِٱلۡإِيمَٰنِ فَقَدۡ حَبِطَ عَمَلُهُۥ وَهُوَ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ ٥ ﴾ المائدة.

واتە: ئەمڕۆ شتە چاك و خۆشەكانتان بۆ حەڵاڵ كراون و، خۆراكی (گۆشتی) خاوەن كتێبان بۆ ئێوە حەڵاڵەو، خۆراكی ئێوەش بۆ وان حەڵاڵە، هەروەها ئافرەتانی پاكیزە لە بڕواداران و ئافرەتانی پاكیزە، لەوانەی پێش ئێوە كتێبیان پێدراوە، ئەگەر كرێ (مارەیی)ەكانیانتان دانێ، لە حاڵێكدا كە خۆتان پاك ڕاگرن و بەپەنهانیی دۆستان ناگرن (بە ئاشكراو پەنهان زینا ناكەن) هەر كەسێكیش كوفر بە ئیمان بكات، كردەوەكەی هەڵوەشاوەتەوەو لە دوا ڕۆژیشدا لە زیانبارانە.

وەك دەبینین: ئەوەی كە باس كراوە، هەمووی پابەند بوونە بە حەڵاڵ و حەڕام و شەریعەتەوە، دوایی خوا دەفەرمویێ:

﴿ وَمَن يَكۡفُرۡ بِٱلۡإِيمَٰنِ فَقَدۡ حَبِطَ عَمَلُهُۥ وَهُوَ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِنَ ٱلۡخَٰسِرِينَ ٥ ﴾ المائدة.

واتە: هەر كەسێ كوفر بە ئیمان بكات، كردەوەكەی هەڵوەشاوەتەوەو لە دواڕۆژیشدا لە زیانبارانە.

دیارە مەبەست لە ئیمانیش لەو سیاقەدا، پابەند بوونە بە حەڵاڵ و حەڕامێكەوە، كە خوا ناردوویەتی، لەبواری هاوسەرگیریی و لەبواری خواردن و خواردنەوەدا.

www.alibapir.com

بڕگەی پێنجەم

ئیمان مرۆڤ بۆخۆی وەدەستی دێنێ، بەڵام بە ئاسان کردنی خواو، بە ڕێنمایی و تەوفیقی وی:

دەتوانین لەو بارەوە ئاماژە بە چەند ئایەتێك بكەین:

١- لە سوورەتی (الأعراف)دا، ئیمانداران دەپاڕێنەوەو دەڵێن: ﴿ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ ٱلَّذِي هَدَىٰنَا لِهَٰذَا وَمَا كُنَّا لِنَهۡتَدِيَ لَوۡلَآ أَنۡ هَدَىٰنَا ٱللَّهُۖ لَقَدۡ جَآءَتۡ رُسُلُ رَبِّنَا بِٱلۡحَقِّۖ وَنُودُوٓاْ أَن تِلۡكُمُ ٱلۡجَنَّةُ أُورِثۡتُمُوهَا بِمَا كُنتُمۡ تَعۡمَلُونَ ٤٣ ﴾.

واتە: ستایش بۆ ئەو خوایەی كە ڕێنمایی كردین بۆ ئەو (ڕێباز)ەو، ئەگەر خوا ڕێنمایی نەكردباین ئێمە ڕێمان پێ نەدەزانی....

٢- هەروەها لە سوورەتی (آل عمران)یشدا، ئیمانداران دەپاڕێنەوەو دەڵێن: ﴿ رَّبَّنَآ إِنَّنَا سَمِعۡنَا مُنَادِيٗا يُنَادِي لِلۡإِيمَٰنِ أَنۡ ءَامِنُواْ بِرَبِّكُمۡ فَـَٔامَنَّا ١٩٣ ﴾ آل عمران.

واتە: پەروەردگارمان! ئێمە گوێمان لە بانگكەرێك بوو بانگی دەكردین: ئیمان بێنن بە پەروەردگارتان، ئێمەش ئیمانمان هێنا.

٣- خوا سبحانە و تعالی تەنانەت بە پێغەمبەری خاتەم (صلی الله علیه وسلم) دەفەرموێ: ﴿ مَا كُنتَ تَدۡرِي مَا ٱلۡكِتَٰبُ وَلَا ٱلۡإِيمَٰنُ ٥٢ ﴾ الشوری.

واتە: پێش ئەم ڕووحە، پێش ئەم وەحییەی بۆت هات، نەتدەزانی نە كتێب چییە؟ نە ئیمانیش چییە؟

یەكێ بۆی هەیە بڵێ: چۆن پێغەمبەری خوا (صلی الله علیه وسلم) ئیمانی نەبووە؟! هەڵبەتە ئەگەر بشڵێین: ئیمانی نەبووە، زۆر

www.alibapir.com

ئاساییە، چونكە هەر چەندە پێغەمبەری خاتەم (محمد) (صلی الله علیه وسلم) پێش وەحیی بۆ هاتن، خوای ناسیوەو، خوا پاراستوویەتی لەو شتانەی ناشیرینكەرن، بەڵام ئەگەر شتێكی نەزانیبێ، كە ئەو شتە لە ڕێگای وەحییەوە نەبێ نازانرێ، ئەوە نوقسانیی نیەو، ناسینی خواش، جیایە لە ئیمان بەخوا، وەك پێشتریش گوترا.

پێناسەی بەندە بۆ ئیمان:

بەندە ئیمانم ئاوا پێناسە كردوە: {الإيمان هو النور التي يكتسبه الإنسان بتوفيق الله وتيسيره وهدايته، و مستقره القلب، ولكن ينعكس ضياؤه على باطن الإنسان، فَيُثْمِرْ فيه اليقين والطمئنينة والتصديق، وكذلك ينعكس على ظاهره، فَيُزَيِّنُهُ بالإقرار والسمع والطاعة والإتِّباع، ويجعله مُتَحَلِّياً بالفضائل النفسية والخُلُقيَّة، كالشمس الذي تُضيءُ بِأَشعَّتها ما حولها وما بَعُدَ عنها}.

واتە: ئیمان ئەو ڕۆشناییەیە كە مرۆڤ بە ئاسانكاریی و ڕێنمایی و بە دەست گرتنی خوا، وەدەستی دێنێ و، شوێنی سەرەكیی ئیمان، دڵە، بەڵام ڕۆشنایی ئیمان هەموو دەروونی ئینسان ڕووناك دەكاتەوەو، دڵنیایی و ئارامیی و بەڕاست زانینی تێدا دەچەسپێنێ، هەروەها ئیمان لەسەر ڕواڵەتی ئینسانیش دەردەكەوێ، ڕواڵەتەكەشی بەدانپێداهێنانی زمان و، گوێ گرتن و، بە فەرمانبەریی و شوێنكەوتن، جوان دەكات و، وا لە مرۆڤ دەكات ڕازاوە بێت بە سیفەتە بەرزە دەروونیی و ڕەوشتییەكان، وەك خۆر كە بە تیشكەكەی دەورو بەری خۆی ڕووناك دەكاتەوەو، ئەوەی كە لێشی دوورە، ڕووناكی دەكاتەوە.

ئەمە پێناسەیەكی كورتی ئیمان بوو، كە دواییش لە باسی پێك هاتەكانی ئیماندا، لە بارەیەوە دەدوێین.

www.alibapir.com

لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي

ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
عەلی باپیر/AliBapir

archive.org/details/@alibapir
عەلی باپیر/AliBapir

AliBapir
Google Play
App Store

www.alibapir.net
English - عربي - کوردی

کەناڵی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

www.alibapir.com

باسی دووەم

بنەڕەتەکانی ئیمـــــان

لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
عەلی باپیر/AliBapir
archive.org/details/@alibapir
عەلی باپیر/AliBapir
AliBapir
Google Play
App Store
www.alibapir.net
English - عربي - کوردی
کەناڵی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
www.alibapir.com

لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
عەلی باپیر/AliBapir
archive.org/details/@alibapir
عەلی باپیر/AliBapir
AliBapir
Google Play
App Store
www.alibapir.net
English - عربي - کوردی
کەناڵی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

www.alibapir.com

بەڕێـــزان!

لە قورئاندا خوای پەروەردگار باسی پێنج بنەڕەتان دەکات، بەڵام لە فەرمایشتی پێغەمبەردا (صلى الله عليه وسلم) بنەڕەتی شەشەمیش خراوەتە گەڵ ئەو پێنجانە، کە دوایی باسی دەکەم حیکمەتەکەی چییە، ئنجا ئەو پێنج بنەڕەتەی کە لە قورئاندا باس کراون، لە سێ شوێندا هاتوون:

١- لە سوورەتی (البقرة) ئایەتی (١٧٧)دا، خوا دەفەرموێ: ﴿ لَّيْسَ ٱلْبِرَّ أَن تُوَلُّوا۟ وُجُوهَكُمْ قِبَلَ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ وَلَٰكِنَّ ٱلْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلْكِتَٰبِ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ ﴿١٧٧﴾ ﴾.

واتە: چاکەکاریی ئەوە نیە ڕوو بکەنە ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا {مسوڵمانەکان لەگەڵ جوولەکەکان و نەصرانییەکاندا، مشت و مڕیان بووە لەسەر قیبلە، هی کێ باشترە؟} بەڵکو چاکەکاریی سیفەتی کەسێکە، بڕوای هێناوە، بەخواو بە ڕۆژی دوایی و، بە فریشتەکان و، بە کتێبەکانی خواو، بە پێغەمبەران (سەلامی خوایان لەسەر بێ).

لێرەدا خوا پێنج بنەڕەتی ئیمانی خستوونە ڕوو: ئیمان بەخوا و ڕۆژی دوایی و فریشتەکانی خوا و کتێبەکانی و پێغەمبەرەکانی.

٢- لە سوورەتی (النساء) ئایەتی (١٣٦)دا، دیسان خوا باسی ئەو پێنج بنەڕەتە دەکات، بەڵام بەو شێوازە کە: کوفر بریتیە لەنکوڵیی کردن لەو پێنج بنەڕەتە:

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ ءَامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَٱلْكِتَٰبِ ٱلَّذِى نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَٱلْكِتَٰبِ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ مِن قَبْلُ وَمَن يَكْفُرْ بِٱللَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَٰلًۢا بَعِيدًا ﴿١٣٦﴾ ﴾.

www.alibapir.com

واتە: ئەی ئەوانەی بڕواتان هێناوە! بڕوا بێنن بە خواو بە پێغەمبەرەکەی و بەو کتێبەی کە ناردوویەتە سەر پێغەمبەرەکەی و بەو کتێبەی (واتە: بە کۆی ئەو کتێبانەی) کە پێشتر ناردوویەتە خوارو، هەر کەسێ بێ بڕوا بێ: بە خواو بە فریشتەکانی و، بەکتێبەکانی و، بە پێغەمبەرانی و، بەڕۆژی دوایی، ئەوە بە گومڕاییەکی دوور گومڕا بووە.

خوێنەرانی بەڕێز!

جێی تێبینیی ئەوەیە کە لە ئایەتی (١٧٧)ی (البقرة)دا، ئیمان بەخوا پێش کەوتوەو، ئیمان بە ڕۆژی دوایی، یەکسەر بنەڕەتی دووەمە، چونکە لەڕووی گرنگییەوە، ئیمان بەخوا بناغەیە، دوای ئەو یەکسەر ئیمان بە ڕۆژی دوایی دێ، ئنجا ئیمان بە فریشتەکان و کتێبەکان و پێغەمبەران، بەڵام لێرەدا (ئایەتی (١٣٦)ی النساء) باسی کوفرە، ئنجا هەر کەسێ بێ بڕوا بێ، لە سۆنگەی ئەوەوە کە دوایین شت کە بابای بێ بڕوا بیری لێ دەکاتەوە، بریتیە لە ڕۆژی دوایی، بۆیە خوای کاربەجێ ئەوی خستۆتە دوایە.

٣- هەروەها لە سووڕەتی (البقرة) ئایەتی (٢٨٥)دا، دیسان باسی بنەڕەتەکانی ئیمان کراوە، بەڵام لەوێدا باسی چواریان کراوە:

﴿ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِۦ وَٱلْمُؤْمِنُونَ ۚ كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِۦ ۚ وَقَالُوا۟ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۖ غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ ٱلْمَصِيرُ (٢٨٥)﴾.

وەك دەبینین: لێرەدا تەنیا باسی بڕوا بەخواو فریشتەکانی و کتێبەکانی و پێغەمبەرەکانی کراوە، یانی: باسی چوار بنەڕەت لە

www.alibapir.com

پێنج بنەڕەتەكانی ئیمان كراوەو، باسی ڕۆژی دوایی نەكراوە، لەبەر ئەوەی سیاقەكە نەیخواستوە.

٤- پێغەمبەری خاتەمیش (صلى الله عليه وسلم) لەو فەرموودەیەدا كە بە (حديث جبريل) ناسراوە، دەفەرموێ: {قالَ: أَخْبِرْنِي عَنْ الْإِيمَانِ، قَالَ: أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَتُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ} أخرجه البخاري برقم: (٥٠) ومسلم: برقم (١).

جیبریل لە پێغەمبەرمان (محمد) (صلى الله عليه وسلم) دەپرسێ: هەواڵم پێ بدە دەربارەی ئیمان؟ ئەویش دەفەرموێ: ئیمان ئەوەیە: ئیمان بێنی بەخواو، بە فریشتەكانی خواو، بە كتێبەكانی و، بە پێغەمبەرانی و، بە ڕۆژی دوایی و، ئیمان بێنی بە قەدەر {واتە: ئەندازەگیریی و نەخشەی خوا} كە چاكی و خراپی، {بەنسبەت ئێمەوە یانی: ئەوەی كە پێت خۆشەو، ئەوەش كە پێت ناخۆشە، ئەوەی كە لەبەرژەوەندیی خۆتی دەزانی و، ئەوەشی كە لە زیانی خۆتی دەزانی} هەمووی لەلایەن خواوەیە.

یەكێك بۆی هەیە بپرسێ:

بۆچی پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) ئەو پایەی بۆ زیاد كردوە؟ دەڵێین: ئەوەش یەكێكە لەو شتانەی كە خوا دەفەرموێ:

﴿لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ ﴿٤٤﴾﴾ النحل.

واتە: تاكو ئەوەی بۆ خەڵك دابەزێنراوە، بۆیان ڕوون بكەیەوە.

پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) زانیویەتی كە ئوممەتی مشت و مڕیان دەبێ لەسەر قەدەر، بۆیە ئیمان بە قەدەریشی خستۆتە

www.alibapir.com



پاڵ ئەو پێنج بنەڕەتە، ئەدی لە ئایەتەکاندا بۆچی نەهاتوە؟! دەڵێین: لەڕاستییدا ئیمان بەقەدەر هەر دەچێتەوە نێو ئیمان بەخوا، یانی: ئیمان بێنی بە زانیاریی گشتگیری خواو، ویستی ڕەهای خواو، توانای بێ سنووری خواو، حیکمەتی خوا، کەواتە: ئیمان بەقەدەر دەچێتەوە نێو ئیمان بەخوا، ئەوە کە خوا نەخشەی ئەو بوونەی داناوە، پێش ئەوەی دروستی بکات و، هەموو شتێکی زانیوەو هەموو شتێکی لەبارەوە دەزانێ و، هیچ شتێك بەبێ ویستی خوا دروست نابێ و، دروست نەبووەو بەڕێوە ناچێ، ئیمان بەقەدەر ئەوەیە، بەڵام لەهەمان کاتیشدا خوای بێوێنە دادگەرەو ستەمی لەکەس نەکردوەو ناکات و کاربەجێشە.

هەروەها ئیمان بەقەدەر، دیسان دەچێتەوە نێو ئیمان هێنان بە کتێبەکانی خواو، بە پێغەمبەرانی خوا، چونکە ئەوانیش باسی قەدەریان کردوە.

ئنجا خواش سبحانە و تعالی لە زۆر لە ئایەتەکاندا باسی ئەندازە گیریی خۆی کردوە، بۆ بوون و گەردوون، بۆ نموونە:

﴿ إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَٰهُ بِقَدَرٍ ﴿٤٩﴾ ﴾ القمر.

واتە: ئێمە هەموو شتێکمان بە ئەندازەگیریی خوڵقاندوە.

بەڵێ خوا هەموو شتێکی دروستکردوەو ئەندازەشی بۆ داناوەو، ئەوەش شتێکی زۆر مەنتیقییە، کە خوا سبحانە و تعالی تێکڕای دروستکراوەکان: پێش ئەوەی بیانهێنێتە دی، نەخشەی بۆ دانابن و، هەموو شتێکی لەبارەوە زانیبن.

چونکە کەسێك بیەوێ بۆ نموونە: بینایەك دروست بکات، پێشێ نەخشەکەی لەسەر کاغەز دەکێشێ، ئنجا دوایی ئەو نەخشەیە



تەسلیمی کۆمەڵێك وەستاو کرێکار دەکات و پێیان دەڵێ: وەرن ئەم نەخشەیە جێ بەجێ بکەن، (ولله المَثَل الأعلى) خوای پەروەردگاریش بەر لەوەی ئەو دروستکراوانەی خۆی بێنێتە دی، هەموو شتێکی دەربارەی دروستکراوەکانی خۆی زانیوە، نەخشەشی بۆ داناون و، بەو نەخشەیەی خواش هەموو شتێك جێبەجێ دەبێ.

چونکە جار جارە شەیتان وەسوەسە دروست دەکات، دەڵێ: خوا ئەو هەموو دروستکراوانەی دروست کردوون، لەوانەیە دوایی بڕیار بدات: با زیندوویان نەکەمەوە! نا، خوا خاوەنی هەرچی سیفەتی بەرزو پەسەندە، ئەوەش کە دروستکراوەکان دروستبکات و، دوایی لێیان نەپێچێتەوە، شتەکان نەگەیەنێتە شوێنی خۆی، ئەوە شایستەی خوای تاك و پاك نیە، بۆیە خوا سبحانە و تعالى دەفەرموێ:

﴿ أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴿١١٥﴾ فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ ﴿١١٦﴾ ﴾ المؤمنون.

واتە: ئایا پێتان وایە بە گاڵتە دروستمان کردوون و بۆ لای ئێمە ناگێڕدرێنەوە؟ بەرزیی بۆ خوای حوکمڕانی هەق {خوا خاوەن و، حوکمڕانی هەقە، بەرزیی بۆ وی کە لە ئێوە نەپێچێتەوەو نەتانگێڕێتەوە بۆ لای خۆی و سزاو پاداشتتان نەداتەوە} بێجگە لەو هیچ پەرستراوێك نیە، خاوەنی بارەگای پەسندو بەڕێزە.

www.alibapir.com

لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي

ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir/عەلی باپیر

archive.org/details/@alibapir
AliBapir/عەلی باپیر

AliBapir
Google Play
App Store

www.alibapir.net
English - عربي - کوردی

کەناڵی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

www.alibapir.com

باسی سێیەم

پێکهاتەکانی ئیمـــــان



www.alibapir.com

لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي

عەلی باپیر/AliBapir
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

عەلی باپیر/AliBapir
archive.org/details/@alibapir

کەناڵی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

www.alibapir.net
English - عربي - كوردی

AliBapir
Google Play
App Store

ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

www.alibapir.com

بەڕێـــــزان!

ئەم باسەش تیشكی زیاتر دەخاتە سەر نێوەڕۆكی ئیمان و پێناسەی ئیمان.

زانایان - وەك پێشتریش باسمان كرد - ئاوا پێناسەی ئیمانیان كردوە:

{الإيمان: قول وعمل، قول القلب واللسان، وعمل القلب والجوارح}.

با تۆزێك ئەم پێناسەیە شی بكەینەوە:

١- {قول القلب}: قسەی دڵ، یانی: مەعریفەتی دڵ، یانی بە عەقڵ و بە دەروون، ئینسان ئەو شتانە بزانێ، كە دەبێ ئیمانیان پێ بهێنێ، وەك پێشتر لە باسی بوونناسییدا باسمان كرد، واتە: زانین و پەی پێ بردنی عەقڵ.

٢- **{قول اللسان}**: قسەی زمان، ئەوەیە مرۆڤ دان بەهەموو ئەو شتانەدا بێنێ كە لەبارەی ئیمانەوە زانیونی.

٣- **{عمل القلب}**: كردەوەی دڵ، ئەوەیە كە مرۆڤ هەموو ئەو شتانەی لە بارەی ئیمانەوە زانیونی، بەڕاستیان بزانێ و، خۆشی بوێن و قبووڵ و پەسندیان بكات.

٤- **{عمل الجوارح}**: كردەوەی ئەندامەكان، یانی: دەبێ مرۆڤ بەپێی خواست و داخوازیی ئەو هەقیقەتانە، كە بەعەقڵ دەركی كردوون و، لەدڵدا جێگیر بوون و، زمان دانی پێدا هێناون، ئەندامەكانیش بەو پێیە ڕەفتار بكەن.

www.alibapir.com

چونکە ئینسان چوار هێزی هەن و، هەموو بوونی ئینسان لەو چوار هێزەدا خولاصە دەبێتەوە، ئنجا ئەگەر بەپێی ڕیزبەندیی لە گرنگترەوە بۆ گرنگ، ڕیزیان بکەین، بەمجۆرەن:

یەکەم: عەقڵ: هێزی زانین: ئینسان بە عەقڵ شتەکان دەزانێ.

دووەم: دڵ: هێزی ویستن و نەویستن: ئینسان بەدڵ شتەکانی دەوێن، یاخود نایەوێن، قبووڵیان دەکات، یان ڕەفزیان دەکات.

سێیەم: هێزی دەربڕین: کە لە زماندا بەرجەستە دەبێ، یاخود ئەوەی لەجێی زمانە، وەك نووسین.

چوارەم: هێزی جێبەجێ کردن: کە بریتیە لە جەستەو ئەندامەکان.





ئنجا ئیمان پەیوەستە بە هەر کام لەم چوار هێزانەوە، بۆیەش زانایان ئاوایان پێناسە کردوە:

{الإيمان: قول القلب واللسان، وعمل القلب والجوارح}، ئینسان سەرەتا دەبێ بەو عەقڵ و هۆشە کە هەیەتی، ئەوەی کە دەبێ ئیمانی پێ بێنێ: خوا تبارك و تعالى، فریشتەکان، کتێبەکانی خوا، پێغەمبەران، ڕۆژی دوایی، دەبێ مەعریفەت و شارەزایی دەربارەیان هەبێ، بۆیەش گوتمان: لە پێش ئیمانەوە قۆناغێکی دیکە هەیە کە بریتیە لە بووناسیی (المعرفة) بەڵام ئەوە ئیشی عەقڵەو بەس بناغە دادەنێ بۆ پەیدا بوونی ئیمان، بەڵام پێی ناگوترێ: ئیمان، چونکە کافرو مسوڵمان، تێیدا بەشدارن، وەك ئیبلیس و فیرعەون و ئالی فیرعەون و ئەبو جەهل، هەموویان هەقیان زانیوە، بەڵام دانیان پێدا نەهێناوە.

گێڕراوەتەوە کە یەکێ لە قوڕەیش بەناوی (الأخنس بن شُريق) بە ئەبو جەهلی گوت: ئەی ئەبولحەکەم! ڕات چییە لە بارەی ئەوەوە کە لە موحەممەدت بیست؟!

گوتی: چیم بیست! {مەبەستی ئەوەبووە شتێکی سەر سوڕهێنەری بیستوەو دەزانێ کە موحەممەد پێغەمبەری خوایەو قسەی ناڕاست ناکات}.

{ئنجا ئەبو جەهل گوتی}: عەشیرەتی ئێمە (بنو عبدالشمس)، لەگەڵ عەشیرەتی (بنو عبد مناف)دا هەر پێشبڕکەمان بوو {لەسەردەمی نەفامییدا}، ئەوان خواردنیان بەخشی، ئێمەش خواردنمان بەخشی، ئەوان پەلاماری دوژمنیان دا، ئێمەش بەهەمان شێوە هێرشمان کرد، ئەوان بەخشییان، ئێمەش بەخشیمان، ئنجا کاتێك کە وەك دوو ئەسپ سواری پێشبڕکەکەر بەرانبەری یەك بووین، ئێستا ئەوان دەڵێن: پێغەمبەرێکمان لەنێودا هاتوە، وەحیی لە ئاسمانەوە بۆ دێ، ئەدی ئێمە پێغەمبەرێك لەکوێ بێنین! {دەبێ بەدوای ئەوان بکەوین و} بە خوا، هەرگیز کاری وا ناکەین، بڕوای پێ ناهێنین و بەڕاستی دانانێین[1].

هەروەها گێڕراوەتەوە: کاتێك موسەیلیمەی درۆزن (مُسَيلِمة الكذاب) پەیدا بوو، بانگەشەی پێغەمبەرایەتیی دەکردو هەندێ وتەی دانابوون، بە حیسابی خۆی لەجێی ئایەتان، یەکێ لەوانە:

(الفيل، ماالفيل، وما أدراك ماالفيل، له أذنان عريضان، وخرطوم طويل)!! ئنجا دەڵێ یەکێ بەوەی دیکەی گوت: ئەرێ ئەو پێغەمبەرەی

---

(١) السيرة النبوية لابن هشام، ج١ ص١٥٩، دار ابن الهيثم/ ٢٠٠٦م.

www.alibapir.com



ئێمە ئەو قسانە دەکات، هیچ وەك ئایەتی خوا دەچن؟ کابراش گوتی: ناوەڵڵا، برادەرەکەشی گوتی: کەواتە: بۆچی بڕوا بە موحەممەد نەهێنین؟! کابراش گوتی: (كذاب ربيعة أحبُّ إليَّ مِن صادِقِ مُضَر)[1] واتە: درۆزنی ڕەبیعەم لەلا خۆشەویستترە، لە ڕاستگۆی موزەڕڕ، واتە: درۆزنەکەی خۆمانم خۆشتر دەوێ لە ڕاستگۆکەی ئەوان.

مەبەستم ئەوەیە کە ئەوان وەك زانین، زانیویانە، بەڵام هەق زانین بەعەقڵ بەتەنیا نابێتە ئیمان، هەتا پێکهێنەرە سەرەکییەکانی دیکەی نەچنە پاڵ، هێزی ویستن و، هێزی دەربڕین و، هێزی جێبەجێ کردن، هەڵبەتە ئەو دڵە گۆشتیینە، پەیوەندییەکی پتەوی هەیە بە دڵە مەعنەوییەکەوە، کە خوا باسی دەکات، بەڵام بەتەئکید مەبەست لەو دڵە مەعنەوییە، ئەو دڵە گۆشتیینە نیەو، ڕاستییەکەی هەموو ئەو شتانە، ئیشی ڕووحن:

١- چونکە ڕووح: عەقڵ بەکار دەهێنێ بۆ دەرك کردن.

٢- دڵ بەکار دەهێنێ بۆ ویستن و نەویستن.

٣- زمان بەکار دەهێنێ بۆ دەربڕین.

٤- ئەندامەکانیش بەکار دەهێنێ بۆ جێبەجێ کردن.

کەواتە: ئەو مشت و مڕەی لە بارەی ئیمانەوە لەنێو زانایاندا بووە، کە ئایا ئیمان بریتیە لە چی؟ لێرەوە چارەسەر دەبێ و هەق دەدرەوشێتەوە، کە جەهمییەکان گوتوویانە: ئیمان بەس بریتیە لە زانین (معرفة)! کە ئەگەر وا بێ، دەبوو ئیبلیس لە هەموو کەس

---

(١)جمع الجوامع أو الجامع الكبير للسيوطي ج٣، ص ٣٦٠.

www.alibapir.com

ئیمانداری باشتر بێ، هەروەها فیرعەون و ئەبو جەهل و ...هتد، ئەوانە دەیانزانی پێغەمبەرانێك كە بۆیان هاتوون، هەقن، بەڵكو ئیمان پەیوەندیی بە هەموو کەینوونەی ئینسانەوە هەیە، کە لە چوار هێزەکەیدا بەرجەستە دەبێ:

١- زانین و پەیپێبردن (المعرفة والإدراك).

٢- ویستن و پەسند کردن (الإرادة والقبول).

٣- دەربڕین و دانپێداهێنان (الإقرار والتصديق).

٤- جێبەجێ کردن و ئەنجامدان (العمل والتنفيذ).



ئـــایـــا بۆچی خوای پەروەردگار زیاتر باسی دڵ دەکات؟



لەبەر ئەوەی دڵ جیاکەرەوەی ئەهلی کوفرو ئەهلی ئیسلامە، هەروەها جیاکەرەوەی ئەهلی ئیمان و ئەهلی نیفاقە، ئەگەرنا بە عەقڵ، جاری وا هەیە کافریش هەق دەناسێ، بەڵام دانی پێدا ناهێنێ، بە زمانیش، جاری وا هەیە ئەو ئینسانە لە ترسان ناتوانێ ئیمانەکەی دەرببڕێ، یاخود توانای دەربڕینی نیە، بە ئەندامەکانیش، ڕەنگە هەموو جارێ، ئەو ئەرکانەی بۆ جێبەجێ نەکرێن، بەڵام دڵ هەمیشە هەیە، تاکو ئەو ئینسانە لە ژیاندا بێ، بۆیە خوای کارزان لەباسی ئەو کەسانەدا کە بەزۆریی کوفریان پێ دەکرێ، دەفەرموێ:

﴿إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُۥ مُطْمَئِنٌّ ﴿١٠٦﴾﴾ النحل.

واتە: مەگەر کەسێك زۆریی لێ بکرێ و، دڵیشی بە ئیمان ئۆقرە گرتوو بێ.

www.alibapir.com

ئەم ئایەتە دەربارەی (عمار بن یاسر) خوا لەخۆی و باب و دایکی ڕازی بێ، دابەزی، کە باب و دایکی کوژران و، کافرەکان خەریك بوو ئەویش بکوژن، گوتیان: دەبێ کوفر بکەی، قسە بە پێغەمبەری خوا (صلی الله علیه وسلم) بلێی و، مەدحی پەرستراوەکانی ئێمە بکەی، ئەگەرنا دەتکوژین، ئەویش هەندێ قسەی گوتن، کە ئەوان ڕازی بن، دوایی چوو بۆ لای پێغەمبەری خوا (صلی الله علیه وسلم) گریا، گوتی: من ئەوەم گوتوە، پێغەمبەری خوا (صلی الله علیه وسلم) فەرمووی: دڵت چۆنە؟ گوتی: ئۆقرە گرتوویە بە ئیمان (مطمئن بالإیمان)، فەرمووی: ئەگەر دووبارە هاتنەوە، تۆش دووبارەی بکەوە، {مادام دڵەکەت پڕ لە ئیمان بێ، زەرەری نیە}[1].



---

(١) بڕوانە: (الإستیعاب في بیان الأسباب) ج٢ ص٤٢٣، أخرجه عبدالرزاق في تفسیره (٣٦٠/٢/١) وابن سعد في (الطبقات الکبری) (٢٤٩/٣) والطبري في (جامع البیان) (١٢٢/١٤) وأبو نعیم في (الحلیة) (١٤٠/١)، والحاکم (٣٥٧/٢) وقال صحیح علی شرط الشیخین ولم یخرجاه ووافقه الذهبي.
وقال مؤلفا الإستیعاب: قلنا فیه نظر لوجوه.....

www.alibapir.com

باسی چوارەم

بــڕوادار (مـؤمــن) کێیە؟!



www.alibapir.com

www.alibapir.com

بەڕێـــزان!

هەڵبەتە وەك لە سەرەتاوەش باسمان کرد: قورئان دەربارەی هەموو بنەڕەتەکانی ئیمان نوختەی خستۆتە سەر پیت و، بۆ پێغەمبەریشی (صلی الله علیه وسلم) بەجێنەهێشتوە، چونکە ئیمان بناغەی ئیسلام و مسوڵمانەتییە.

ئەم باسەش لەبەر تیشکی چەند ئایەتێکدا شیدەکەینەوە، تاکو بزانین ئیماندار کێیە؟

پێشتریش گوتمان: خوا سبحانە و تعالی لە قورئاندا پێناسەی تەجریدیی بۆ شتەکان نەکردوە، بەڵکو بەوە پێناسەی بڕوادارانمان بۆ دەکات، کە کەسانێکن، هەڵگری ئیمانن، بۆ وێنە:

١)- لە سوورەتی (الأنفال) ئایەتەکانی (٢و٣و٤)دا، خوا عزوجل ئاوا پێناسەی بڕواداران دەکات:

﴿ إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُهُۥ زَادَتْهُمْ إِيمَٰنًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٢﴾ ٱلَّذِينَ يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣﴾ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَّهُمْ دَرَجَٰتٌ عِندَ رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤﴾ ﴾.

واتە: بڕواداران تەنیا ئەوانەن کە: کاتێ یادی خوا دەکرێ، دڵیان ڕادەچڵەکێ و، کاتێك ئایەتەکانی خوایان بەسەردا دەخوێنرێنەوە، ئیمانیان زیاد دەکات و، تەنیا پشت بە پەروەردگاریان دەبەستن، ئەوانەی نوێژ بەرپا دەکەن و لەوەی پێمان داون دەبەخشن، ئەوانە

www.alibapir.com

بەڕاستیی بڕوادارن، لەلایەن پەروەردگاریانەوە پلە بەرزەکان و لێبوردن و بژێوێکی پەسندیان هەیە.

٢)- لە سووڕەتی (الحجرات) ئایەتی ژمارە (١٥)دا، دەفەرموێ:

﴿ إِنَّمَا ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ لَمۡ يَرۡتَابُواْ وَجَٰهَدُواْ بِأَمۡوَٰلِهِمۡ وَأَنفُسِهِمۡ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِۚ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّٰدِقُونَ ١٥ ﴾.

واتە: بڕواداران تەنیا ئەوانەن کە بڕوایان بە خواو بە پێغەمبەرەکەی هێناوە، دواییش هیچ دوو دڵییان نیەو، لە پێناوی خوا تێدەکۆشن بە سامان و گیانیان، ئا ئەوانە ڕاستن (کە بڕوایان هێناوە).



٣)- لە سووڕەتی (النور) ئایەتی (٥٢)دا، خوای پەروەردگار بەم شێوەیە باسی بڕواداران دەکات:



﴿ إِنَّمَا كَانَ قَوۡلَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ إِذَا دُعُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ لِيَحۡكُمَ بَيۡنَهُمۡ أَن يَقُولُواْ سَمِعۡنَا وَأَطَعۡنَاۚ وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡمُفۡلِحُونَ ٥١ ﴾.

واتە: قسەی بڕواداران کاتێ بانگ بکرێن بۆ لای خواو پێغەمبەرەکەی کە دادوەرییان لەنێواندا بکات، هەر ئەوەیە کە بڵێن: بیستمان و فەرمانبەرین، هەر ئەوانەش سەرفرازن.

٤)- هەر لە سووڕەتی (النور) ئایەتی (٦٢)دا، دەفەرموێ:

﴿ إِنَّمَا ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَإِذَا كَانُواْ مَعَهُۥ عَلَىٰٓ أَمۡرٖ جَامِعٖ لَّمۡ يَذۡهَبُواْ حَتَّىٰ يَسۡتَـٔۡذِنُوهُ ٦٢ ﴾.

واتە: بڕواداران تەنیا ئەوانەن، کە بڕوایان بە خواو بە پێغەمبەرەکەی هێناوەو، کاتێك لەگەڵ پێغەمبەری خوادا دەبن بۆ کارێکی کۆکەرەوە

{کارێکی هەرەوەزیی کە پێویستیی بە هەمووان بێ} تاکو مۆڵەت وەرنەگرن، بەملاولادا ناچن.

کەواتە: ئیمانداران ئەوانەن کە وێڕای ئیمان بە خوا، دەبێ قیادەیەکیشیان هەبێ و، پابەندیش بن بەو قیادەیەوە، هەر ئەوانە بڕواداری ڕاستەقینەن

٥)- لە سووڕەتی (الحجرات) ئایەتی ژمارە (١٠)دا، خوای تاك و پاك، گۆشەو لایەنێکی دیکەی پێناسەی ئیمانداران باس دەکات، دەفەرموێ:

﴿ إِنَّمَا ٱلۡمُؤۡمِنُونَ إِخۡوَةٞ ﴿١٠﴾ ﴾ الحجرات.





واتە: تەنیا بڕواداران بران، یاخود بڕواداران تەنیا بران.

٦)- هەروەها لە ئایەتی (٦٠)ی (النساء)دا، خوای پەروەردگار، لایەکی دیکە لە پێناسەی بڕواداران باس دەکات، ئەویش ئەوەیە لەکاتێکدا ناکۆکییان دەبێ، بۆ چارەسەری ناکۆکییەکانی نێوانیان، تەنیا دادوەریی خۆیان دەبەنە لای خواو، پێغەمبەری خوا (صلی الله علیه وسلم):

﴿ أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ يَزۡعُمُونَ أَنَّهُمۡ ءَامَنُواْ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبۡلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُوٓاْ إِلَى ٱلطَّٰغُوتِ وَقَدۡ أُمِرُوٓاْ أَن يَكۡفُرُواْ بِهِۦ وَيُرِيدُ ٱلشَّيۡطَٰنُ أَن يُضِلَّهُمۡ ضَلَٰلَۢا بَعِيدٗا ﴿٦٠﴾ ﴾.

واتە: ئایا سەرنجی ئەوانە نادەی! کە پێیان وایە {هەر لەبەر ئەوەی ویستوویانە دادوەریی خۆیان بەرنە لای تاغووت، خوا دەفەرموێ:

www.alibapir.com



پێیان وایە، (يَزْعُمُونَ) چونکە وشەی (زَعْم) بۆ خەیاڵ و درۆ بەکاردێ}[1] ئیمانیان هەیە بەوەی کە بۆتۆ نێرراوەتە خوارو بەوەش کە پێش تۆش نێرراوە، لەکاتێکدا کە دەشیانەوێ داوەریی خۆیان ببەنە لای تاغووت {طاغووت: هەر کەسێکە کە حوکم بە غەیری شەریعەتی خوا بکات} کە فەرمانیشیان پێکراوە کوفری پێ بکەن، شەیتانیش دەیەوێ زۆر دووریان بخاتەوەو گومڕایان بکات.

ئەمانە چەند لایەنێکی سەرەکیی پێناسەی مرۆڤی بڕوادار (مؤمن) بوون، کە بێگومان لایەنی دیکەشی هەن.





AliBapir
archive.org/details/@alibapir
www.alibapir.net

(١) مفردات ألفاظ القرآن، ص٢٣٠، ط١/٢٠١٢م، المطبعة العصرية.

www.alibapir.com

باسی پێنجەم

ئایا کردەوە بەشێکە لە ئیمان، یان نا؟



www.alibapir.com

لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
عەلی باپیر/AliBapir
archive.org/details/@alibapir
عەلی باپیر/AliBapir
www.alibapir.net
English - عربي - کوردی
AliBapir
Google Play
App Store
کەناڵی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

www.alibapir.com

بەڕێـــــزان!

هەڵبەتە بەوەی كە پێشتر باسمان كرد، وەڵامی ئەم پرسیارە زۆر باش هاتۆتە دەستمانەوە، كە بە تەئكید كردەوە بەشێكە لە ئیمان، كە بێگومان لێرەدا كردەوە (عمل) مەبەست پێی كردەوەی جەستەیە، یانی: كردەوەی ئەندامەكان.

زانایان لەسەر ئەوە مشت و مڕو كێشەیان بووەو، زانایانی ئۆممەت لەو بوارەدا بە گشتیی بوونەتە سێ بەش:

١)- هەندێكیان كە دەگونجێ ناویان بنێین (المُفَرِّطون)، واتە: زایە كەران، كەمتەرخەمان، كە جەهمییەو مورجیئەن، ئەوانە گوتوویانە: كردەوە پێكهێنەری ئیمان نیەو، دەگونجێ ئینسان هیچ كردەوەیەكی نەبێ و هیچ پابەندییەكی بە شەریعەتەوە نەبێ و، ئیمانداریش بێ!





٢)- (المُفْرِطون) تێپەڕێنەران، زێدەڕۆییكەران، كە خەواریج و موعتەزیلەن و پێشتریش باسمان كردوون، گوتوویانە: هەموو كردەوەیەك پێكهێنەری ئیمانە كەواتە: ئینسان هەر واجبێكی شەرعیی بچوێنێ، پێی كافر دەبێ و، هەر گوناهێكیش بكات، پێی كافر دەبێ، ئەوانەش تێیان پەڕاندوە.

٣- (المُتوسِّطون) ئەوانەی كە خەتی نێوەڕاستیان گرتوە، كە زۆربەی هەرە زۆری ئەهلی ئیسلام و زانایانی ئۆممەتن، گوتوویانە: جینسی كردەوە، بەشێكی ئیمانە، ئنجا یان پێكهێنەر (مكوِّن)یەتی، یاخود تەواوكەر (مُكمِّل)یەتی، چونكە ئەبو حەنیفە ڕەحمەتی خوای لێبێ و، هەندێكی دیكە لە زانایان دەڵێن: كردەوە تەواوكەری ئیمانە، بەڵام پێكهێنەری نیە، هەڵبەتە ڕای ڕاست ئەوەیە كە كردەوە {هەموو

www.alibapir.com

کردەوەیەك نا} بەڵام جینسی کردەوە، پێکهێنەری ئیمانە، چونکە وەك پێشتریش باسمان کرد: خوا پابەندیی بە شەریعەتەوەشی ناوناوە ئیمان و، نوێژیشی ناوناوە ئیمان.

ئنجا زانایان مشت و مڕی زۆریان هەبووە لەو بارەوە کە ئایا کەسێك هەر نوێژ نەکات، بە ئیماندار لەقەڵەم دەدرێ، یان نا؟! پێشتر لەسەردەمی هاوەڵان و لەسەردەمی تابیعییندا، عەبدوڵڵای کوڕی شەقیق دەگێڕێتەوە دەڵێ: {كَانَ أَصْحَابُ محَمَّدٍ صلى الله عليه وسلم لا يَرَوْنَ شَيْئاً مِنَ الأعْمَالِ تَرْكُهُ كُفْرٌ، غَيْرَ الصَّلاَةِ} أخرجه الترمذي برقم: (٢٦٢٢)، قال الألباني في سنن الترمذي: صحيح.



عەبدوڵڵای کوڕی شەقیق کە یەکێکە لە زانایانی تابیعین دەڵێ: هاوەڵانی پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم)، واز هێنان لە هیچ کردەوەیەکیان، بە کوفر لەقەڵەم نەداوە، جگە لە نوێژ.



یانی: نوێژ کەسێك نەیکردبێ، خاوەنەکەیان بە کافر لەقەڵەم داوە، بەڵام وەك ئەمانەتی زانستیی پێویستە ئەوە بڵێم کە زۆربەی زانایان لە چوار مەزهەبەکان (ئەبو حەنیفەو، مالیك و، شافیعیی)، هەر سێکیان ڕایان وایە: کەسێك کە نوێژ نەکات لەبەر تەنبەڵیی، هەر بە مسوڵمان لەقەڵەم دەدرێ، بەڵام تاوانێکی کردوە، ئنجا ئایا سزایەکەی چییە؟ هەندێ گوتوویانە: دەکوژرێ، هەندێ گوتوویانە: سزا دەدرێ، هەندێ گوتوویانە: حەپس دەکرێ، بەڵام ئەحمەدی کوڕی حەنبەل ڕای وایە: ئەو کەسەی کە لە بناغەدا نوێژ نەکا، بە ئیماندار دانانرێ.

شایانی باسە من لەمەوسووعەی: {خوا پەرستیی ئیسلامیی} لە کتێبی دووەمدا بە دوورو درێژیی لەو بارەوە دواوم و، قسەی

www.alibapir.com

زانایانیشم هێناوەو پێم وایە ئەو مەسەلەیە دەبێ وردە کاریی تێدا بکرێ، بۆ وێنە: (إبن تيمية) قسەیەکی هەیە دەڵێ: {کەسێ هەر تەنها نوێژەکانی جومعەش بکات، ناتوانین بڵێین: کافرە، چونکە ئەگەر تەنیا جومعەش بکات، مانای وایە ئەهلی قیبلەیە، ئەهلی سەجدەیە، ئەهلی نوێژە، بەڵام کەسێك کە هیچ نوێژان نەکات، لەوێدا ئیشکال دروست دەبێ}[1].

منیش پێم وایە ئەو مەسەلەیە لەڕۆژگارێکەوە بۆ ڕۆژگارێك، فەرق دەکات، لەشوێنێك کە خەڵك تێگەیەنراوە کە مرۆڤ ئەگەر نوێژ نەکات، کردەوەکەی بە کوفر لەقەڵەم دەدرێ، ئەوە جیایە لە شوێنێك کە ئەو جۆرە هۆشیاریی و شارەزاییە نەبێ و، ئەو کەسە ئەو قەناعەتەی نەبێ، وەك زۆر لە خەڵکی لەنێو گەلی کوردی خۆماندا، پێی وا نیە، کە کەسێك نوێژێ نەکات، پێی کافر دەبێ! پێم وایە کەسی وا تاکو بەڵگەی لەسەر تەواو نەکرێ و، بیانوو بڕاو نەکرێ، چاك چاك تێنەگەیەنرێ، دروست نیە ئەو ڕایەی بەسەردا بسەپێنرێ، کە نوێژ نەکەر بە ڕەهایی بە کافر لەقەڵەم

---

(١) خوا پەرستیی ئیسلامیی، بەرگی دووەم، لاپەڕە: ١٠٩-١٥٣، چاپی ٢/ ٢٠٠٩ز، هەروەها بڕوانە: مجموع الفتاوى، لابن تيمية، ج٦ ص٤٢٩و، ج٧ ص٧١٦و، ج٢٤ص٢٨٧.

شایانی باسیشە (إبن تيمية) لەبارەی حوکمی بابای نوێژنەکەرەوە بە بیانووی تەنبەڵییەوە گوتوویەتی: {وأكثر السّلف على أنه يُقتَلُ كافراً} مجموع الفتاوى، ج٢٨ ص ٣٠٨.

کەچی (النووي)ش دەڵێ: {فمن ترك الصلاة تكاسلاً... أنه يُقتَلُ حَداً ولا يُكَفَّرُ، وبه قال مالك والأكثرون من السلف والخلف، وقالت طائفة: يكَفَّرُ ويجري عليه أحكام المرتدين في كل شيء} المجموع شرح المهذب، ج٣ ص١٧.

www.alibapir.com



دەدریێ، چونکە ئەوە دوایی زۆر حوکمی جۆراو جۆری دێنە سەریێ: ئەگەر هاوسەری هەبێ و مسوڵمان بێ، نیکاحەکەی هەڵدەوەشێتەوە، منداڵەکان لەڕووی نەسەبەوە ئیشکالیان تێ دەکەوێ، هەروەها میراتگرتن و بە خاك سپاردن و زۆر شتی دیکەش، ئنجا من ئەو ڕایەم پێ ڕاستە، کە دەبێ، لەوەدا وردبینیی بکرێ و پەلە نەکرێ و، لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێك، ئەو حوکمە فەرق دەکات، ئەگەرنا کاتێك ئینسان تەماشای قوڕئان و ئەو هەموو فەرموودانە دەکات دەربارەی نوێژ، دەگاتە ئەو ڕایە کە کەسێك هەر نوێژ نەکات، بە مسوڵمان لەقەڵەم نادرێ:

بۆ نموونە:

١- خوای پەروەردگار دەفەرموێ: ﴿كُلُّ نَفۡسِۭ بِمَا كَسَبَتۡ رَهِينَةٌ ﴿٣٨﴾ إِلَّآ أَصۡحَٰبَ ٱلۡيَمِينِ ﴿٣٩﴾ فِي جَنَّٰتٖ يَتَسَآءَلُونَ ﴿٤٠﴾ عَنِ ٱلۡمُجۡرِمِينَ ﴿٤١﴾ مَا سَلَكَكُمۡ فِي سَقَرَ ﴿٤٢﴾ قَالُواْ لَمۡ نَكُ مِنَ ٱلۡمُصَلِّينَ ﴿٤٣﴾ وَلَمۡ نَكُ نُطۡعِمُ ٱلۡمِسۡكِينَ ﴿٤٤﴾ وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ ٱلۡخَآئِضِينَ ﴿٤٥﴾ وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوۡمِ ٱلدِّينِ ﴿٤٦﴾ حَتَّىٰٓ أَتَىٰنَا ٱلۡيَقِينُ ﴿٤٧﴾﴾ المدثر.

واتە: هەر کەس بارمتەی ئەوەیە کە کردوویەتی (لە دۆزەخدا حەپس دەکرێ) جگە لە هاوەڵانی دەستە ڕاست، لە چەند باغێك دان، لە تاوانباران دەپرسن: چ شتێك ئێوەی خستە کڵپەی ئاگری دۆزەخەوە؟ گوتیان: ئێمە لە نوێژکەران نەبووین و، خواردنمان نەدەدایە نەدارو، لەگەڵ بێبڕوایان دەڕژاینە نێو قسەی خراپەوەو، بڕواشمان بە ڕۆژی سزاو پاداشت نەبوو، هەتا مردنمان گەیشتە سەر.

www.alibapir.com



ئنجا هەرچەندە هەندێ لە توێژەرەوان دەڵێن: بە کۆی ئەو چوار شتە، تووشی دۆزەخ بوون و بە ئەهلی کوفر لەقەڵەم دراون، نەك بە تاك تاکیان، بەڵام گرنگ ئەوەیە یەکەم سیفەتیان ئەوەیە: (لَمۡ نَكُ مِنَ ٱلۡمُصَلِّينَ) لە نوێژ کەران نەبووین، بۆیە تووشی ئێرە بووین.

٢- هەروەها خوا فەرمووویەتی: ﴿ فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلَّىٰ ﴿٣١﴾ وَلَٰكِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿٣٢﴾ ﴾ القيامة.

واتە: (ئەو دۆزەخییە) بەڕاستی نەزانیوە (ئیسلام یان قورئان، یان پێغەمبەر)و نوێژیشی نەکردوە، بەڵکو بەدرۆی داناوەو پشتی هەڵکردوە.

٣- هەروەها خوا دەفەرموێ: ﴿ فَإِن تَابُواْ وَأَقَامُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُاْ ٱلزَّكَوٰةَ فَإِخۡوَٰنُكُمۡ فِي ٱلدِّينِۗ وَنُفَصِّلُ ٱلۡأٓيَٰتِ لِقَوۡمٖ يَعۡلَمُونَ ﴿١١﴾ ﴾ التوبە.

واتە: ئنجا ئەگەر گەڕانەوەو نوێژیان بەرپا کردو زەکاتیان دا، ئەوە برای دینییتانن و، ئایەتەکانیش بۆ کۆمەڵێك بزانن ڕوون دەکەینەوە.

واتە: ئەگەر وا نەکەن، برای دینییتان نین، چونکە هەندێ لە زانایان گوتوویانە: چوار پایەکان: (نوێژ، زەکات، ڕۆژوو، حەج) هەر کامێکیان واز لێهێنانی بەیەکجاریی، کوفرە، بەڵام زۆربەیان هاتوونە سەر نوێژو، هەندێکیش لەسەر زەکاتیش ڕایان وایە.

٤- هەروەها ئەو فەرمایشتەی پێغەمبەری خواش (صلى الله عليه وسلم) کە دەفەرموێ: {الْعَهْدُ الَّذِي بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ الصَّلَاةُ فَمَنْ تَرَكَهَا فَقَدْ كَفَرَ} أخرجه ابن أبي شيبة برقم: (٣٠٣٩٦)، وأحمد برقم (٢٢٩٨٧)،

www.alibapir.com

والترمذي برقم (٢٦٢١)، وقال: حسن صحيح غريب، والنسائي برقم (٤٦٣)، وابن ماجه برقم (١٠٧٩)، وابن حبان برقم (١٤٥٤)، والحاكم برقم (١١)، وقال: صحيح الإسناد، والبيهقي برقم (٦٢٩١)، وأخرجه أيضا: الدارقطني (٥٢/٢)، والديلمي برقم (٤٢٥٧)، والمروزي في تعظيم قدر الصلاة برقم (٨٩٦)، وعبد الله بن أحمد في السنة برقم (٧٦٩)، قال المناوي (٣٩٥/٤): قال العراقي في أماليه: حديث صحيح، قال شعيب الأرنؤوط: إسناده قوي، وقال الألباني: صحيح.

واتە: ئەو پەیمانەی لەنێوان ئێمەو ئەواندا هەیە، نوێژە، هەرکەسێ نوێژ نەکا کافرە.

٥- هەروەها پێغەمبەری خوا (صلى الله عليه وسلم) دەفەرموێ: {بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشِّرْكِ وَالْكُفْرِ، تَرْكُ الصَّلَاةِ} أخرجه مسلم برقم (٨٢)، وأبو داود برقم (٤٦٧٨)، والترمذي برقم (٢٦١٩) وقال:حسن صحيح، وابن ماجه برقم (١٠٧٨)، والبيهقي برقم (٦٢٨٧).

واتە: لەنێوان پیاوو شیرك و كوفردا، وازلێهێنانی نوێژە، یانی: هەر کەسێ وازی لە نوێژان هێنا ئەوە لە بازنەی ئیسلام دەرچووە.

مەبەستم ئەوەیە دەقەکان زۆر زۆرن لەو بارەوە، بەڵام ئینسان زیاتر لای ڕەحمەت و دووربینیی بگرێ، باشترە.

Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir/عەلی باپیر
archive.org/details/@alibapir
AliBapir
www.alibapir.net
English - عربي - كوردی

www.alibapir.com

باسی شەشەم

پلـەکانی ئیمـــــان

لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي


ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپـیـر
عەلی باپیر/AliBapir



archive.org/details/@alibapir

عەلی باپیر/AliBapir


www.alibapir.net
English - عربي - کوردی

کەناڵی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپـیـر



AliBapir
Google Play
App Store

ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپـیـر

www.alibapir.com

لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir/عەلی باپیر
archive.org/details/@alibapir
AliBapir/عەلی باپیر
AliBapir
Google Play
App Store
www.alibapir.net
English - عربي - کوردی
کەناڵی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

بەڕێـــــزان!

پێویستە بزانرێ کە:

ئیمان یەك پلە نیە، بەلای کەمەوە ئیمان سێ پلەی هەن:

پلەی یەکەم: ئیمانی سەرەتا، ئەصڵی ئیمان (مطلق الإیمان، أصل الإیمان): ئەویش بریتیە لەلای کەمی ئیمان، لای کەمی ئیمانیش ئەوەیە کە ئینسان پێی دەبێتە بڕوادار، پێی دەبێتە مسوڵمان، لە لای خەڵکی و لەلای خوا.

پلەی دووەم: ئیمانی پێویست (الإیمان الواجب): ئەویش ئەو ئیمانەیە کە خاوەنەکەی دەگێڕێتەوە لە گوناهی گەورە، گوناهی گەورەش یان چواندنی واجبێکە، یاخود شکاندنی قەدەغەیەکە، بۆ نموونە: نوێژ نەکردن گوناهی گەورەیە، هەروەها زەکات نەدان، ڕۆژوو نەگرتن، هەروەك هەرکام لە: قەتڵ، زینا، دزیی، غەیبەت، درۆ، گوناهی گەورەن، چونکە هەرکامیان یان سزای دنیایی، یان هەڕەشەی دوارۆژیی (عقوبة دنیویة أو وعید أخروي)ی لەسەرە[1].

پلەی سێیەم: ئیمانی پەسند، ئیمانی ڕەها (الإیمان المستحب، الإیمان المطلق): ئەویش ئەو ئیمانەیە کە خاوەنەکەی دەگێڕێتەوە لە

---

(١) زۆربەی هەرە زۆری زانایان گوناهی گەورە (الکبیرة)یان وا پێناسە کردوە کە: {هەر گوناهێکە سزای دنیایی یان هەڕەشەی قیامەتی لەسەر بێ}.
{الکبائر جمع کبیرة قال الراغب: وهي متعارفة في كل ذنب تعظم عقوبته وفي الإصطلاح: هي ما كان حراماً مَحْضاً شرعت علیه عقوبة محضة، بنص قاطعٍ في الدنیا والآخرة: وقیل: إنها ما یترتب علیها حدٌّ أو توعُّدٌ علیها بالنار أو اللعنة أو الغضب} معجمم المصطلحات والألفاظ الفقهیة، د. محمود عبدالرحمن عبدالمنعم، ج٣ ص ١٣٥.

www.alibapir.com

گوناهە بچووکەکانیش و، خاوەنەکەی وا لێ دەکات ببێتە بەندەیەکی چاك و بۆ خوا صولْحاوو ئیمان دامەزراو.

بەڵێ ئیمان بەتەئکید یەك پلە نیەو، بگرە لەنێوان ئەو سێ پلە سەرەکییەشدا، پلەی زۆر هەن.

خوا بە لوتف و کەرەمی خۆی یارمەتییمان بدات، کە ئیمانێکی باش بێنین، هەمیشە ئیمانەکەمان گەرم و گوڕ بێ دامەزراو بێ، کە دیارە ئیمان بە تاعەت زیاد دەکات و، بەگوناح کەم دەکات، وەك چۆن چرایەك ئەگەر نەوتی تێدا بێ، ئەو چرایانەی کە بەنەوت دادەگیرسێن، هەتا نەوتی تێدا بێ، فتیلەکەی شوعلەو شۆقی هەیە، بەلاّم کە نەوتی تێدا نەما، پلێتەکەی دەسووتێ، ئیمانیش بە تەئکید بە تاعەت زیاد دەکات و، بێگومان بە گوناح کردن کەم دەکات، فەرمایشتەکانی پێغەمبەری خواش (صلى الله عليه وسلم) ئەوە دەگەیەنن، بۆ وێنە: لە فەرمایشتێکدا هاتوە[1] ئەوەی زینا دەکات، یان دزیی دەکات، یان شەراب دەخواتەوە، ئیمانی نیە لەو کاتەدا، واتە: ئیمانێکی وای نیە لەو گوناهەی بگێڕێتەوە، یانی ئیمانی تەواوی نیە.

زانایانی پێشنیش گوتوویانە: (الإيمان قول وعمل، يزيد بالطاعة وينقص بالمعصية) واتە: ئیمان قسەو کردەوەیە، بەفەرمانبەریی زێدە دەبێ و بەسەرپێچیی کەم دەکات.

---

(١) ئەمەش دەقی ئەو فەرمایشتەیە: {لاَ يَزْنِي الزَّانِي حِيَن يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلاَ يَشْرَبُ الْخَمْرَ حِينَ يَشْرَبُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَسْرِقُ حِينَ يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ، وَلَا يَنْتَهِبُ نُهْبَةً يَرْفَعُ النَّاسُ إِلَيْهِ فِيهَا أَبْصَارَهُمْ حِينَ يَنْتَهِبُهَا، وَهُوَ مُؤْمِنٌ} أخرجه البخاري برقم (٦٨٢٥)، ومسلم برقم (٥٧)، والنسائي برقم: (٤٨٨٦).

www.alibapir.com

نێوەڕۆک

www.alibapir.com

www.alibapir.com

www.alibapir.com













لە تۆڕە کۆمەڵایەتییەکان لەگەڵتانین
Stay in touch on social media
نحن معكم عبر مواقع التواصل الاجتماعي
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir/عەلی باپیر
archive.org/details/@alibapir
PDF
AliBapir/عەلی باپیر
کەناڵی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر
AliBapir
Google Play
App Store
www.alibapir.net
English - عربي - کوردی
ڕاگەیاندنی مەکتەبی مامۆستا عەلی باپیر

پایەکانی بوونناسی و ڕوونکردنەوەی ئیمان

مرۆڤ بە بێ بووناسییەکی ڕاستو دروست، لەم ژیانە دنیاییەیدا، وەك بابای چاوبەستراو وایە، هەمیشە سەراسیمەو سەرگەردانە، لە بەرانبەر ئەم پرسیارە بنەڕەتیە گەورەو گرنگانەدا:

من کێمو، کێ دروستیکردووم و، بۆچی؟

ئەم گەردوونە چییەو، کێ وەدیهێناوە و، بۆچی؟

دوای مردن چی هەیەو، بەرەو کوێ دەچین؟

پێویستە چۆن بژیم و، ئەم ژیانە چۆن بگوزەرێنم؟

هەڵبەتە بووناسیی (معرفة الوجود)ی ڕاست و دروستیش، تەنیا لە ڕێی سروش (وحي)ەوە دەزانرێ، چونکە جگە لە خاوەن و پەروەردگاری گەردوون و مرۆڤ، هیچکەس زانیاریی وردو تەواوی لە بارەی دروستکراوەکانەوە لە لانیە و، تەنیا خۆی دەزانێ گەردوون و پێکهاتەکانی (بە سەرو خواریەوە، بە تایبەت مرۆڤ) بۆچی هێناونە دی؟

بە دڵنیاییش دوای لە عەقڵ و دڵی مرۆڤدا چەسپانی، تاکە بووناسیی ڕاستو بێ گرێ و گۆڵ، کە بووناسیی ئیسلامیی هەڵقوڵاوە لەوەحییەوە، مرۆڤ بەرەو ئیمان پەلکێش دەکرێ، ئیمان بە خوا (عزوجل) و، سەرجەم پایەکانی دیکەی ئیمان، کە لە سوڕگەی ئیمان بە خوادا دەخولێنەوەو پێییەوە پەیوەستن: ئیمان بە فریشتەکانی خواو، بە کتێبەکانی و، بە پێغەمبەرانی و، بە ڕۆژی دوایی و دیداری خواو، بە ئەندازەگیریی و نەخشەی خوا.

ئەم کتێبەشمان تەرخانکردوە بۆ باسکردنی پایەکانی بووناسیی و، ڕوونکردنەوەی ئیمان.



www.alibapir.net

/alibapir1

/alibapir



نوسینگەی تەفسیر

بۆ بڵاوکردنەوە

هەولێر - شەقامی ٣٠مەتری تەنیشت منارەی چۆلی

/TafseerOffice

+964 750 818 08 66

www.al-tafseer.com

tafseeroffice@yahoo.com

www.alibapir.com